

چنان برهم زدی هنگامه‌ی روزی قیامت‌را
 که یک سر نامه‌ی اعمال مردوم درمیانه گم شد
 ز جستجوی تو غوغا چنان افتاد در محشر
 که طومار شفاعت در کف پیغمبران گم شد
 نمیدانم کد امین خنجر مژگان هلاکم کرد
 دو صف بریک دیگر خور وند و قاتل درمیان گم شد
 بیابانی است مالا مالال دل تاخیمه‌ی لیلی
 دو صد مجنون سرگشته دران ریگ روان گم شد
 چه بیخود خفته‌یی مجنون بهوش آی و سراغی کن
 که ام شب ناقه‌ی لیلی میان کاروان گم شد
 به رویی قبر مجنون بلبل و پروانه میگفتند
 که فرد قابل و اهل محبت در میان گم شد
 ز احوال (ظهیری) ی گر کسی پر سد بگو بیدهدش
 بدان افتاد آن مرغی که شب در آشیان گم شد

و در گیتی آنه‌ی پیره میترد:

له سینه‌مدا غم‌ت هیند نیشته سهریه‌ک ری نه‌ما هاوار
 زبانیشم له دس جه‌ورت سوا دادی نه‌ما ناچار
 سهرم سورماوه تیناگم که ناشایسته‌بیم چی بوو
 که ته‌سبب‌حم له دس دهرچوو دلّی زناریشم لی بوو
 قیامت قامه‌ت هنگامه‌بیککی وای به‌سهر هینا
 سهراسهر نامه‌ی ئە‌عمالی تیا ون بوو سهری تینا
 که ناوت که‌وته ناو ناو، شو‌رشیکت خسته ناو مه‌حشر
 که تو‌ماری شفاعت ون بوو لای پیغه‌مبه‌ران به‌کسهر
 له‌لام مه‌علووم نیبیه کام خه‌نجه‌ری برژانگی کوشتوومی
 دوو سه‌ف دایان به‌یه‌کدا قاتلم ون بوو به‌مه‌وه‌وومی
 بیابانیکه سهرتاسهر دلّه تا خیتوه‌تی له‌یلا
 دوو سه‌د مه‌جنوونی تیا ون بوو لمی دوجه‌یلیمان شیتلا
 چه بی هوش لی‌ره نووستووی هه‌لسه مه‌جنوون پرسباریکه
 که‌ژاوه‌ی له‌یلا ئە‌مشه‌و ون بووه نامهرد زووکه

که بۆ مه‌جنوون ئە‌یان لاوانده‌وه په‌روانه و بولبول
 ئە‌یانوت پادشای ئە‌هلی محبه‌ت گواستیه‌وه ژیر گل
 ئە‌گه‌ر بیت و که‌سه‌ی پرسى (ظهیری) کوا له‌کو‌تدایه
 بلّین مورغی که شه‌و ون بوو له هیتلانه‌ی، له‌داو دایه

پیره‌میترد و شیعریکی (وه‌حشی) شاعیر

له‌م باره‌یه‌وه نه‌جمه‌ددین مه‌لا نووسیه‌وه «حاجی توفیق به‌گ ته‌رجه‌مه‌ی شیعری فارسی وه‌حشی
 کردووه. وه‌حشی شاعیریکی فارسه، به‌شاعر له‌گه‌ل برا گه‌وره‌که‌ی میراتی باوکی به‌ش کردووه.
 گویا هه‌رچی چاکه داویه‌تی به‌برا گه‌وره‌که‌ی و خراپه‌که‌ی بۆ خو‌ی هه‌ل‌گرتووه که‌چی ئە‌وی خراپه
 له هه‌مووی چاکتره!! به‌راستی ئە‌م غه‌زه‌له‌ی خواره‌وه فکریکی ورده»^(۱).

گیانی برا به‌خو‌شی وهره ئیرسی باوکمان
 به‌ش که‌ین ئە‌وی که چاکه هه‌مووی بۆ تو کاکه گیان
 من ئە‌و برایه نیم که دزیت لی بکه‌م وهره
 من دای دهنیم به‌خو‌شی به‌شی خو‌تی لی به‌ره
 ئە‌و جامه خالییه بۆ من و گۆزه‌یش ئە‌دهم به‌تو
 مانگای قسر به‌شی من و نو‌مه‌شکه پر له دۆ
 ئە‌و ماینه پازده ساله ئە‌وه تو هه‌لی گره
 چونکو نه‌زۆکه با به‌شی من بی ئە‌و ئیستره
 فه‌رشی زه‌مینی خانوو هه‌تا بان هی منه
 تا ئاسمان له بانه‌وه بۆ تو که بی بنه
 ئە‌و یابو^(۲) وه پت پستی نه‌ده‌زام با به‌رم که‌وی
 ئە‌و پشیله‌یه که هۆگری باوکم بوو تو‌ی ئە‌وی
 بۆ من به‌رانه‌کان و له‌سهر تو‌بی کا و جو
 سه‌یری شه‌ره به‌ران که حه‌زی لی ئە‌که‌ی که تو
 ئە‌و قه‌رزی زۆری باوکه بۆ تو که به‌ره‌مه
 ته‌نها کری دو‌کانه‌که بۆ من که زۆر که‌مه
 فه‌خری نه‌وه‌ی خانه‌دانیه‌که‌م دا به‌تو به‌لام
 من بۆره پیاوی کاسب ئە‌بم که‌س نه‌یه‌ته لام

(۱) که‌شکو‌لی نه‌جمه‌ددین مه‌لا که بۆ محممه‌د ئە‌مین حه‌مه صالح ناغای قزلی نووسیه‌وه ل ۲۳۱

شیت و ژیر^(۱)

شيعری سه عدی و وه رگيرانی پيره ميترد:

شیتیک ئه پوی به گۆشه ی شارا
دی سه لکی که ریان کردووه به دارا
وتی یاران من هۆشم به ستراره
له و سه لکه که ره ی هه لاره ستراره
وتیان ئه و ئیسکه بو چاره زاره
ئه مه پاریزی چاری به دکاره
پیکه نی وتی ئه و سه لکه که ره
له چاو ئیوه دا پر مه غزتره
ئه و به زیندوویی که بار ئه کرا
نه قیزه ی له خۆی پئ مه نه کرا
ئیسستا چون به لا دوور ئه خاته وه
بو به قسور در به ولاته وه

(۱) که شکۆلی نه جمه ددین مه لا بو قزلی ل ۲۲۹.

دوو باره سه عدی و وه رگيرانی پيره ميترد

فه یله سووفیکی ده ریا دل فه رمووی^(۱)
هه ر چیت بده نی منه ته له دوی
ته نه ها جنیه وه که بی منه ته
هه زم کردنی ئه ویش زه حمه ته
بالوئه شیتته پرسى له هاروون
گوناهت ئه وئ یا زیو و ئالتوون
هارون الرشید فه رمووی کاکه گیان
چون ئالتوون ئه دا به گونا ه ئینسان
بالوول وتی مال، وه ختی که مردی
میرات خور ئه ییا به ده ستویردی

به لام گوناهت به وه فـاتره
له قه بر و هه شرا له لات حازره

(۱) که شکۆلی نه جمه ددین مه لا بو قزلی ل ۲۲۹.

پیره ميترد و دوو شيعری شیخ رهزا

ئه م شيعره له دیوانی (شیخ رهزای تاله بانى) دا له لاپه ره ی ۱۱۴ دا چاپ کراوه، له ده قی
فارسیه که یدا هه وت به یته، لای پیره ميترد بووه به شه ش به یته، به لام له ماناکه ی نه گۆریوه.

ماه رمضان چون گذرد نوبت عید است
پیش از رمضان آمدن عید که دید است
کرکوک چرا بر همه آفاق ننازد
امروز که آرامگه این سه حفیداست
از عید غرض صحبت آن قدوهء سادات
سردار گروه شرفا (شیخ سعید) است
صد شکر که بامقدم آن یار عزیزان
هرسال دو عید آمد و امسال سه عید است
از سعیدی آن (شیخ سعید) است که امسال
مقراض حوادث سرمویی نبرید است
با آل نبی پینجه زدن پیشهء مانیست
این واقعه، تقدیر خداوند مجید است
نسبت نه کنو نست بدین درد (رضا) را
در روز ازل، عاشق و درویش و مرید است

کاتی شیخ سه عیدی حه فید و براکانی چوونه که رکوک شیخ رهزا خوش نامه دی لی
کردوون»^(۱)

مانگی ره مه زان تیپه ری ئه وسا ده می عیده
هیشتا ره مه زانه که چی عیدی کی سه عیده
مه قسه د له مه من وا که ده ئیم جه ژنه له لامان
ته شریفی حه فیدی کی سه عید شیخ سه عیده
که رکوک به مه نازی هه یه ئه مرۆ له جیهانا
ئارامگه هی پر شه ره فی چوار^(۲) حه فیده

سه‌د شوکور له رۆژی ده‌وله‌تی دیداری عه‌زیزان
سالان دوو جه‌ژمان نه‌بوو نه‌مسال سی عیده
جه‌بهه و جبه‌یان نور و سه‌عاده‌ت نه‌نوینی
نورپکی سه‌عاده‌ت له سیاده‌تدا به‌دیده
ئیمه هم‌موومان خادمی نه‌ولادی نه‌بی بووین
چی بکه‌ین نه‌مه ته‌قدیری خوداوه‌ندی مه‌جیده

(۱) ژین ژماره‌ ۸۳۴ سالی ۱۹۴۶

(۲) له ده‌قی شیعره‌که‌ی شیخ ره‌زادا نووسراوه (سێ حه‌فیده).

شعیریك له‌نێوان شیخ ره‌زا و پیره‌مێرددا

له‌یه‌کێک له‌لاپه‌ره‌کانی که‌شکو‌له‌که‌ی مه‌حموود پاشای جافدا، به‌رێز حه‌سه‌ن فه‌می به‌گی
خوالیخۆشبوو، به‌خه‌تی خۆی چوار به‌یت شیعری فارسی شیخ ره‌زای تاله‌بانی نووسیوه و له‌ ژیریا
وه‌لامیکی پیره‌مێردی به‌هه‌مان شێوه‌ی چوار به‌یتی، بو‌شیخ ره‌زا، نووسیوه. لیته‌دا هه‌ردوو
پارچه‌که‌ و لیکدانه‌وه‌که‌ی ده‌نووسین. شایانی باسه‌ مامۆستای فارسی زانی شاره‌زا،
عه‌بدولقادی ده‌باغی شیعره‌کانی بو‌ساغ کردینه‌وه‌ و مانای لیکدایه‌وه‌. شیخ ره‌زا بو‌ (وه‌سمان
پاشا)ی جافی نووسیوه:

کجا شد آن عنایت‌های پیشین
کجا شد آن کرامت‌های دیرین
نه‌گاهی پرسدم خانم نه‌ پاشا
نه‌ یاده‌م می‌کند خسرو نه‌ شیرین
و زین جانب نمیدانم سبب چیست
وزان جانب مگر ملائی بیدین
نترسند از زبان آتشینم
-جعلناها رجوماً للشیاطین-

وه‌لامی پیره‌مێرد:

رضای تلخ کامت خواند شیرین
دهانش ریش باد ان مرد کج بین
که کیخسرو به‌کیخسرو شبیه است
کجا شیرین بود چون حوری عین

توان حوری که از پاداش خیرات
زجنت ام‌دی با فرو تمکین
ملا محمل کش و نادر ندیمت
رضا بنود که خوانندش شیاطین

مانای شیعره‌کان:

شیخ ره‌زا نامه‌یه‌ک بو‌ وه‌سمان پاشای جاف ده‌نووسی و گله‌یی لێ ده‌کا که نه‌ خۆی و نه‌ خانم
واتا (خانمی وه‌سمان پاشا)، هه‌والیان نه‌پرسیوه و پاشا و خانم به‌شیرین و خوسره‌و داده‌نی و
ده‌لی من هیچ له‌خۆمدا شک نابهم ره‌نگه‌ مه‌لای بێ دین سو‌فاری کردبێ و ئیوه‌ی ده‌ره‌ه‌ق به‌من
بێ لوتف کردبێ، مه‌گه‌ر مه‌لا ناترسی له‌ زمانی ناگرینم که وه‌ک برووسکه‌ی ئاسمان ره‌جمی
شه‌یاتین ده‌کا!؟

شعیره‌کانی زۆر ره‌وان و پر مه‌عنایه و ده‌سه‌لاتی شاعیر به‌سه‌ر زمانی فارسیدا به‌باشی
ده‌گه‌یه‌نی. به‌لام پیره‌مێرد دوا‌ی کۆچی دوا‌یی شیخ ره‌زا وه‌لامی ده‌داته‌وه‌! خانمی وه‌سمان پاشا
هه‌له‌ده‌کیشی و ده‌لی:

ره‌زا که ده‌می تال بووه، له‌به‌ر نه‌ناردنی دیاری، تۆی له‌ جینگه‌ی شیرین داناوه، که ده‌م بریندار
بێ چونکه‌ که‌یخوسره‌و به‌که‌یخوسره‌و ده‌شویه‌ی به‌لام که‌ی شیرین ده‌بیتته‌ خۆی به‌هه‌شت! تۆ نه‌و
فریشتی که‌ له‌ جه‌زای کرده‌وه‌ی پر خیرت که‌ له‌ به‌هه‌شته‌وه‌ که‌وتوو‌یتته‌ سه‌ر زه‌وی مه‌لا که‌ژاوه‌ت
را‌ده‌کیشی و نادر له‌به‌ر ده‌ستدایه‌ و رازی نابێ که‌ پتییان بیژن شه‌یتان و به‌شه‌یاتینی ناویان لێ
بنین.

پیره‌مێرد هه‌له‌یه‌کی کرده‌وه‌ که‌ له‌ باری میژوو‌بییه‌وه‌ جینگای سه‌رنجه‌ چونکه‌ مه‌به‌ستی شیخ
ره‌زا له‌ خه‌سره‌و، خه‌سره‌وی په‌رویزی به‌ناوبانگه‌ به‌لام که‌یخوسره‌و له‌ میژوو‌ی ئیراندا
که‌یخوسره‌وی پیشدایه‌ که‌ دوا‌ی که‌یکاوس بووه به‌ شای ئیران. به‌داخه‌وه‌ شیخ ره‌زا نه‌ما‌بوو ده‌نا
وه‌لامی ده‌دایه‌وه‌»

عه‌بدولقادی ده‌باغی ۱۹۸۷

پیره‌مێرد و جه‌ند شیعریکی موخته‌شه‌می کاشانی

پیره‌مێرد له‌ ژماره‌ ۴۶۵ ی (ژیان)ی سالی ۱۹۳۶د، بو‌مه‌به‌ستی به‌راوردکاری چوار شاعیر،
که‌ هه‌ر چواریان، چوار شیعریان بو‌یه‌ک مه‌به‌ست وتوووه، نه‌ویش کۆچکردنی خۆشه‌ویسته‌کانیان
بووه. شاعیره‌کان بریتی بوون له‌:

- ۱- عه‌بدولحه‌ق حامدی (تورک).
- ۲- موخته‌شه‌می کاشانی (فارس).
- ۳- حه‌مه‌ ئاغای ده‌ربه‌نده‌فه‌ره (گلکۆی تازه‌ی له‌یل).
- ۴- شیعریکی عه‌ره‌بی که‌ ناوی شاعیره‌که‌ی نه‌نووسیوه.

شيعره‌کەى موخته‌شه‌م له لايه‌نى به‌ند و کيشه‌وه پينج به‌شه. به‌يتى به‌که‌م و دووهم به‌نديکە، سيبه‌م و چوارهم و پينجهم به‌نديکە، شه‌شه‌م به‌نديکە، هه‌وته‌م به‌نديکە.

شيعره‌کەى موخته‌شه‌م و وه‌رگيپراڤه‌کەى پيره‌ميترد به‌م جوړه‌يه:

«اهل حرم دريده گريبان گشاده مود
فرياد بر در حرم کي‌ريديا شود
روح الامين نهاده بزانو سر حجاب
تاريک شد زديدن او چشم آفتاب
چون خون زحلق تشنه‌ء او بر زمين رسيد
جوش از زمين به‌ذروه‌ء عرش برين رسيد
نخل بلند او جو خسان بر زمين زدند
طوفان به‌آسمان زغبار زمين رسيد
باد آن غبار را بمزار نبى رساند
گرد از مدينه فلک هفتمين رسيد
هست از ملال گر چه بر ذات ذو الجلال
او در دل است و هيچ دلي نيست بي ملال
ترسم جزاي قاتل او چون رقم زنند
يکباره بر جریده‌ء رحمت قلم زنند

وه‌رگيپراڤه‌کەى پيره‌ميترد:

ئه‌هلى هه‌ره‌م به‌پرچى براو و يه‌خه‌ى دراو
شيبان گه‌بشته‌ عه‌رش و ئه‌ويش سوڤى كه‌وته‌ ناو
(روح الامين) سه‌رى له‌سه‌ر ئه‌ژنو بوو شه‌رمى كرد
تاريک و ليل بوو روژ كه‌ ته‌ماشاي ئه‌وى كرد
ئه‌و گه‌رووه‌ وشكه‌ خوئينى رژا، كه‌وته‌ سه‌ر زمين
جووش و خرۆشى خاك گه‌بييه‌ باره‌گاي به‌رين
ئه‌و نه‌و نه‌مامه‌بان كه‌ به‌سه‌ر خاكدا رماند
گه‌ردى غه‌مى به‌حه‌و ته‌به‌قه‌ى ئاسمان گه‌ياند
ئه‌و گه‌رده‌لووله‌ با سه‌رى خست گه‌بييه‌ پيغه‌مبه‌ر
به‌كسه‌ر له‌ويوه‌ گونبه‌دى ئه‌فلاكى گرته‌ به‌ر
هه‌رچه‌نده‌ خوا له‌ غه‌م به‌رييه‌ و غه‌م دووره‌ له‌و
جيبى ئه‌و دلّه‌ و دلّيش غه‌مى تيباه‌ ده‌گاته‌ ئه‌و

ره‌نگه‌ له‌ كرده‌وه‌ى به‌دى قاتل بخوئيننه‌وه
تۆماری ره‌حه‌ته‌ى هه‌موو عاله‌م بپيچنه‌وه(١)

(١) پيره‌ميترد ئه‌گه‌رچى ئه‌م شيعه‌رى موخته‌شه‌مى بو شيوه‌ن هيناوه‌ته‌وه‌ به‌لام موخته‌شه‌م ليتردا شيوه‌نى هاوسه‌ر، ياخود خوژه‌ويسته‌كه‌ى ناكات به‌لكو شيعه‌ره‌كه‌ى بو شه‌هيد بوونى كارساتى كه‌به‌لا و شه‌هيد بوونى (حسين) وتوه‌. وه‌ له‌ مه‌به‌ستى پيره‌ميترد دوور ده‌كه‌ويتنه‌وه‌. به‌لام پيره‌ميترد دياره‌ هه‌ر نيازي له‌ بابته‌ى شيعه‌ره‌كه‌ بووه‌ كه‌ (شين)ه‌.

وه‌رگيپراڤى شيعه‌رى دووه‌مى موخته‌شه‌م(١)

پيره‌ميترد له‌ پيشه‌كه‌ى ئه‌م شيعه‌ره‌دا نووسيوه‌:

«مندال بووم، لاي مه‌لا حسينه‌ گۆچه‌ ئه‌م خوئيند، باوكم ساليكيان له‌ كه‌به‌لاه‌وه‌ دوازده‌ به‌ندى شيوه‌نى (محتشمى كاشانى) بو ناردبووم، ئه‌وه‌نده‌ به‌سوژه‌ ئيستاييش له‌ به‌رمه‌ ته‌نانه‌ت پار كردبووم به‌كوردى».

خوايه، چه‌ شوڤيشيکه؟ كه‌ بو جمله‌ عاله‌مه‌!!
ديسان چه‌ نه‌وجه‌يه‌ك و ته‌ميك و چه‌ ماته‌مه‌؟
ديسان چه‌ شيوه‌نيکه؟ چه‌ مه‌حشه‌ريکه؟ رووى زمين
بى‌ ده‌نگى صور هه‌راى له‌ سه‌راى عه‌رشى ئه‌عه‌زه‌مه
گويايه‌ كه‌ خوڤ له‌ خاوه‌رى خوارو هه‌لات كه‌وا
ئاشووبى شيوه‌نيکه، قيامه‌ت بلتي مه‌
ناوى بنيم، قيامه‌تى دنيا، ئه‌لئين به‌لتي
ئه‌م مانگى شينه‌، وا ره‌شه‌، ناوى موچه‌رپه‌مه
ديوانى خوا كه‌ جيبى خه‌فته‌ و خه‌م نيبه‌ له‌ويتيش
پولى فريشته‌، سه‌ر له‌سه‌ر ئه‌ژنوئى عه‌زا و خه‌مه
جن و مه‌له‌ك، به‌شيوه‌نى ئيمه‌ له‌ گه‌ريه‌دان
بو ماته‌ميكي ئه‌شه‌رفى ئه‌ولادى ئاده‌مه
رووناكى ئاسمان و زه‌وى روژى مشرقين
باوه‌ش نشين و پيشه‌ى جه‌رگى (بنى) حسين

(١) ژين ژماره‌ -٨٤٩- سالى ١٩٤٦.

پيره‌ميترد دواى ئه‌م شيعه‌ره‌ وه‌رگيپراوه‌، شيعه‌ريكى فارسى خوڤى ده‌نووسيت، ئيمه‌ شيعه‌ره‌كه‌

پیره‌میرد، به‌م شیتویه ده‌ست پین ده‌کات:

«خویشم له قه‌سیده‌یه‌کی فارسیدا که ته‌سویری سینه‌مای دهرانم کردووه، هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کان، له سه‌هنه‌دا حاله‌تی دنیای خویمان پینیشان داوه، تا هاتوته سهر زه‌مانی پیغه‌مبه‌ر له‌ویدا له شه‌رفی نه‌وه‌وه سه‌هنه‌ی سینه‌ما هه‌لگیراوه و وتوومه:

انگه زمین منزلت اشرف رسول
بر خورد صحنه لیک نهان گریه بتول
هوشم ربود ولرز در آفتاد بریدن
از بانگ او حسین فلک گشت نوحه زن
آن ماجرا که رفت بر اولاد مجتبی
چون گویم آن گروه بود از قوم مصطفی؟
صد آخرین به محتشم، محتشم که گفت
شد سبحة کف ملک آن گوهری که سفت
ترسم جزای قاتل او چون رقم زنند
یکباره بر جریده‌ی رحمت قلم زنند

مانای شیعه‌کان:

له شیعی هه‌وه‌ل هه‌روه‌ک پیره‌میرد خو‌ی ده‌لی، سه‌هنه‌ی شینه‌که‌ی گۆریه و به‌به‌ره‌که‌تی هاتنه سهر دنیای پیغه‌مبه‌ری مه‌زنی ئیسلام، شیتویه شین به‌خو‌شی و پیکه‌ن‌ین ده‌گۆری، به‌لام له هه‌مان کاتدا (به‌توول) و اتا سه‌زته‌تی فاته‌ی کچی پیغه‌مبه‌ری مه‌زن به‌نه‌پینی ده‌گری و فرمیتسک ده‌بارینتی. له شیعی دووه‌مدا: چاو‌پیکه‌وتنی نه‌وه سه‌هنه و اتا نه‌سیرینی سه‌زته‌تی فاته، پیره‌میرد سه‌رسام ده‌کا و هوشی لی ده‌ستینتی و (چوارچیتوه‌ی) له‌شی ده‌خاته له‌رزین و به‌گویتی دل‌هاواری (حسین رو) له هه‌موو سه‌روشتدا ده‌بیستتی. له شیعی سییه‌مدا ده‌لی: نه‌وه کاره‌ساته دلته‌زینه که به‌سه‌ر نه‌ولادی (سه‌زته‌تی عه‌لی) دا هات، من چۆن نه‌وه قاتالانه (داروده‌سته‌ی یه‌زید) به‌خزم و نزیک‌ی پیغه‌مبه‌ر یزانم؟!

له شیعی چواره‌مدا: پیره‌میرد ئافه‌رین له (محتشمی کاشانی) شاعیری تازه‌بیتژی ده‌رباری سه‌فه‌وییه‌کان ده‌کا و ده‌لی: نه‌وه شیعه‌ری (محتشم) ه، بووه به‌زیکری مه‌لایه‌که و ته‌سبیحاتی پیده‌کن، که و توویه‌تی:

شیعی پینجه‌م: هه‌ر شیعه‌که‌ی (محتشم) ه، که پیره‌میردیش دووپاتی ده‌کاته‌وه و ده‌لی: ده‌ترسم له روژی قیامه‌تدا کاتج که سزای قاتله‌کانی سه‌زته‌تی حوسه‌ین دهنوسن و رای

ده‌گه‌یه‌نن، غه‌زه‌بی خوا و ابته‌ جو‌ش که ئیدی ده‌فته‌ری به‌خشین و ره‌حمه‌ت بپیتچنه‌وه و که‌س نه‌به‌خشن».

ئنجما ماموستای فارسی زانی شاره‌زا (عه‌بدولقادی ده‌باغی) سه‌باره‌ت به‌شیعه‌ره‌کانی، پیره‌میرد، دهنوسیت «شیعه‌ره‌کانی پیره‌میرد له باری شیعه‌رییه‌وه به‌رز، به‌لام شه‌قلی کوردییه‌که‌ی پیته‌ دیاره و ناگاته راده‌ی شیعی سه‌عدی یا حافظ به‌تایه‌تی که نه‌ده‌بیاتی فارسی سه‌د سال له‌مه‌وپیش هیشتا له‌ژیر ده‌سه‌لاتی ئاخونده‌کاندا ده‌ینالاند، چونکه له سه‌ره‌تای ده‌سه‌لاتی سه‌فه‌وییه‌کانه‌وه تا سه‌ره‌تای ده‌وری مه‌شرووتیه‌ت نزیکه‌ی چواره‌سه‌د سال له نه‌ده‌بیاتی فارسیدا به‌ده‌وه‌ری (فته‌ت) ناسراوه و له‌وه ماوه‌ دوور و درپژده‌دا شاعیر یا زانایه‌کی نو‌ی نه‌هاته مه‌یدان و ته‌واوی شیعی و نه‌ده‌بیات بو‌نه‌وحه‌ بیتژی و تازه‌باری و له سینگ کوتان ته‌رخان کرابوو. پیره‌میردیش دیاره له‌ژیر تیشکی نه‌وه سه‌رده‌مه‌ی نه‌ده‌بیاتی فارسیدا ژیاوه. به‌لام له‌م ئاخیره‌دا که دیوانی شاعیرانی وه‌ک، میرزاده‌ی عه‌شقی، ئیره‌ج میرزا و به‌هار و عارف و فه‌روخی دیوه. نه‌گه‌ر شیعی فارسی وه‌رگیتراپج شه‌قلی نو‌بخواری و نو‌بیتژی پیته‌ دیاره».

پیره‌میرد، گه‌لی شیعی به‌فارسی وتوو و به‌لام زۆر که‌می لی بلاو‌کردوته‌وه و له کاتیکدا که له تورکیا بووه، شیعی و نوسینی ناردوو بو‌هه‌ر یه‌ک له‌م روژنامه و گو‌فاره فارسیانه‌ی که له ئیران ده‌رچوو. وه‌ک: روژنامه‌ی (شمس) و (شه‌فه‌ق سرخ) و گو‌فاری (فه‌ره‌نگ). پیره‌میرد خو‌ی له‌م باره‌یه‌وه دهنوسیت «غه‌زه‌ته‌ی کوهستان که له تارانی پایته‌ختی ئیران ده‌رده‌چج، تا ئیستا نه‌مدیوو، نه‌م چه‌ندانه، چاو‌م پین که‌وت، با بلیم چاو‌م پین روون بووه‌وه، چونکو من مه‌فتوونی زبانی فارسیم و کاتج له نه‌سته‌مول بووم گه‌لی خزمه‌تی غه‌زه‌ته‌ی (شمس) م نه‌کرد، که (سید حسینی ئیرانی) خاوه‌ندی بوو. نه‌وه سه‌رده‌مه که روژنامه‌ی (شه‌فه‌ق سرخ) و مجله‌ی (فه‌ره‌نگ) له تاران ده‌رده‌چوو، هه‌میشه من له نه‌سته‌موله‌وه مه‌قاله و شیعیرم بو‌نه‌ناردن. به‌ئیمزای (سلیمانی توفیق) یاخود (س.ت). هنگامی، هنگامه‌ی تبریز و مه‌شرووتیه‌ت و په‌حیم خان چوه سهر (ستارخان) من له (شه‌فه‌ق سرخ) دا نووسیوم:

هر خنجری که برتن تبریزبان زنند

تبریز جان ماست که بس بی امان زنند

ئستا خوا به‌خورداری کا دکتور (اسماعیل نه‌رده‌لانی) کوهستانی سه‌ربلند ده‌ردینتی (البرزیکه) نیشانه‌لاژینی (ژین) ی نه‌بج. که بیست و یه‌ک ساله و خو‌شی پیری پیره‌میردی ئاخیر خیر ده‌بی»^(۱)

هر خنجری که برتن تبریزبان زنند

تبریز جان ماست که بس بی امان زنند

سردار رحم کن جگر خویش میدری

باهوش باش بر سرداری و می بری

نامت رحیم و رحم نداری بهانه چیست
این نام و نطفه ات بگمانم زمزمس نیست

(۱) ژین - ژماره - ۸۵۵ - سالی ۱۹۴۷ .

مانای شیعه‌کان و چند وشه‌یه‌کی پیشه‌کی:

پیره‌میرد له‌گه‌ل رۆژنامه‌ی به‌ناوبانگی (شفق سرخ) واتا (ناسۆی سوور) هاوکاری کردوه و ته‌نانه‌ت له‌کاتیکدا (په‌حیم خان) که سهرداری عه‌شره‌تیککی نازده‌ربایجانیه‌یه له‌لایهن شای ئیرانه‌وه ئیجازه‌ی پێ دده‌ری که بچیتته سهر نازادیخوازانی ئیران له شاری ته‌وریز که (ستارخان) سهرداریان بوو و هه‌موویان بکوژی، پیره‌میرد لایه‌نگری خۆی له مه‌شرووته‌خوازانی ئیران دهرده‌برۆی و به‌دلسۆزییه‌وه ده‌لت: ته‌وریز گیانی ئیمه‌یه، واتا رۆحی نازادیخوازانه و ههر خه‌نجهریککی لی بدن وهک له گیانی گشت نازادیخوازیککی بدن وایه که به‌یج به‌زیی ده‌یوه‌شین. له به‌یتی دووه‌مدا، ده‌لیت: سهردار په‌م بکه و به‌زه‌بیت به‌خه‌لکدا بیت، تو به‌نه‌فامی جه‌رگی خۆبشت دهری، هۆشت هه‌بێ که به‌سه‌ر داره‌وه‌یت و لقی ژیر پتی خۆت دهرپه‌ته‌وه. که خۆبشت ده‌که‌ویته خواره‌وه و ملت ده‌شکێ. لیره‌دا پیره‌میرد مامۆستا‌پانه و دلسۆزانه نامۆزگاری ده‌کات و ئیشاره به‌شیعه‌که‌ی شیخی سه‌عدی ده‌کات.

به‌لام له شیعی سیتییه‌مدا تووره‌ ده‌بێ و ده‌لت: ناوت په‌حیمه، به‌لام په‌حمت نییه، بیانوت چیه‌؟! وایزانم ئەم ناوه و ئەم توخمه هی فارس نییه، له توخمیککی بیتگانه بووی.

له‌رووی شیعه‌وه ئەم سێ شیعه‌ی به‌رزتره له‌وانی دیکه‌ی و ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که پیره‌میرد ئینسانیککی نازادیخواز و دیوکرات و دژی مله‌ووری و ههر چه‌شنه دیکتاتوریه‌که بووه. سهرکه‌وتنی مه‌شرووته‌خوازانی چ له رۆم و چ له عه‌جه‌م به‌لاوه به‌سه‌رکه‌وتنی نازادی و مرۆفایه‌تی و فه‌وتانی زۆرم و زۆر و چه‌وسانه‌وه زانیوه و پیتی شادمان بووه. ئەو هه‌سته پیره‌میرد شیعه‌کانی وه‌به‌ر دلان خستوه. ئەینا له‌باری شیعییه‌وه ئەو چه‌ن شیعه‌ی سهرکه‌وتوو نییه به‌لام دلنیام که شیعی فارسی پیره‌میرد زۆر و به‌داخه‌وه فه‌وتاون، چونکه ئەو چوار دیره‌ی که سه‌بارت به‌شینی ده‌شتی که‌ریه‌لا هۆنیوه‌ته‌وه ئەوه دهرده‌خا و دیاره که غه‌زه‌له‌که ناته‌واوه و له پیشدا چه‌ن شیعیکی دیکه هه‌بووه چونکه ده‌لت (انگه‌ زمین) واتا ئەو وه‌خته به‌پیره‌زی و فه‌ری... لام وایه که شیعه‌ پاشه‌نده‌که‌ی (محتشم کاشانی) کردبیتته پاشه‌ندیککی خۆی و بیستویه‌تی لاسایی یا په‌یره‌وی شیخ ره‌زای تاله‌بانی بکاته‌وه. به‌لام زانیویه‌تی که هاوتایی و به‌رانبه‌رکێ له‌گه‌ل سۆره‌سواریککی وهک شیخ ره‌زا کاری شاعیره فارسییه‌کانیش نییه. بۆ وینه غه‌زه‌له‌که‌ی شیخ ره‌زا له‌ژیر سهردیری «عشق حضرت حسین» له لاپه‌ره‌ی (۱۱۲)ی دیوانه‌که‌ی، که له‌لایهن (عه‌لی تاله‌بانی) و به‌چاودیری (فه‌تحو‌للا ئەسه‌د) چاپ کراوه، گه‌رچی پر هه‌له‌ی چاپیه به‌لام گه‌ر

بیت و بۆ به‌رانبه‌رکێ له‌گه‌ل ئەو چوار شیعه‌ی پیره‌میرد هه‌لی سه‌نگینی، ده‌بی پیره‌میرد و ته‌نی بیژین، کوجا مه‌رحه‌با و یا به‌فه‌رمووده‌ی نالی په‌تک و هه‌ودایه.

عبدالقادری ده‌باغی ۱۹۸۷ زاینی ۱۳۶۶ هه‌تاوی

پیره‌میرد و شیعیکی مه‌ستوره (ماه شه‌ره‌ف خانمی نه‌رده‌لانی)

له سالی ۱۹۴۶دا پیره‌میرد، له یه‌کێک له نووسینه‌کانیدا باسی ئەو دیوانه‌ جوانه‌ی (مه‌ستوره) ده‌کات، که مه‌ستوره به‌چه‌ جوژه خه‌تیککی جوان نووسیویه‌تیه‌وه. هه‌روه‌ها کورته‌یه‌کی ژبانی تاییه‌تی و شاعیرییه‌تی. (ماه شه‌ره‌ف‌خان) ده‌نووسیت، له کۆتایی نووسینه‌که‌یدا چه‌ند شیعیکی ئەو شاعیره‌مان پیشکه‌ش ده‌کات که په‌یوه‌ندی به‌خۆشه‌ویستی نیوان مه‌ستوره و (خه‌سه‌رو خانی والی سنه) وه هه‌یه. به‌داخه‌وه ئەو دیوانه‌ نایابه‌ی که به‌و خه‌ته جوانه‌ لای پیره‌میرد بووه و باسی ده‌کات، نازانین که‌وتۆته کوی و لای کییه؟! به‌لام وه‌ک باسی ده‌که‌ن ئەو دیوانه و گه‌لی ده‌ستنووسی نایابی کتیبخانه‌چکۆله‌که‌ی پیره‌میرد که‌وتۆته لای (شیخ محمه‌دی خال)، جگه‌ له‌و هه‌موو کتیب و ده‌ستنوسه‌ نایابانه‌ی (نه‌جمه‌دین مه‌لا)، که هه‌مووی گۆتیرایه‌وه مالی شیخ محمه‌دی خال و وه‌ک ده‌لین کتیبخانه‌که‌ی شیخ محمه‌دی خال دهریایه هه‌رچی تیکه‌وت دهره‌اته‌وه‌ی نییه!!

ئەوا ئەو کورته‌ باسه‌ گرنه‌گی پیره‌میرد پیشکه‌ش ده‌که‌ین و مانای ئەو شیعه‌رانه‌ی (مه‌ستوره) ش لیکه‌ده‌ده‌ینه‌وه که به‌فارسی نووسراوه.

جه‌وه‌ری کوردی (۱)

کورد، که تازه‌ ته‌وانین، ناو و ئاساری ئەده‌بیاتیان بنووسین، سه‌رده‌فته‌ری خۆپه‌نده‌واره به‌رزه‌کان و سه‌رمایه‌ی فه‌خر و ستایشی کوردان (ئهمین زه‌کی به‌گ) یاخوا مه‌رگی نه‌بینم له‌به‌ره‌وه، به‌ره‌ به‌ره، خۆمانی پێ ناسیوین، وه مه‌رحوومی جه‌ننه‌ت مه‌کان (مه‌حموود پاشای جاف) یش، هه‌ر له سالی (۱۲۷۰) ده‌ه تا وه‌فاتی کردوه، هه‌رچی شاعیری کورد هه‌یه به‌خه‌تی خۆی له چه‌ند که‌شکۆلێکدا کۆی کردۆته‌وه. نیشان به‌و نیشان ئەمپۆ که‌شکۆله‌ گه‌وره‌که‌ی لای منه و بچکۆله‌که‌ی لای حه‌سه‌ن به‌گی کوره‌زای.

هیشتا زۆری وامان هه‌یه بۆمان نه‌هاتۆته نووسین. له میانه‌ی ئەوانه‌دا که‌چه کوردیککی وه‌ک تیشکی رۆژ له ئاسمانی کوردستاندا بدره‌وشیتته‌وه به‌شاعر و، له شیعه‌رکانی زیاتر به‌خه‌تی شکستی فارسی، که ته‌وانم بلستم له هه‌موو ئیراندا وینه‌ی ئەو خه‌ته جوانه‌ نه‌بینراوه. گه‌وه‌هریککی شه‌وچراغی کوردستانه، مه‌ستوره‌ی ناوه، به‌ش به‌حالی خۆم که خه‌تی فارسی تعلیق و شکسته‌ی و خه‌تی دیوانی و (ثلث) و تورکی و چی و چی باش ئەنووسم و له

جوانیه‌کە‌ی زیاتر شارە‌زای قاعده و سە‌بک و شیوه‌یانم ناگە‌مه پایه‌ی نووسینی مە‌ستورە و شیعرە‌کانیشی زۆ‌ر بالا‌یه. چە‌ندێ‌ک بە‌ره بە‌ره له (ژین) دا کردوومه بە‌کوردی بۆ‌ ئە‌مه‌ی دوا‌ی من بە‌کێ‌ک له (ژین) دا کۆ‌یان بکاتە‌وه، له چاپی بدا. ئە‌م مە‌ستورە‌یه بە‌پرس‌یار کە‌میکی شارە‌زا بووم، ناوی (ما‌ه شه‌ره‌ف خانم) ه و ئە‌سڵیان له نه‌وه‌ی (سلیمانی ئە‌لیاس ناغای گە‌ورە‌ن) و له سلیتمانیه‌وه چوونه‌ته (سنه) و له شیعرە‌کانیا وا دەرئە‌که‌وئ کە‌ مە‌ریوتیه‌تی یا عە‌شق و عیلاقه‌ی بە‌خە‌سره‌و خانی والی (سنه) وه هه‌بووه بە‌ریوا‌یه‌تیک سکر‌تیری والی بووه. بە‌مالی شیعرە‌کانی ژنی بووه. له بە‌یازە‌که‌دا له پیشه‌وه بیست و پینج غە‌زە‌لی له بە‌حری (ئە‌لف) وه تا بە‌حری (سین) له ئە‌شعار‌ی خە‌سره‌و خان نووسیوه، دوا‌ی ئە‌و له‌ژێ‌ر سەر‌له‌وحه‌ی (من افکار م‌ذینه الراقمه) دا دیوانی خۆ‌ی به‌و خە‌ته جوانه نووسیوه‌ته‌وه. ئە‌گەر م‌یتم ئە‌و خە‌ته به‌فتوگراف ئە‌کە‌م به‌کلێ‌شه و چاپی ئە‌کە‌م بۆ‌ ئە‌وه‌ی فێ‌ری مە‌شقی ئە‌و خە‌ته بێ‌ن.

ئە‌و خە‌ته له ئە‌وه‌ل دێ‌ریه‌وه تا دوا‌یی دێ‌ری یە‌ک نه‌سه‌ق و یە‌ک رە‌نگ کە‌لیمه‌یه‌ک و حە‌رفێ‌کی نارێ‌ک و غە‌لە‌تی تیا نییه. دوا‌یی شیعر‌ی دەر‌بارە‌ی خە‌سره‌و خان ئە‌لێ‌:

کی رە‌د هە‌ندم در بزم خـــــــسرو
خاصان حضرت خدام درگاه

له‌جێ‌یه‌کی تردا ئە‌لێ‌:

«گر خسروم از مهر دهد بار به‌مشکو
خنده به‌بساط جم و کی می‌کنم امشب»

یه‌کێ‌کی تر:

گرم خسرو چو شیرین از وفا پاست ننمودی
به عالم خویش را رسواتر از فرهاد می‌کردم
گرم زان خسرو خویان پیامی باد آوردی
به مژده جان شیرین را نثار باد می‌کردم

مانای شیعرە‌کان:

له شیعر‌ی هه‌وه‌له‌وه وا دەر‌ده‌که‌وئ کە‌ مە‌ستورە‌ حە‌زی له خە‌سره‌و خانی والی کردووه و رە‌نگە‌ دل‌داری یە‌کتر بووبن و وا دەر‌ده‌که‌وئ کە‌ ئە‌م شیعرە‌ سەر‌ه‌تای غە‌زە‌ل یا قە‌سیدە‌یه‌ک بێ‌ کە‌ ئارە‌زووی دل‌ی خۆ‌ی بۆ‌چوونه لای خە‌سره‌و خانی تێ‌دا دەر‌پیره و سکا‌لای له هاونشینە‌کان و دەر‌گاوانە‌کانی خە‌سره‌و خان کردووه کە‌ دە‌لێ‌: کە‌ی رێ‌گە‌ی من دە‌ده‌ن بچمه‌ نێ‌و بە‌زمی خە‌سره‌و، هاونشینە‌کانی تاییه‌تی و پیاوه دەر‌گاوانە‌کانی.

له شیعر‌ی دووه‌مدا دە‌لێ‌: ئە‌گەر خە‌سره‌و له رووی خۆ‌شه‌و‌یستیه‌وه رێ‌گام بدا بۆ‌ کۆ‌شکی

تاییه‌تی خۆ‌ی، ئیدی ئە‌مشه‌و له خۆ‌شیاندا به‌به‌زمی جه‌مشیدی جه‌م و کە‌یکاوس پێ‌ده‌کە‌نم. له دوو شیعر‌ی غە‌زە‌لی سێ‌هه‌مدا دە‌لێ‌:

ئە‌گەر خە‌سره‌و چە‌شنی شیرین پێ‌ی نە‌ده‌به‌ستمه‌وه، له دنیا‌دا خۆ‌م له فەر‌هاد ریسواتر ده‌کرد. لێ‌ردا ئێ‌ش‌اره به‌هه‌ق‌ایه‌تی شیرین و فەر‌هاد ده‌کات. له شیعر‌ی ئاخ‌ردا تامه‌زرۆ‌یی خۆ‌ی بۆ‌ وه‌لامێ‌کی خە‌سره‌و خان دەر‌ده‌پێ‌ی و دە‌لێ‌: ئە‌گەر (با) له لایه‌ن ئە‌و خە‌سره‌وی چاکانه‌وه یه‌یامێ‌کم بۆ‌ بێ‌نی، گیانی شیرینم له مزگێ‌نیدا، وه‌ک قوربانیه‌ی پێ‌شکە‌شی با ئە‌کرد. وشە‌کانی شیرین و خە‌سره‌و و فەر‌هاد جیناسی‌کی جوانه کە‌ به‌وه‌ستاییه‌کی بێ‌ وێ‌نه‌وه به‌یانی کردووه.

(١) ژین ژماره‌ ٨٣٣ سالی ١٩٤٦

شە‌وقی چرا

پیره‌مێ‌رد له سالی (١٩٤٩) دا ئە‌م شیعر‌ی بلاو کردۆ‌ته‌وه. وه له دیوانی پیره‌مێ‌ردی نه‌مری، مامۆ‌ستا هاواردا (له لاپه‌ره‌ی ٢٢٣) دا چاپ‌کراوه، وه به‌شیعر‌ی پیره‌مێ‌رد دانراوه. به‌لام ئە‌گەر به‌وردی ته‌ماشای شیعر‌ه‌که‌ بکه‌ین ئە‌بینین وشه و سە‌بک و شیوه‌ی شیعر‌ه‌که‌ و ته‌نانە‌ت با‌به‌ته‌که‌ی زۆ‌ر نزیکه له شیعر‌ی فارسییه‌وه. بۆ‌ ئە‌م مه‌به‌سته کە‌وتینه پرس‌یار بۆ‌ دۆ‌زینه‌وه‌ی ده‌قه فارسییه‌که‌، به‌لام به‌داخه‌وه له‌به‌ر نه‌زانینی ناوی شاعیره‌که‌ نه‌ماندۆ‌زیه‌وه. پیره‌مێ‌رد شیعر‌ه‌که‌ی له ژماره ٩٧٩ ی (ژین) ی سالی ١٩٤٩ دا به‌ناوی (ئه‌حه‌ی جاو) وه بلاو کردۆ‌ته‌وه. هیوادارین له داها‌توودا به‌هۆ‌ی دل‌سۆ‌زی ئە‌ده‌ب دۆ‌ستانه‌وه ده‌قه‌که‌یمان ده‌ست که‌وت:

فە‌زڵ و هونەر له‌ناو تە‌م و غە‌مدا دیار ئە‌بێ‌
شە‌وقی چرا له‌گە‌ڵ شە‌وی تارا به‌کار ئە‌بێ‌
پووشینی رە‌ش به‌ده‌وری سە‌ری قیبله‌ما گه‌را
به‌ختی رە‌شم له قینیی ئە‌وه داغدار ئە‌بێ‌
می‌حراب له راستی تاقی برۆ‌ی ئە‌و چه‌مایه‌وه
پشتی شکاو و کۆ‌م به‌دیوار ئیستوار ئە‌بێ‌
چاو‌م له دانه نه‌بووه، به‌دانه‌ی ئە‌زە‌ل قە‌سه‌م
پێ‌م بۆ‌ج به‌دوا‌ی دانه گ‌ر‌فتار و خوار ئە‌بێ‌؟
میوه که‌ کال و رە‌ق بێ‌، لقی به‌رزه ته‌خت‌گای
ده‌ردی ته‌کامله، که‌ گه‌یی خاک‌سار ئە‌بێ‌

مانگ تا هه موو شهوئ هه لئ، بئ قه دره لای عه وام
که که و ته په ناوه بوئ نه گه پئین تا دیار نه بی
نان لای خوا پراوه ته وه روو له کهس مه نی
هه رچی که نانی منه تی خوارد شه رمه زار نه بی

په چه ت لاده

پیره میترد له ژماره ۹۹۵ ی سالی ۱۹۵۰ ی رۆژنامه کهیدا، ئەم شیعری بلای کردۆتته وه. به بی
ئه وهی هیچی له باره وه بلئ، وهک ناوی شاعیر، سه رچاوهی شیعره که! ئیمه ئەم شیعره
به وه رگی راوی شیعریکی فارسی ده زانین، هه تا ده قه فارسییه که میان ده ست ده که ویت، ئەوا
وه رگی رانه که ی پیره میترد ده نو سین:

په چه ت لاده، له روو، بنواره رۆژی هه شری هه سه ره تکار
له هه شرا ترسی ناگر، لیره شه و قی ناگری روخسار
که بیته باخه وه ناگر ده خه یته جه رگی گول نه وسا
په ره ی گول ده بنه په روانه به ده ورتدا وه کو پرگار
که دهنگی تۆم له گوئ بئ وهک غراموفون په گی رۆحم
وهی نه گری و شه وی ته نهایی دیسان بو ئەکا تکرار
که شانهم دا له ریشم بوئی عه تری لی ده هات زانیم
که شانهم و هک خه یالم پئی که و تبووه زولفی یار
به بی حسی جه مال ناوینه عه کسی ناگری هه ر من
ئهوا ناوینه دل عه کسی تۆ نه نوینی جاروبار
که من تۆم بی ئیتر به سمه هه موو دنیا له لام په شمه
له هه شت باخچه ی به هه شتم چی، من و ژورریکی چوار دیوار
هه وام ناوی، هه وام دینئ، که ته نهها دوورم و ته نهها
مه به موئنس به ته نهها ئینس و (تصحیف) تاته شه زینههار

نه عتیکی سه نایی

پیره میترد وه رگی رانی ئەم نه عته ی (سه نایی) شاعیری گه وره ی سوئی، له ژماره ۹۹۳ ی سالی
۱۹۴۹ ی رۆژنامه کهیدا بلای کردۆتته وه، ده قی فارسییه که ی نه نو سیبوو، هه ره ها سه رچاوه که یشی
دیاری نه کردبوو هه تا وه ده سته ی بخه یین.

ئه ی تاج به خشی نه نبیا، ئە ی نووری دیده ی نه صفیا
ئه و رۆژه ی تیا نه درئ جه زا، بو عاسیان هه ر تۆی په نا
ئه حکامی تۆ، (حبل المتین)، ئاینی تۆ، رینگای به قین
تۆی (رحمة للعالمین)، هه ر تۆی ئیمامی نه نبیا
خوا که فه رموویه تی (لولاک) دیاره که تۆی مایه ی نه فلاک
به (الم نشرح)، سینه ت پاک، گیانی منت بیئ فیدا
نووری چاوی ئاده م هه رتۆی، ژهنگی دلی ئومه ت نه شه وئ
له گول جوانتر به ره نگ و بوئ، هه لبرژاره ی سنفی خودا
کردگاری جان نافه رین، خوئ به تۆی فه رموو نافه رین
به هیوا ی رجای تۆ نه ژین، بو ده ردی دل مان تۆی ده وا

پیره میترد و شیعریکی شامه زههر

ئه م شیعره وه رگی راره دوو جار بلای کردۆتته وه، جاری به که م له ژماره ۳۸۰ ی رۆژنامه ی (ژیان) دا
له سالی ۱۹۳۳، جاری دوو هه م له دیوانی پیره میتردی مامۆستا هاواردا لاپه ره ی ۲۱۸.
پیره میترد له سه رد پئی شیعره که دا نوو سیبوو (په پیره ی شامه زههر) به لام وهک ئیمه پیرس و پامان
له باره یه وه کرد بو مان ده رکه وت که پیره میترد ده فاو ده ق وهی گپراوه. وه شیعره که ش به کتیکه له
شیعره به ناویانگه کان و شاعیره که ش هه ره ها.

به روو پۆشینی تۆ، رۆژم شه وه زهنگی که تی سه ره وتار
وه کو تاوس که هه وری دی، نه نالینئ، به گریه و زار
په چه ت روخساری داپۆشیت و من ده رد م گرانت تر بوو
به لئ دیاره که رۆژتاوا بوو، ده ردی قورس نه بی بیمار
په گی رۆحم به دیده ی تۆوه په یوه سته و به سه رمه سته
به سه د لادا ته راندت، ناپسئ سه خته وه کو بزمار
له ده وری بیستووندا، شه و که دهنگی که به سوئ نه بییه ی
ئه وه گیانی منه، بو بیکه سی فه ره ها ده کا هاوار
له دوجه یلا که ناقه ی مه حمه لیکم دی نه لیم له یله
به ره و پیری ده چم، نه شعاری قه یسی بو ده که م تیکرار
له جیی قه یید خره ی زنجیری شیتیم هیند له لا خو شه
له گه ل جولام زره ی زنجیره که م، پر ده کا ده ر دیوار

ئەگەر شىئىتى تەواو شىئىت بى، لەلايان ھىندە ماقوولى بەرى پىت ماچ ئەكەن دىكى بىابان و سويپاھى خار بە پەنجەى نازكى دولبەر، تەلى بى گىيان ئەنالىنى منى زىندوو بەدەنگى چۆن ئەكەم سۆرى جون (اظھار) ئەمانە شىعەرى مۆدەى كۆنە، وەك من پىر بووہ ئىستا نە شىدەت بۆ وەتەن بى باشە، بەلكو پىي بى رزگار ھەموو عالەم لە دووى ئازادى وىلە بۆچى من وەك شىئىت كەمەندى زولف لە ئەستۆى خۆم خەم، بىمە كەرى ژىر بار

عەشقى راستا

پىرەمىرد دووجار ئەم شىعەرى وەرگىراوہ و بلاوى كردۆتەوہ. جارى يەكەم حوزەيرانى ۱۹۳۵ . جارى دووھەم، حوزەيرانى ۱۹۴۴ .

جارى يەكەم ناوى ناوہ (عەشقى راست) و نووسىبوہ كە (شىعەرى مەولانا خالد) ە و سى بەيتى فارسى دەقى شىعەركەى مەولاناي لە تەكدا نووسىبوہ. جارى دووہم ناوى ناوہ (فەلسەفە) و ناوى شاعىرەكەى نەنووسىبوہ. جارى يەكەم شەش بەيتە و جارى دووہم ھەشت بەيتە، لە ديوانى مەولانا خالدى نەقشەندى (مەلا عەبدولكەرىمى مەدرىس) دا، ئەم شىعەرمان بەرچا و نەكەوت.

عەشقى راستا

چو مەجنون شەد بەخلوتخانە ە خاک
ندا آمد بر او از ایزد پاک
كە ای مەجنون چە آوردى بدرگاہ
بر آمد از دل مەجنون يكى آھ
كە چندان شورى لىلى دىرسم بود
كجا پروای روز مەحشرم بود

وەرگىراى ۱۹۴۱:

كە مەجنون كەوتە خەلوەتخانە بى خاک
نەدايە ھات لە قوبىبەى بارەگای پاک
وتى شىئەكە دىارى كردەوہت كوا؟
سەرىكى ھەلبىرى رووى كردە لای خوا

وتى تۆ خۆت ئەزانى شۆرى لەيلا
سەرى وا گىژ و بژ كردم لە مەيلا
نە بىرى رووى جىھانم بوو نەمەحشەر
خەيالتم عەشقى لەيلا بوو سەرانسەر
لە لای خوا خۆش بوو ئەم جوابە رەوانە
بووہ ئەستىرە بۆ ئەم ئاسمانە
چە خۆشە شۆرشى ئەم عەشقىە پاكە
بەلى عەشقى كە پاك بى ديارە چاكە

وەرگىراى سالى ۱۹۴۴

كە مەجنون، دوايى ھات و كەوتە توتى خاک
لەيان پىرى فرىشتەى يەزدانى پاك
ئەرى شىئەكە، دىارى كردەوہت كوا
سەرىكى ھەلبىرى، رووى كردە لای خوا
وتى تۆ خۆت بەشۆرى عەشقى لەيلا
سەرت واگىژ و وىر كردم لە مەيلا
نەبىرى خۆم و دنىام بوو نە مەحشەر
سەر و دل پر لە لەيلا بوو سەرانسەر
لەلای خوا خۆش بوو ئەم واتەى رەوانە
بووہ ئەستىرەيەك لەم ئاسمانە

لەوہ دەچى شىعەركە لىرەوہ شىعەرى پىرەمىرد بيت:

منىش خۆزگە لە عەشقى نىشتمانا
بە كردەوہى خۆم نەزانبايە لە مانا
بەلى، مەجنون كە ئەستىرەى سەمايە
جىبايە، وىلى، لەيلى بەھايە
ھونەر وايە كەسى كە مەرد گوزىن بى
بە چاكە و خزمەت ئەستىرەى زمىن بى

نەعتى فارسى بەكوردى^(۱)

ئەى پادشاهى خاوەرى ژىر بورجى تەجەللا
قەسرت فەلەكە پال ئەدەيە عەرشى موعەللا

خه‌تمی هه‌موو پی‌غهمبهر و پری دۆزه‌ده‌وی خوا
 شابازی (دنئ) که‌وتیه ئه‌وجی (فتدلئ)
 هه‌ندئ له‌به‌یانی شه‌وی می‌عراجی تۆ (والنجم)
 بادت بووه (بس) و به‌یداخی (فتحننا)
 سویندیکه به‌مووی ریش و سه‌رت ئایه‌تی (واللیل)
 (والشمس) ی به‌رۆی تۆ وتوو به‌اری (تعالی)
 تاجی سه‌ره (حامیم) و که‌وات نوری (مزمل)
 شه‌رحت به‌ (الم نشرح)، ئه‌لقابته (طه)
 قه‌د سه‌روی په‌وانی له‌بی رووباری (مدثر)
 می‌حرابی برۆیشت، بووه (قوسین او ادنی)
 شایانی به‌رت خه‌لعه‌تی (لولاک و لعمرک)
 ده‌ربانی ده‌رت (یوشع و ذوالکفل و مسیحا)
 نه‌ختیکه له‌ جه‌مالت گه‌یبیه (تله‌ته‌تی یوسف)
 ئه‌و ئاگره بوو خسته‌یه ناو گیانی زلیخا
 کړنۆشی فریشته که ئه‌یانبرده به‌ر ئادهم
 بۆ گه‌وه‌ره‌که‌ی تۆ بوو له‌ناو جه‌به‌هی ئه‌ودا
 (یونس) له شه‌تی موسڵدا نه‌خکا به‌هه‌وی تۆ
 پسگار بوو له ته‌نگانه که‌وا ماسی فریو دا
 موسا به‌عه‌سای هیممه‌تی تۆ نیلی دوو له‌ت کرد
 به‌و هیممه‌ته‌وه سیحری به‌تال کرد (یدی بیضا)

(١) ژین ژماره (٩٥٢) سالی ١٩٤٩

پیره‌مێرد و شه‌ش چوارینه‌ی بابا تاهیری هه‌مه‌دانی (عوربان) (١)

پیره‌مێرد شه‌ش چوارینه‌ی بابا تاهیری وهرگێراوه و پێشه‌کییه‌کی کورتی بۆ نووسیوه،
 پێشه‌کییه‌که‌ی له‌ کتیبی دیوانی بابا تاهیری (په‌زا توفیق) هه‌وه‌رگرتوو، که به‌تورکی
 چوارینه‌کانی بابا تاهیر و خه‌یامی له‌ به‌رگێکدا له‌ چاپداوه.

پیره‌مێرد نووسیویه «په‌زا توفیقی فه‌یله‌سوف و زۆر شاعیر، دیوانی بابا تاهیری ته‌رجه‌مه
 کردوو به‌تورکی، له ئه‌سته‌مول ته‌بع کراوه، له‌گه‌ڵ چوار خسته‌کی خه‌یام پێکه‌وه له‌ به‌رگێکدان.
 ئه‌بێ ئه‌مێن زه‌کی به‌گ ئه‌وه‌ی به‌رچاو نه‌که‌وتبێ. په‌زا توفیق زۆرجوانی ته‌رجه‌مه کردوو، جا

نازانم شپوه‌ی کوردییه‌که‌ی به‌هۆی کوردیکی سلیمانیه‌وه‌هه‌ل کردوو یا هه‌ر خۆی شاره‌زای
 هه‌موو زمانیکه. ئه‌سلی شپوه‌که‌ی (پاجی) یه. په‌زا توفیقیش به‌زبانی (پاجی) داناوه و
 (نازه‌ری) خاوه‌نی ئاته‌شکه‌ده‌که‌یش هه‌ر به‌پاجی داناوه و به‌هه‌مه‌دانی ئه‌ناسێ و ته‌خلوسی
 شیعی (عوربان) بووه.

نازه‌ر ئه‌لئ: بابا طاهر دیوانه‌یه‌کی فرزانه و هه‌مه‌دانییه‌کی هه‌مه‌دانه. به‌عاشقی شه‌یدا
 ناوبراوه. لکی ته‌ئریخی پیشه‌ی من نییه، ئه‌وه‌ خوا به‌ئه‌مێن زه‌کی به‌گی داوه. ته‌نها ئه‌مه‌نده
 ئه‌زانم که بابا تاهیر برای (شیخ عه‌لییه‌ کۆسه‌ی دۆلپه‌موو) ه و که‌راماتی زۆر بووه! ئیتر به‌شی
 من له شیعه‌کانیا، و ئه‌یگێرمه سه‌ر شپوه‌ی خۆمان:

١

چه‌خۆشه، خۆشه‌ویستی، هه‌ردوو سه‌ر بێ
 به‌یه‌کسه‌ر خۆشه‌ویستی ده‌ردی سه‌ر بێ
 ئه‌گه‌ر مه‌جنوون دلئ شوپێکی تیا بوو
 دلئ له‌یلا له‌وه شوپێکه‌تر بێ

٢

نه‌سیمئ له‌و په‌رێشان کاکۆله‌ دیت
 گه‌لئ خۆشته‌ر له‌ بۆنی سونبۆله‌ دیت
 خه‌یالی تۆبه‌ شه‌وه‌ ده‌بگرمه‌ باوه‌ش
 له‌ دۆشه‌کما، به‌رۆژ، بینی، گۆله‌ دیت

٣

من و عه‌شق و دلێکی گێژ و وێژئ
 که‌ برژانگ لیم ئه‌نیم، لافاو ئه‌پێژئ
 دلئ عاشق به‌داری ته‌ر ئه‌شوبه‌ئ
 سه‌رئ سووتا، سه‌رئ خوتنا و ئه‌پێژئ

٤

گۆلله‌ی کۆهساران هه‌فته‌یه‌که
 وه‌نه‌وشه‌ی جۆبیاران هه‌فته‌یه‌که
 له‌ناو شاری دلاندا جار دراوه
 وه‌فای سیمین غه‌داران هه‌فته‌یه‌که

۵

به لایه دل، به لایه، دل به لایه
گوناهی چاوه، دل و اویتسه لایه
ئه گهر چاوه روومه تی شیرین نه بینتی
له کوئی دل تووش ئه بوو به و هه لوه لایه

۶

که زولفی تو له گهل رووت بوو به هاو دل
به سهر گولدا په ریشان ماوه سونبول
ئه زانم بوچ له سهر رووتدا بلاوه
که ههر داویکی، داوی دانسی بو دل

(۱) ژین ژماره ۳-۶۰۳ ی سالی ۱۹۴۰

پیره میرد و نو چوارینهی خواجه عبیداللهی ئه نصار(۱)

سالی ۱۹۴۷ پیره میرد نو چوارینهی خواجهی وهر گیتراوه، به لام دهقه کانی له ته کدا تو مار نه کردوون، هه تا ئیمهش بیان نووسینه وه و به راوردیان بکه بن:

۱

خوایه ئه وی من له تووم ئه وی ئه یزانی
لام داوه له زینه تی جیهانی فانی
بی قه دره له لام ده بده بی شاهانی
خانهی دل چاوه پتیه بو میوانی

۲

ههر چهنده که ته نگه تاوی ژیر باری جه فام
به م باره وه سا بر و په زامه ندی خودام
ههر چونی بی بهس نییه له نامه ردان دوورم
نائه هلم ئه گهر له لای بی، مهرگ خوشه له لام

۳

که و توومه که مه ندی گهر دشی دنیا وه
دوو حه لقه یه ده ست و پتیمی پی به ستراوه
شه و که و توومه ناو کویری قوما ر و مه ستی
ئه م عومره عه زیزه سه ییری چون دژاوه

۴

پتی بی ئه ده بی ونه، به جایی ناگا
دور پیکه ئه ده ب به ده س گه دایی ناگا
پی پلیکه ی ته ختی پادشاهی ئه ده به
تاجیکه به غه ییری پادشاهی ناگا

۵

یادت بوو به هامده می دلی غه مگینم
توی تیا نه بی هه رچی که هه به نایبینم
فریادمه یادی تو بگاته فریام
شه معی غه می تو به شه و له سهر بالیتیم

۶

لای من سه رو سه ودای که، که سی تر نابی
پتی عه شقه که په روای که که سی تر نابی
پیت که و توته ناو دلیم ئیتر من به سمه
دل پر له سه فایه جای که سی تر نابی

۷

تیکه ل مه به بهم خه لکه نه وه ک مه غروور بی
گیر ددی خه لکی بی، نه بی له و دوور بی
پازی دلت به که س مه لتی، بی هووده یه
هیچیش له که س مه خوازه نه وه ک مه غفوور بی

دهنکئی گهفی کهست که له گهردندا بئ
قهسرت له بههشتا که لهکردندا بئ
ئهو قهسره ئهرووختی بهپهلی (حق الناس)
زۆردار ئه بئ بهختی له سه و بندا بئ

به فه قرو به لا که هاوئشینت کردم
بئ خزم و کهس و کار و قهرینت کردم
فهرمووت ئه مه جیی ئه وه به خووشم ئه وئیی
چاکه م چیهه؟! و ا گرده نشینت کردم

(۱) ژین ژماره ۸۷۸ ی سالی ۱۹۴۷

چوارینه یه ک له فارسییه وه

پیره میترد ئه م چوارینه و گهلی شیعری له و با به ته ی ناو ناوه (شیعری کۆنی عاشقانه)،
سه رچاوه ی ئه م چوارینه یه و ناوی شاعیره که ی نه نووسیوه، ته نها وه ری گیتراوه ته سه ر کوردی:

«ئه گه ر بئ ئاهئ هه لکیشم وه کو به رگی گه لا پیزان (۱)
له سینهم ده رده هئینئ پارچه پارچه ی جه رگی سووتاوم
ئه وه ند پیر ترس و بیمه ته هله که ی وای تیا به کووچه ی عه شق
که مه رگیش ناوئیرئ روو بکاته عاشق، بۆ به و ماوم!»

(۱) ژین ژماره ۸۹۵ - سالی ۱۹۴۷

پیره میترد و چوارینه کانی (شیخ سه عید ئه بولخه ییر)

پیره میترد له سالی ۱۹۴۸، شه ست و پینج چوارینه ی شاعیری سوئی (شیخ سه عید
ئه بولخه ییر) ی له فارسییه وه وه رگیتراوه ته سه ر کوردی. هه ر چوارینیک، ده که که ی و به رامبه ری
وه رگیتراوه که ی، نووسیوه. هه روه ها پینشه کبییه کی جوانی بو ناسین و به ره می ئه م شاعیره سوئییه
نووسیوه. له م دیوانه دا ئه و پینشه کبییه و ده قی شبعره کان و وه رگیتراوه کانی پیره میترد ده خه یه پینش
چاوی خوئنه ران:

«زۆر ده میترک بوو روباعیاتی شیخ سه عیدی ابوالخیرم له م لاو له ولا ئه بیست، یا له هه ندی
گۆشه ی به یاز و که شکۆلدا به رچاوم ئه که وت. له دوو سئ جیهه ته وه، ته ئسیری ئه کرده دلمه وه،
جاری له نوقته ی ئه ده بیاته وه، هه ندی نوقته ی وای تیا به من له هیج شاعیریک ترم نه بیستوه.
دوای ئه وه هه ندی موناجاتی هه یه، سه رانه سه مه عنه ویات و ئیلاهیاته، که ئه گه ر که سئ به دل و
ده روونیک ی پاک بیخوئیتیه وه له باره گای خوادا، ده نگ ئه داته وه و فریشته کانی عالمی بالا
ئه به نه هاونا له و هاوده نگ، له به ر ئه وه به که ده سته به ک له ئه هلی ئیمان بو هه ر مه رامیک ی دنیا
بئ، روباعییه کی ئه ویان داناوه که ئه گه ر ئه وه ند ه جاره بیخوئینه وه خواستیان دیته دی، ئه م
نه وعه زاتانه که وا له په رده ی په نه انیدا زوهد و ته قوا و له دواییدا ئیرشاد ئه که ن.

مه سله ک و را و ته ریه قه تی موخته لیفه یان هه یه که هه ربه که به ناوئیک ناو ئه برین مه زه به ی ئه بو
سه عید سوئی بووه که له ئه بی ئه لفه ضلی کوری حه سه نی شاگردی ئه بی نه صری سه راجی
وه رگرتوه.

ئه ویش ئه چیته وه سه ر (جنید) ی به غدادی. به لئ ئه م نه وعه پرستشه چونکه په نه انیه و پئی
راستی شه ربه ته ی ئیسه لامیش ناشکرایه، خه لک له و مه عنه ویاته ی (تصوف) ه ناگه ن.
نه شاره زان، زۆر تر به (زندیق) یان ئه ژمیترن. ته نانه ت شیخ ئه بو سه عیدیشیان به وه ئیتهم کرد و
لای (مه حمودی غه زنه وی) شکاتیان لئ کرد، که ئه مه له سه ر پتگای شه ر ناپروا و ئه میش
گوا به به ئه بو عه لی ئین سینای وتوه کافره و ئین سیناش به و روباعییه مه شه هوره جوابی
داوه ته وه، که له ئه ده بیاتی فرسا شتیه ی (رباعی) چوار خشته کی زۆر په سه ند، له رباعیاتیشدا
دوو زات له پینش هه موو شاعیره کانه وه ن. شیخ ئه بو سه عید و عومه ر خه یام. ئه وروپایی زۆر تر یان
ئه دیبه کانی ئینگلیز روباعیاتی خه یامیان له لا په سه ندتره. که به هه موو زبانی ته رجه مه کراوه،
به لام له عالمی ئیسه لامدا دیاره شیخ ئه بو سه عید پینشته و قیاسی له گه ل خه یامدا ناکرئ. ئه م
به هه موو مه عنا به که وه پیاوی خوا و پیری ته ریه قه ت بووه. چوارده سال به جه زبه ی (فنا فی الله) وه
له ده شت و بیابانی خاوراندا به نا له ی مه حه به تی ئیلاهییه وه سه حرانه وه رد بووه و به گژوگیا ژیاوه.
روباعیاته کانی هه موو فیوضاتی عه شقی خوی تیا به و الحاصل ئه م نه وعه اعاضمه وه ک
(فارابی) و (ابن سینا) و (شیخ ئه بو سه عید) فه لسه فه و تصوفیان له شه رقدا هئناوه ته
مه یدان. که عه وام له که نه ی ناگا و حه زه ته مه ولانا خالیدی خۆمان که (مجدد) ی ته ریه قه تی
نه قشبه ندیه، ئه فه رموی،: هه ر ته ریه قه یه تار و پۆکه ی نه چیته وه سه ر شه ربه ت ئیلحاده. بۆ به
ئیمه که خوا و هیممه تی مشایخان فرسه تی داین دیوانی مه وله وی و مه ولانا خالیدمان کردوه
به کوردی ئه مانه وی روباعیاتی شیخ سه عیدی ئه بولخه ییریش بکه یین به کوردی. روباعیاتی خه یام
زۆر که س به هه موو زبانی ته رجه مه یان کردوه. ته نانه ت شیخ ئه حمه دی شیخ سه لام له پینشدا و
شیخ سه لام له پاشدا کردوو یانه به کوردی به لام ئه م روباعیاتی شیخ ئه بو سه عیده نه کراوه.

۱

شب خیز، که عاشقان به شب راز کنند
گردد درویش دوست پرواز کنند
هر جا که دری هست به شب در بندند
الا در دوست را که شب باز کنند

۱

شو و هسته، که شو و نیازی عاشق راز
روچی له دهری دوست به هه وای په روزه
شو، داده خری ده رکی هه موو جی گای
ده روزه دی دۆسته وا به شو و ده روزه

۲

هنگام سپیده دم فروس سحری
دانی که چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمایاند در آیه ئی صبح
کز عومهر شپی گذشت و تو بی خبری

۲

پروناکی به یانی که له شیری سه حه ری!
زانیوته که بوچ نه کا نوحه که ری!
یه عنی که له ناوینه ی روژا دیویه
عومرت شه و یکی تیپه ری تو بئ خه به ری!

۳

ای آنکه برانده ئی حاجات توئی
هم قاضی و هم کان مهمات توئی
من راز دل خویش چه گویم با تو
چون عالم سرّ و الخفیات توئی

۳

ئه ی خوابه، به جیهینه ری حاجات هه ر توئی
هه م قازی و ریکخه ری مهمات هه ر توئی
پیتی ناوی، من رازی دلی خویم لای تو بلیم
هیچ کاریکی شارراوه نییه لات، هه ر توئی

۴

ای جمله ئی بیکسان عالم راکس
یک جو کرم ت تمام عالم را بس
من بیکسم و تو بیکسانرا یاری
یارب تو به فریاد من بیکس رس

۴

ئه ی بو هه موو بیکه سانی عالم توئی که س
که متر که ره مت بو هه موو مه خلوقت به س
من بیکه سم و که سی هه موو بیکه س توئی
مه م نیره وه لای که سی تر ئه ی فریاد ره س

۵

ما بامی و مستی سر تقوی داریم
دنیا طلبیم و میل عقبی داریم
کی دنیا و دین هر دو به هم جمع شوند
این است که نه دین و نه دنیا داریم

۵

ئیمه که به مهستی مه یلی ته قوامانه
دنیا نه گرین و هه ولی عوقه بامانه
چون بیکه وه؟! دینه دهس دنیا و دین
به و دوو دل بییه، نه دین، نه دنیا بامانه

۶

ای در صفت و ذات تو حیران کهومه
از هردو جهان خدمت درگاه تویه
علت توستانی شفاهم تو دهی
یارب تو به لطف خویش یستان و بده

۶

حهیرانی سیفات و ذاتی تون ورد و درشت
لام خوشتره خزمهتت له دنیا و له بههشت
تو دهرده نهدهی و دهوا و شفایش لای تویه
دهرد لابه بده شفا و زهنی بهپرشت

۷

ای خالق ذوالجلال و ای بارخدای
تا چند روم دربهدر و جای بهجای
یا خانهئی امید مرا در دریند
یا قفل مهمات مرا در بگشای

۷

ئهی خوابیه که کردگار و فرمانداری
تاکه‌ی بگه‌ریم بهنانی خزمه‌تکاری
یا دهرکی ئهم ئومیده له‌سهر من داخه
یا بوم بکه‌روه قاپیه‌که‌ی رسگاری

۸

مازار دلی راکه تو جاننش باشی
معشوقه‌ی پیدای و نهانش باشی
زان من ترسم کسه از دل آزاری تو
دل خون شود و تو در میانش باشی

۸

نازاری مه‌ده، ئهو دلّه تو، گیانی بی
مه‌عشوقه‌ی ناشکرا و پنهانی بی
ترسم له‌وه‌یه ئهو دلّه نازاری نه‌دهی
خویناو بی نه‌زیبی که تو میوانی بی

۹

سیما بی شد هوا و زنکاری دشت
ایدوست بیاو بگذر از هرچه گذشت
گر میل و وفاداری اینک دل و جان
ور عزم جفاداری اینک سر و طشت

۹

زیبینه هه‌وا و په‌نگی زه‌نگاره دهشت
دوستم وهره با بلتین گوزه‌شته که گوزه‌شت
گهر بیت و وه‌فادار بی ئه‌وه گیان و دل
خو بیت و جه‌فاکار بی ئه‌وه‌یشه سهر و ته‌شت

۱۰

راه تو بهر قدم که پویند خوش است
وصل تو بهر سبب که خویند خوش است
روی تو بهر دیده که بینند خوش است
نام تو بهر زبانی که گویند خوش است

۱۰

رتی تو چه به‌سهر بی، چه به‌پی بی خوشه
وه‌سلت سه‌به‌بی بی و به‌جی بی خوشه
پرووت دهرکه‌وئ ههر چونی بی نووری چاره
ناوت بپریت و گویتی لی بی خوشه

۱۱

غمناکم و از کسوی تو باغم نروم
جز شاد و امیدوار و خزم نروم
در درگه هم چو تو کریمی هرگز
نومید کس نرفت و من هم نروم

۱۱

دلته نگم و هاتووم به دلته نگ ناروم
لای تووه دلم خوش نه بیی بیی دهنگ ناروم
دهرگای که ره مت که ناهومیدی نابیی
دلخوش نه بم و نه یکمه مه شاهنگ ناروم

۱۲

با من بك حاجتي و روحي بيديك
اعرضت من الخلق واقبلت اليك
مالي عمل صالح استظهر به
قد جئتك واجباً توكلت عليك

۱۲

ئهی ئه و که سهی کاروبار و گیانم به دهسه
لام داوه له خه لک و رووم له تو کردووه بهسه
هیچ کرده و دیه کم نییبه پشت ئه ستوور بم
هاتوومه ته وه کولم فه ریاد رهسه

۱۳

من بی تو قرار نتوانم کرد
از درگه تو قرار نتوانم کرد
گر برتن من زبان شود هر موئی
یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

۱۳

بی راز و نیازی تو دلم ناگریی قهرار
سه برم نییبه بی سوودیشه تو ران و فرار
ئه گهر بیی و هه موو مووی به دهنم بی به زبان
ناژم پیروی سوپاس به کیتیکی له هه زار

۱۴

ای انکه بحال دل نالان دانی
ازار و غم شکسته بالان دانی
گر خوانم از سینه ئی سوزان شنوی
در دم نزنم زبان لالان دانی

۱۴

ئهی خوایه خه بهر دهری دلی نالانی
ته سکینی خه می دهر وونی که م حالانی
بانگت بکه می به سوزه وه گویت لییبه
ده نگیش نه که م ناشنای زبان لالانی

۱۵

سرتا سردشت خاوران سنگی نیست
کز خون دل و دیده بران رنگی نیست
در هیچ زمین و هیچ فرسنگی نیست
کز دست غمت نشسته دلتنگی نیست

۱۵

نابینی له ده شتی خاورد ا بهردی
بی خوینی دل و هه ناسه سهردی
هر بسته زه مینی که گیای لی دهردی
تیا که و تووه له داخی تو دهر وون پر دهردی

۱۶

جانم به لب از لب خموش تورسید
وز لعل خموش باده نوش تورسید
گوش تو شنیده ام که دردی دارد
درد دل من مگر به گوش تورسید

۱۶

گیان گه یوده ته سهر لیو له له بی خاموش
ئه و له علی خه موشی مهستی سه هبا نوشت
بیستومه که خوا نه خواسته گویت ئیشاوه
دهردی دلی من مه گهر گه بشته گوشت

۱۷

ای سرّ تو در سینه ئی هر محرم راز
پیوسته در رحمت تو بربره مه باز
هرکس که بدرگاه تو آید به نیاز
محروم زدرگاه توکی گردد باز

۱۷

سرّ له دهروونی مه حره مانی رازه
دهروازه ی ره حمهت شه و پرژ وازه
هه رچی که له ده رگات به نیاز و نازه
وا دیاره که نائومید نییه مومتازه

۱۸

گر من گنه جمله جهان کردستم
لطف تو امید است که گیرد دستم
گفتی که بوفت عجر دستت گیرم
عاجز تراز این مخواه کاکنون هستم

۱۸

من ، هه رچی گونا هه یه له ئه ستوم باره
هیوام به وه یه مه رحه مه تی توم یاره
فه رمووته له ته نگانه دا ده ست ئه گرم
زیاتر له مه مه مه پیله وه دوایی کاره

۱۹

افعال بدم زخلق پنهان میکن
دشواری دهر پیشم اسان میکن
امروز خوشم بدار فردا انجا
انچه از کرم تو آید احسان میکن

۱۹

ئه خلاقی به دم له چاوی خه لک په نهان که
کاری که گران و سه خته بوم ئاسان که
ئه مرّ له جیهان با به خوشی بیبه مه سهر
باقی که ره مم سبه یینی پی ئیحسان که

۲۰

ای آنکه به کنهت ترسد ادراکی
کونین به پیش کرمت خاشاکی
از روی کرم اگر ببخشی همه را
بخشنده بود لطف تو مشتی خاکی

۲۰

ئه ی خوایه که تیت نه گه ییوه هیچ ئیدراکی
نیسبهت به سه خات هه ردوو جهان پیتاکی
گهر بیت و هه مووی بیه خشی به که ره م
بن قه دره لات هه روه کو مستی خاکی

۲۱

یارب به کرم برمن درویش نگر
برحال من خسته‌ئی دلریش نگر
هرچند نیم لایق بخشایش تو
بر من منگر برکرم خویش نگر

۲۱

خوایه به که‌رم سه‌یری منی درویش که
په‌حمی به‌منی ناره‌حه‌تی دلریش که
هه‌ر چنده که شایسته‌ی به‌خشینت نیم
مه‌روانه من گه‌وره‌یی خوت درویش که

۲۲

غازی زپی شهادت اندر تک و پوست
غافل که شهید عشق فاضلتر از دوست
در روز قیامت این به‌اوکی ماند
این کشته‌ئی دشمن است و کشته‌ئی دوست

۲۲

غازی به‌هیوای شه‌هیدی که‌وته‌ک و ده‌و
نازانی شه‌هیدی عه‌شق گه‌لی پیشتره له‌و
ئه‌و کوشته‌ی دوژمنه ، برینی دیاره
خوشبه‌خته ، به‌ده‌ستی دؤستی کوژراوه ئه‌و

۲۳

ای انکه دواى درد منندان دانی
درمان و علاج مستمندان دانی
من شرح دل خویش چه اظهار کنم
نا گفته دوصد هزار چندان دانی

۲۳

ئهی تو که ده‌وای ده‌رده‌داران زانی
ده‌رمان و عیلاجی بی‌قه‌راران زانی
پیتی ناوی که من رازی دلم بی‌زهارکه‌م
من نه‌یشیلیم تو ده‌ردی هه‌ژاران زانی

۲۴

من کیستم آتش بدل افروخته‌ئی
برخ‌ر من عشق چشم خود دوخته‌ئی
در راه وفا چو سنگ و آتش گزدم
شاید که رسم به‌صحبت سوخته‌ئی

۲۴

من کیم له‌دلا ، ناگری هه‌لگیرساوی
بو خزمه‌تی عه‌شق چاو له ریدا ماوی
بو ناگری و هفا خۆم نه‌که‌مه ئه‌ستی و به‌رد
به‌لکو بگه‌مه سوحبه‌تی دلسووتاوی

۲۵

یارب ز دوکون بی‌نیازم گردان
از افسر فقر سرفرازم گردان
در راه طلب محرم رازم گردان
راهی که نه‌سوی توست بازم گردان

۲۵

خوایه له دوو لاوه بی‌نیازیم بده‌ری
تاجیکی له‌فقری سه‌رفرازیم بده‌ری
لای تو به‌هیوام مه‌حره‌می رازیم بده‌ری
پیتی راستی نزدیک و چاره‌سازیم بده‌ری

۲۶

دارم گنهی ز قطره‌ئی باران بیش
از شرم گنه‌فکنده ام سر در پیش
آواز آمد غم مخور ای درویش
تو در خور خود کنی و مادر خور خویش

۲۶

بارانی گونا، شه‌سته ره‌پیل‌هی بوو بوم
له‌ش تهر، سړی سه‌رما و له شه‌ر مامل کوم
ده‌نگی‌کی له غه‌بیه‌وه وتی ئه‌ی ده‌رویش
تو قاییلی خوټ ته‌که‌یت و من لایه‌قی خوم

۲۷

یارب زگناه زشت خود منفعلم
وز فعل بدو خوی بد خود خجلم
فیضی بدلم ز عالم قدس رسان
تا محوشود خیال باطل ز دلم

۲۷

یاره‌بی له کرده‌وه‌ی به‌د شه‌رمنده‌م
به‌م باری گونا‌هه قورسه‌وه ده‌ر‌مه‌نده‌م
فه‌یزئ بخه‌ره دلم له قودسیه‌تی خوټ
ده‌رکا له دلم خه‌یالی چوون و چه‌ندم

۲۸

یارب زقناعتم تو انگر گردان
وز نور یقین دلم هنور گردان
احوال من سوخته‌ئی سرگردان
بی منت مخلوق میسر گردان

۲۸

خوایبه به‌قه‌ناعه‌ت له فه‌قی‌ریم ده‌رکه
نوور‌تی‌کی یه‌قی‌نم له دلا ره‌ه‌به‌ر که
تا ده‌ست له‌م و له‌و نه‌گر‌مه‌وه بو‌نایی
بی منه‌تی خه‌ل‌کی کاری من مه‌بسه‌ر که

۲۹

این گنبد گبراز کجا پیدا شد
وین صورت قبر از کجا پیدا شد
خورشید مر از چشم من کرد نهان
این لکه‌ئی ابر از کجا پیدا شد

۲۹

ئهم گوم‌ه‌زی گاوره له کوی هاته ظهور
ئهم صوره‌تی قه‌بره دلمی وا خسته فتوور
پوژئی منیان له چاوی من په‌نهان کرد
ئهو هه‌وره ره‌شه له کوټوه په‌یدا بوو له دوور

۳۰

یارب بگشا گره زکار من زار
رحمی که زخلق عاجزم در همه کار
جز درگه تونیست مرا درگاهی
محروم از این درم مکن یا غفار

۳۰

تو بوم که‌ره‌وه خوایبه گری‌که‌ی کارم
که‌س که‌ل‌کی که‌س ناگرت، له خه‌ل‌ک بی‌زارم
هه‌رتوم هه‌ی و ده‌رگای که‌ره‌می تو شک ته‌به‌م
رووم کردووه‌ته قاپیت بگه‌ره هاوارم

۳۱

مردان خدا ز خاکدان دگرند
مرغان هوا ز آشیان دگرند
منگر تو از این چشم برایشان کایشان
فارغ ز دوکون و درمکان دگرند

۳۱

پیاوانی خودا له سهر زه‌مینتیکی ترن
مورغای هه‌وا له‌لانه‌ی به‌رز ته‌فرن
مه‌روانه وان به‌چاوی خه‌لک چونکو ته‌وان
باکیان له دنیا نیه، جیتی تر ده‌گرن

۳۲

گر دست تضرع به‌دعا بردارم
بیخ و بن کوه را زجا بردارم
لکن ز تفضلات معبود احد
(فاصبر صبراً جمیلاً) از بردارم

۳۲

گهر ده‌ستی ته‌مه‌ننا به‌دوعا به‌رز که‌مه‌وه
په‌نگه‌ ره‌گی کیتیوی به‌رز له‌سه‌ر ته‌رز که‌مه‌وه
ته‌ما که‌ خودا ده‌ستی و یقاری دامی
(فاصبر صبراً جمیلاً) با به‌رز که‌مه‌وه

۳۳

ای ذات رفیع تو نه‌جوهر نه‌عرض
فضل و کرمت نیست معلل به‌عرض
هرکس که نباشد تو عوض باشی ازو
وانرا که نباشی تو کسی نیست عوض

۳۳

ته‌ی زاتی بلندی تو نه‌جه‌وه‌هر نه‌عرض
چاکه و په‌وشت پاکه له کین و له غرض
تو هه‌ی له بری ته‌وه‌ی ته‌لی من هیج نیم
گهر تو‌ی نه‌بی بیشیی، که‌س نابیی به‌عوض

۳۴

آمد سحری ندا ز میخانه‌ی ما
کای رند خراباتی دیوانه‌ی ما
خیز که پر کنیم پیمان‌ه‌ی می
زان پیش که پر کنند پیمان‌ه‌ی ما

۳۴

ده‌نگی‌کم ته‌بیست به‌یانی لای مه‌یخانه
ته‌یگوت وهره ته‌ی قه‌له‌نده‌ری دپوانه
با به‌ر له‌وه‌ی په‌یمان‌ه‌ی ئی‌مه‌ پرکه‌ن
پرکه‌ین له مه‌ی موحیبه‌تا په‌یمان‌ه

۳۵

ای فضلی تو خلق را هدایت کرده
مارا به‌لقای خود حمایت کرده
انعام تو عام است و سزا و کرمت
با مؤمن و گبر صد‌عنایت کرده

۳۵

ته‌ی فه‌زلی تو پتی هیدایه‌ته بو‌گشت که‌س
(حفظت) که په‌نای حیمایه‌ته بو‌من به‌س
پرزق و نیعمه‌ت عامه به‌سه‌ر دنیا‌دا
بو‌مسلم و گاور که‌ره‌مت فریاد په‌س

۳۶

ای لطف تو روز و شب کند چاره‌ی من
احسان تو بیحد است دربارهی من
آندم که زند آتش شهوت شغله
فریاد ز نفس شوم امارهی من

۳۶

ئهی لوتفی تو پوژ و شهو دهکا چاره‌ی من
به‌خشنده‌یی تو بی‌حده ده‌بارهی من
زور تیژه گری ناگری حرص و شهوهوت
هاوار مه‌که نه‌فسی شوومی ئیماره‌ی من

۳۷

یارب، یارب کریمی و غفاری
رحمان و رحیم، راحم و ستاری
خواهم که ز رحمت خداوندی خود
سر گشته‌ئی خویش رامز و نگذاری

۳۷

ئهی خواجه خواجه، خواجه‌کی لیبوردوی
ره‌حمی دوو جیهان به‌بنده‌ی خو‌کردوی
پرووم کردوته تو به‌گه‌وره‌یی خو‌ت خواجه
مژدهم بده‌ری بلتی ئیمان ده‌برردوی

۳۸

سبحان الله به‌هر غمی یار توئی
سبحان الله گشایش کار توئی
سبحانه الله به‌عزت (کن فیکون)
سبحان الله غفور و غفار توئی

۳۸

ئهی پاک و مونه‌زه له غه‌ما توّم یاری
سبحان الله گری گوشای زورکاری
سبحانه الله عه‌بیت ئه‌بینی و ستاری
سبحان الله له گونا‌های ئیمه تو غه‌فاری

۳۹

یک موغم ایام نداریم خوشیم
گر چاشت بود شام نداریم خوشیم
چون پخته به‌ما میرسد از مطبخ غیب
ازکسی طمع نداریم خوشیم

۳۹

باکمان له خه‌می جیهان نبیه دل‌خوشین
قاوه‌لتی ئه‌خوین بو شه‌وی دایناپوشین
هرچی به‌وی له مه‌تبه‌خی غه‌بیه‌وه دیت
نازاده‌ی منه‌تی ده‌سنده‌ی خویشین

۴۰

در ملکت وجود فرمان از تست
آرام دل بیسر و سامان از تست
مارا به‌دوای درد دل کاری نیست
درد از تو دل از تو درمان از تست

۴۰

له‌م عاله‌مه‌دا ره‌وایه فه‌رمانی تو
هرچی هه‌یه دل‌خوشه به‌سامانی تو
کارم به‌ده‌وا نییه نگهبانی تو
دل، دهردی له تووه دیت دهرمانی تو

۴۱

گر لاف زخم که یار خویش خوا نمت نهئی
با من به و وفا و مهر نیکو است نهئی
وین طرفه تر آنکه از برای تو به من
خلقی همه دشمنند و تو دوست نهئی

۴۱

گهر بیم و بلیم که دوستی دلداری نیت
یاخو که له گهل منا و وفا کاری نیت
داخی نه وه کوشتوومی له پرووی توه خهلک
لیم دوژمنن به تویش بلیم یاری نیت

۴۲

در سینه توئی و گرنه پر خون کنمش
در دیده توئی و گرنه جیمون کنمش
امید وصال تست جانرا ورنه
ازتن به هزار حیلله بیرون کنمش

۴۲

توم وای له دلا نه گینه پر خوینی نه که م
چاو نه بینن، کویر و بن سهروشوینی نه که م
گیان بیت و به دهوری سهری تودا نه گه ری
نایگرمه وه خوم و پر شق و جوینی نه که م

۴۳

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من
این حرف معما نه تو دانی و نه من
هست این همه حرف، گفتگوی من و تو
چون پرده بر افتد نه تو دانی و نه من

۴۳

سپری نه زهلی نه تو نه زانیت و نه من
حرفیکه نه مند قووله نه سهری دیاره نه بن
واته ی من و تو نه مه نده پیتی دپته وتن
تا په رده هله نه گرن نه قسه ی تو یه نه من

۴۴

زاهد بووم، ترانه گویم کردی
سردفتر بزم هرزه گویم کردی
سجاده نشین یار قابل بودم
بازیچه ی کودکان کریم کردی

۴۴

زاهید بووم و تو گورانی بیژت کردم
که و تیسوومه به زم و گیش و ویشت کردم
یاری به و یقار و پیری سهر به مال بووم
مندالت وروژاند و له نویشت کردم

۴۵

در کعبه اگر دل سوی غیراست نزا
طاعت همه فسق، کعبه دیراست نزا
ور دل به خدا و ساکن میکده ای
خوش باش که عاقبت به خیراست نزا

۴۵

دل بیت و له که عبه ی یادی غهیری خوا بی
نویشی وه کو کفری دهیره گیرا نابین
خو بیت و له مه یخانه له گهل خوی بی
تا کاتی ده رفهت و خیر خوی لابی

٤٦

چون دایره ما زیوست پوشان تویم
در دایرهئی حلقه به گوشان تویم
گر بنوازی هم از خروشان تویم
ور ننوازی هم از خموشان تویم

٤٦

ئیمه وه کو دهف له پۆست پۆشانی توین
له و دائره دا حهلقه به گووشانی توین
پهنجه که له دل که وئ، خرۆشانی توین
لاوانده وهت نه بی خه مووشانی توین

٤٧

ای از قلم وجود بر لوح عدم
تصویر کمونات را کرده رقم
از رحمت خود نامه سیاهی چومرا
نومید مکن به حرمت لوح و قلم

٤٧

ئهی خامهی ئیجادی له سهد له وحی عهدهم
ههرچی له جیهانا ههیه کردوو به رهقهه
له و خیلقه ته دا خوابه ئه گهر نامه، سیا-م
بمکه به سپی، به حورمه تی له وح و قه له م

٤٨

دیری است که زخم دل مانا سوز است
از پای فتاده ایم و منزل دور است
احوال خود از کسی چه پنهان دارم
چون زلف پریشانی ما مشهور است

٤٨

چه ندیکه برینی دلی من ناسووره
بی هیزم و پیم خستوو مه نزلتی دووره
نایشارمه وه حالی خۆم که و مه نزووره
وهک ئه گریجه شیتوایی من مه شهووره

٤٩

این یار که عهد دوستداری بشکست
میرفت و منش گرفته دا من در دست
میگفت که بعد از این به خوا بمبینی
پنداشت که بعد از این مرا خوا بی هست

٤٩

یار عه هدی شکاند و وتم دلّم ئه شکینی
داوینم ئه گرت و که وتبوومه شوینی
لینم توند بوو، وتی مه گهر به خه و بم بینی
پینم گوت، من و خه و، ئه وه خه وه ئه بینی

٥٠

مارا خواهی همه حدیث ماکن
خو، با ماکن، و زدگران، خو واکن
ما زیبائیم و یادما زیبا کن
باما، دو دله مباحش و دل یکتاکن

٥٠

گهر راست ئه که ی و منت ئه وئ من یادکه
خووی خۆت بدهره من و دلی خۆت شادکه
من جوانم و کاشانه ی جوان بنیادکه
یهک دل به دلت له دوودلی ئازادکه

۵۱

مشهور و خفی چو گنج دقیانوسم
پیداونهان چو شعله درفانوسم
القصه درین چمن چوبید مجنون
بنالم و در ترقی معکوسم

۵۱

پنهان و عه‌یان له گه نجی ته‌قیانوسم
بی ناله نه‌سوتیم گری ناو فانوسم
لهم باخی جنونه به‌یده مه‌جنونیکم
سه‌ر شوپری غمی ته‌رقیبی مه‌عکوسم

۵۲

باستر توهر سوخته رازی دارد
باراز توهر بنده نیازی دارد
ای رازق بخشنده تو نومید مکن
انرا که به‌درگهت نیازی دارد

۵۲

سوتاوی لیاقت هه‌ر به‌که رازیکی هه‌یه
هه‌ر به‌نده‌یه به‌و رازه نیازیکی هه‌یه
به‌خشنده که تو بی ناهومیدی ناکه‌ی
چونکو به‌هه‌وات سوز و گودازیکی هه‌یه

۵۳

باکوی توهر کرا سروکار افتد
از مسجد و دیر و کعبه بیزار افتد
گر زلف تو در کعبه فشانند دا من
اسلام به‌دست و پای زنار افتد

۵۳

هه‌رچی که له‌گه‌ل نگاه‌ی تو هه‌وچه‌شمه
ده‌یره و حه‌ره‌م و مائی خودای لا په‌شمه
داوین که له که‌عبه هه‌لته‌کینتی نی‌سلام
روو ناکه‌نه، که‌عبه‌وه، نه‌زانن خه‌شمه

۵۴

بیگانه‌ئی بیگانه تو گرد ماگرد
برگرد زخلق و آشنای ماگرد
طول امل دنیای دون ک‌وته‌کن
این ک‌وچه دری ندارد ازوی واگرد

۵۴

بیگانه له بیگانه به‌ده‌ورما بگه‌ری
بو من به‌ره ئاشنا له خه‌لکی بگه‌ری
توولی نه‌مه‌لی جیهانی دون کورت که‌ره‌وه
ک‌ولانیکه ده‌رناچی، وه‌ره لیبی وه‌رگه‌ری

۵۵

مائیم که‌ فیل برنتا بدلت ما
برعدش برین برند هرشب کت ما
گر مورچه در اید انور خط ما
ان مورچه شیر گردد از هیبت ما

۵۵

فیل هیزی نیبه هه‌لگری که‌رت و له‌تی من
شه‌و عه‌رشی به‌رینه شوین و ماواو په‌تی من
میرووله که‌که‌وته ژتیر په‌ناهو خه‌تی من
نه‌و میرووله شیره له‌گه‌ل هه‌بیه‌تی من

۵۶

بی پاد سران دشت خون اشامی
مردند به حسرت غم و ناکامی
محنت زدگان وادی عشق نزا
هجران کشد واجل برد بدنامی

۵۶

بیچ بیچ و سهره کانی دهشتی بیچ نارامی
مردن به سزای دووریه وه و ناکامی
محبهت زده کانی ویلی دهشتی عه شقت
کوشته ی غه می تون و بو نه جهل به دنای

۵۷

ای بر امیدت تو شاهد همه ذات
تشکیک مشکک نکند نعت صفات
ذات تو در اندمی که اید به صفت
هم ذات ترا ذات تو باشد مرآت

۵۷

ته نهاییه کت به زانت باوهر دینی
شوبه هی نهوی نه تناسی نه سهر نانوتینی
بو نه و که سه وا له دووی سفاتت نه گهری
تاوتینه ی زاتی خووته زات نه نوینینی

۵۸

انروز که آتش محبت افروخت
عاشق روش عشق ز محبوب آسوخت
از جانب دوست سر زد این سوزوگداز
تا، در نگرفت شمع، پروانه نه سوخت

۵۸

نهو روژّه که ناگری مه حبهت دهرکهوت
عاشق به نیگای دلبری عه شقی بهرکهوت
جلوه ی روخی دوسته نه م ناگری وا ریکهوت
په روانه چرای دی، تا نه سووتا نه سرهوت

۵۹

ای نیکی نکرده و بدیها کرده
وانگاه خلاص خود تمنا کرده
بر عفو من تویه که هرگز بنود
ناگرده چو کرده، کرده چون ناکرده

۵۹

نه ی پیای خراب له چاکه هیچ نادانی
هه روا به نیازی به خششی به زدانی
باوهر مه که، عه فویه که تو نایزانی
خوا هه ره قی خوئی نه به خشنی نه ک نینسانی

۶۰

یارب به محه ممد و علی و زهرا
یارب به حسین و حسن و آل عبا
از لطف برار حاجتم در دو سرا
بی مست خلق یا علی الاعلی

۶۰

خوایه به محه ممد و علی و زهرا
یارب به حسین و حسن و ثالی عه با
بو م سووک و ره واکه کاروباری دوسرا
بی مننهت بیگانه خودای عوقده گوشا

۶۱

گرهر سحری باتو همیگویم راز
در حضرت تو همین کنم عرض نیاز
بی منت بندگانت ای بنده نواز
کار من سرگشته‌ئی بیچاره بساز

۶۱

بۆم بلوئ به یانیان له تهک تۆدا راز
تهنها ئه مه په که له خزمه تا عه ززی نیاز
بی منته تی به بنده کانت ئه ی به بنده نه واز
بی چاره م و کارم به که ره م خۆت بده ساز

۶۲

سریست زسنگ خاوران دانه بی لال
چون دانه بی اشک عاشقان درمه و سال
بنمود جلال دوست از پرده جمال
چون صورت حال من شدش صورت حال

۶۲

سرپیکه که به دری خاوه ران له علی ئال
ئه نوئینی له رهنگی ئه شکی عشق مانگ و سال
کاتی که جه مالتی دۆست له روو پۆشی جه لال
دهر که وت بووه حالی من سووره تی جه مال

۶۳

ای آنکه منزهی و بی هم تائی
کسرا بنود ملک بدین زیبائی
خلقان همه خفته اند و در رابسته
یارب تو در رزق به من بگشائی

۶۳

ئه ی داوه ری ته نهایی و بی هاوتایی
بۆ کهس نه لئاوه مولکی وا تا دوا بی
خه لکی هه موو نووستون به خه بهر تو ماوی
لیم بیسه دو عا به خه لوه تی ته نهایی

۶۴

رفتم به کلیسه های ترسا و یهود
ترسا و یهود را همه رو به سوی تو بود
اندر بی عشق تو به میخانه شدم
تسبیح ملک زمزمه ی عشق تو بود

۶۴

ریم که وته که نیشته و کلّیسه ی گاور و جوو
ته سبیح و سجوودی هه ردوو لا بۆ تو بوو
بۆ تو ده گه رام که چوممه ناو مه یخانه
نه عره ی دلّی مه ست له لام بووه (الا هو)

۶۵

روزی که چراغ عشق خاموش شود
در بستر مرگ عقل مدهوش شود
با بیدر دان مکن خدایا حشرم
ترسم که محبتم فراموش شود

۶۵

ئه و رۆژه چرای ژبانم ئه کوژتینی هوه
دوو باره به عومری نوپوه ئه مژیه نی هوه
بۆ حه شر و حساب مه مخه ره ناو بی دهر دان
نهک تۆم به فه رامۆشیه وه لی بستینی هوه

چهند تیئینه ک له سهر نهم چوارینانه

- ۱- چوارینهی (۳۳) سه بک و دارشتنی له هی شیخ سعید ناکات.
- ۲- چوارینهی (۵۷، ۵۴) له وه ناچی شیعی شیخ سعید ابوالخیر بیت ههروه ها چوارینهی (۵۹).
- ۳- چوارینهی (۶۰) له شیعی شاعیریکی شیعه دهچیت.
- ۴- چوارینهی (۳۴) یه کیکه له چوارینه کانی خه یام و تیکه ل به چوارینهی شیخ بووه.

پینج خشته کی سالم له سهر شیعی مهولانا خالد و وه رگپراوه کی پیره مپرد

پیره مپرد سی جار نهم شیعه کی وه رگپراوه و بلاوی کردو ته وه و هه ر سی جار که له دهقه که ی گۆپوه. یا بهیتی لابر دووه یا لیتی زباد کردووه!

جاری یه که م دهقی شیعه که ی وه رگپراوه و یه ک بهیتی خۆی بۆ زیاد کردووه. له شه ش بهیته وه کردوویه به حوت. به لام پیشه کییه کی کورتی بۆ نووسیوه و باسی ئه و بهیته ی خۆی دهکات. به م جۆره: «ئیمه فهیز و به هره یه کی و امان له روحی مهوله وی وه رگرت، توانیمان پایه یه ک زۆر تر سه ر بکه وینه ئاسۆی پرشنگی روحی مهولانا خالید. خوا یار بی دیوانه که ی ئه ویش وه رگپرمه سه ر کوردی. ئه م ئاره زووی منه له مه عنه ویاتی ئه م رۆحه خالیده یه، وا ئه مجاره غه زه لیتیکی مه شهووری که سۆز و تاسه ی سه رچنار و به کره جۆ و یادی نیشتمان، نووسیمان وه ته نها یه ک شیعی تازه یه که ئه ویش له رابیته ی که راماتی خۆیه وه یا ته و فیک، ته و فیکی له خوا وه یه».

جاری دووه م پینج خشته کییه که ی سالمی له سهر شیعه که ی مهولانا بلا و کردو ته وه به لام ئه مجاره له شه ش پارچه ی پینج خشته کییه که وه بووه پینج. و اتا پیره مپرد پینج خشته کی شه شه می نه نووسیوه، یا خود بلّین وه رنه گپراوه که نازناوی سالم و هم مهولانا شی تیا دایه. جگه له وه ی ده ستکاری شیوه و نووسینی کوردیه که ی سالمی کردووه. له نووسینی کوردی (شیعی کوردی ئه و سه رده مه ی سالم) وه هینا ویه ته سه ر کوردی سالانی چله کانی ئه م چه رخه!!.

جاری سییه م به و ده ستکاریانه شه وه، له شیعه که نه گه راره و پینج خشته کییه کی خۆی هاویشتوته ناو پینج خشته کییه که ی (سالم) وه. وه بۆته حوت به ند!!.

لیره دا هه ر سی وه رگپراوه که ی پیره مپرد بلا و ده که ی نه وه، ههروه ها دهقی پینج خشته کییه که ی سالم (وه ک خۆی بی ده ستکاری) ده خه یه پیتش چاوی خویته ران له ته ک دهقی شیعه که ی مهولانا دا هه تا پینج ده قمان له بهر ده ستتا هه بیت و بتوانن به راوردیان بکه یین و جیا وازه کا ئمان بۆ ده رکه ویت.

دهقی شیعه که ی مهولانا:

موسم عید است وها نومیید از دیدار یار
عالمی در عیش و نوش و مادو چشم اشکبار
هرکسی با یار درگشت و گلستان است و من
ز اشک سرخم شدکنار از داغ هجران لاله زار
جان نثار مقدم جانان نکرده دم بدم
چیست بهره از تفرجهای تخت جان نثار^(۱)
بی نوا و دل پر از خار و غریب و درد مند
دست بردل، سـر بزانو، چشم درره، دل فگار
سینه، سوزان، دل فروزان، کوچه کوچه، دربدر
کس مبادا همچو من آواره از یار و دیار
(بکره جویی) شد زهر چشم روان از خون دل
عاقبت کردم دوا، داغ فراق سرچنار
(خالدا) گر نیستی دیوانه و صحرا نورد
تو کجا و کابل و غزنین و خاک قندهار

(۱) نهم بهیته له تهخمیسه که ی (سالم) دا نه نووسرابوو. به لام له دیوانی مهولانا خالدی یادی مهردانی مهلا عه بدولکه ری می موده پسدا نووسرابوو. ماموستا عبدالقادی ده باغی ده لیت ئه و بهیته به شیعی مهولانا نازانم! وه رگپراوی یه که می پیره مپرد:

جهژنه من و اناهومید و بی بهشی دیداری یار
خه لکی خورپرم، من به خورپرم، ناو له چاوم دیتته خوار
گشت له گه شتی ده شته داوین پر گولاله ی نال و من
ئه شکی سووری داخی دووری کردمه لاله زار
بی نه وا و دل له خه م که ییل و غه ریب و بی نسیب
ده ست له سه ر دل سه ر له ئه ژنۆ چا و له ریتگا پرسیار
دل سووتا و جه رگ برا و، کۆلان به کۆلان ده ربه ده ر
که س به ده ردی من نه چی دوور که وته بی یار و دیار
خوینی دل و اهات به چاوما بوو به جوگه ی به کره جۆ
هه ردوو سه رچاوه ی چه میکن کردمه تاسه ی سه رچنار
باوه مرده ی (باوه مرده) م نال بوو لاغی چاوه که م
خۆزگه ئه مدی پیم بلّین و (باوه گیلدی) گه یبه شار^(۱)

پیم بلّی خالید، ئەگەر تۆ وا پرهه‌نده و شیت نه‌بی
تۆ له کوی و غه‌زنه‌ین و کابول، خاکی هیند و قه‌نده‌هار

(۱) ئەم به‌یتە له شیعره‌که‌دا شیعرێ پیره‌مێرده.

ده‌قی پێنج خشته‌کی سالم له‌سه‌ر شیعره‌که‌ی مه‌ولانا خالدا (۱)

۱

دلّ له میحنه‌ت که‌یله‌ رێم که‌ن، با له‌ غه‌م ده‌رچم له‌شار
ئه‌م‌رۆ رۆژتیکه‌ له‌ جه‌معی مه‌ردومان بگرم که‌نار
ده‌سته‌ئه‌ژنۆ دانیشم بێچاره‌و و زار و نزار
«موسم عیید است و مانومید از دیدار یار
عالمی در عیش و نوش و ما دوچشم اشکبار»

۲

ئه‌ی ره‌فیقان، بێن به‌مه‌ردی چاری ئەم بێچاره‌که‌ن
غهرقی لوجه‌ی ژهرفی ده‌ردم له‌و ده‌مه‌ سه‌ر تا به‌ده‌ن
نه‌ونیه‌الی شادمانیم بۆ نه‌بێ سا ریشه‌که‌ن؟
«هرکسی با یار درگشت و گلستان است و من
ز اشک سرخم شدکنار از داغ هجران لاله‌ زار»

۳

ئەم جیهانه‌ خولده‌ بۆ مه‌ردوم، وه‌لی بۆ من سه‌قه‌ر
عومری شیرینم به‌ته‌لخی چوو له‌به‌ر طولی سه‌فه‌ر
قه‌ط له‌ مودده‌ی عومری خۆمدا هه‌فته‌یێ نه‌مدی حه‌ضه‌ر
«سینه‌ سوزان، دلفروزان، کچه‌ کچه‌، دریدر
کس مبادا هم‌چو من، آواره‌ از دار و دیار»

۴

له‌و ده‌مه‌ تا حالّ له‌ داوی دووریا که‌وتوو مه‌ به‌ند
نه‌بووه‌ فارغ بم به‌تانی قه‌ط له‌ ئافات و گه‌زه‌ند

رۆژ و شه‌و مه‌شغولی ئەم ذکره‌م به‌ئاوازی به‌ند
بی نوا و دل پر از خار و غریب و درد مند
دست بردل سـرریزانو چشم در ره‌ دلفگار

۵

دیته‌ گویم دايم به‌زاری ناله‌یی مه‌حزوننی دلّ
بێ قه‌رار و ئیضطرابه‌ سالّ و مه‌ه‌ قانوننی دلّ
داته‌پی کاخی مراد و تیکشکا ئەستووننی دلّ
«بکره‌جوی شد زهر چشمم روان ازخون دل
عاقبت کردم دوا داغ فراق سرچنار»

۶

که‌س نه‌بێ (سالم) له‌ دونیادا وه‌کو من تووشی ده‌رد
بێ نه‌وا که‌وتوو مه‌ غوریه‌ت ناته‌وان و ره‌نگ زه‌رد
شیعری (مه‌ولانا) ده‌خوینم، هه‌لده‌کیشم ئاهی سه‌رد
(خالدا) گرنیستی دیوانه‌ و صحرا نورد
توکجا و کابل و غزنین و خاک قنده‌هار

(۱) ئەنجومه‌نی ئەدیبان - ئەمین فه‌یزی. چاپی نوێی ۱۹۸۳.

وه‌رگێڕانی دووه‌می ته‌خمیسه‌که‌ به‌ده‌ستکاربیه‌وه‌ له‌ لایه‌ن پیره‌مێرده‌وه‌

۱

دلّ له میحنه‌ت که‌یله‌ رێم که‌ن به‌لکو زوو ده‌رچم له‌ شار
ئه‌م‌رۆ رۆژتیکه‌ له‌ جه‌نه‌ی مه‌ردومان بگرم که‌نار
ده‌سته‌ئه‌ژنۆ دانیشم بۆ حالّی خۆم بگرم به‌زار
رۆژی جه‌ژنه‌ من ته‌ریک و بێ به‌شی دیداری یار
خه‌لکی خوورپه‌م، من به‌خوورپه‌م ئاو له‌چاوم دیته‌ خوار

۲

ئه‌ی ره‌فیقان بێنه‌ فریام چاری ئەم بێچاره‌که‌ن
غهرقی لیسته‌ی ده‌ردی مه‌حرومی بووه‌ سه‌ر تا به‌ده‌ن

نهو نیهالی شادمانیم با، نهکا (با) ریشه‌کنه
گشت له گهشتی دهشته داوین پر گولاله‌ی ئال و من
ئهشکی سووری داخی دووری کرده لاله‌زار

۳

لهو دهمه‌ی دهوران له داوی دووریا خستوومیه به‌ند
نه‌بووه نارام به‌ئانی قهت له ئافات و گه‌زهد
رۆژ و شهو کهوتوومه اوه‌یلا به‌ئاوازی بول‌ه‌ند
بی نه‌وا و دل پر له غم کهیل و غه‌ریب و دهرده‌ند
دهست له‌سه‌ر دل سه‌رله‌ئه‌ژنو چاو له ریگه‌ی پرسیار

۴

ئه‌م جیهانه جه‌ننه‌ته بو‌هر کهس و بو‌من سه‌قه‌ر
عومری شیرینم به‌تالی چوو له‌به‌ر ئه‌رکی سه‌فه‌ر
قهت له موده‌ی عومری خو‌مدا هه‌فته‌یه نه‌مدی حه‌زه‌ر
دل سووتاو و جه‌رگ براو کۆلان به‌کۆلان دهربه‌ده‌ر
که‌س به‌ده‌ردی من نه‌چی دوورکه‌وته‌بی یار و دیار

۵

چهند به‌سوژه ئه‌ی دل‌ه‌ی سووتاو کزه و هاواری تو
دیده! ئه‌ی تو ئه‌م هه‌موو ئاوه‌ی که کردووته به‌جو
ئاوی زه‌لم و تانجه‌رۆ وشکن له چاوتا بی درۆ
خوینی دل واهات به‌چاوما بو به‌جوگه‌ی به‌کره‌جو
هه‌ردوو سه‌رچاوه‌ی چه‌میکن!! کرده تاسه‌ی سه‌رچنار

وه‌رگیرانی سییه‌می پیره‌میرد به‌ده‌ستکاریه‌وه: (۱)

دل له میحنه‌ت که‌یله، پیم که‌ن به‌لکو، زوو دهرچم، له‌شار
ئه‌م‌رۆ رۆژیکه له جه‌معی مه‌ردومان بگرم که‌نار
ده‌سته‌ئه‌ژنو دانیشم، بو‌حالی خو‌م بگرم به‌زار
رۆژی جه‌ژنه و من که‌ساس و بی به‌شی دیداری یار
خه‌لکی خو‌رپه‌م، من به‌خو‌رپه‌م ئاو له چاو دیته‌ خوار

ئه‌ی ره‌فیعان، بی‌نه فریام، چاری ئه‌م بی‌چاره‌ که‌ن
نوقمی لیته‌ی ده‌ردی دووریم، تیی چه‌قیم سه‌ر تا به‌ده‌ن
نه‌و نه‌الی شادمانیم با نه‌کا، با، ریشه‌که‌ن
گشت له گهشتی دهشته، داوین پر گولاله‌ی ئال و من
ئهشکی سووری داخی دووری، ده‌وری کرده لاله‌زار

له‌و دهمه‌ی دهوران له داوی می‌حنه‌تا خستوویه به‌ند
نه‌بووه نارام و سه‌ره‌وتم هیچ له ئافات و گه‌زهد
رۆژ و شهو کهوتوومه اوه‌یلا به‌ئاوازی بل‌ه‌ند
بی نه‌وا و دل له غم کهیل و غه‌ریب و موسته‌مه‌ند
دهست له‌سه‌ر دل، سه‌رله‌ئه‌ژنو چاو له ریگه‌ی پرسیار

ئه‌م جیهانه، جه‌ننه‌ته، بو‌هر که‌س و بو‌من سه‌قه‌ر
عومری شیرینم به‌تالی چوو، له‌به‌ر ئه‌رکی سه‌فه‌ر
قهت له موده‌ی عومری خو‌ما، هه‌فته‌یه که‌ نه‌مدی (حضر)
دل سووتاو و جه‌رگ براو، کۆلان به‌کۆلان دهربه‌ده‌ر
که‌س به‌ده‌ردی من نه‌چی، دوورکه‌وته‌بی یار و دیار

چهند به‌سوژه، ئه‌ی دل‌ه‌ی سووتاو، کزه و هاواری تو
دیده! ئه‌ی تو؟! ئه‌م هه‌موو ئاوه، که کردووته به‌جو (۲)
ئاوی زه‌لم و تانجه‌رۆ، وشکن له چاوتا بی درۆ
خوینی دل واهات به‌چاوما بو به‌جوگه‌ی به‌کره‌جو
هه‌ردوو سه‌رچاوه‌ی چه‌میکن، کرده تاسه‌ی سه‌رچنار

(شیوه سوور) ه ئه‌شکی دیدم، په‌یره‌وی لافاو ئه‌که‌م
شه‌و بل‌یسه‌م به‌رزه وینه‌ی، باوه‌گورگور ناو ئه‌که‌م
ده‌ست شکسته‌م بو‌یه مه‌یلی (مومیا) ی دی خاو ئه‌که‌م
باوه‌م‌رده‌ی باوه‌م‌رده‌م (ئال‌بولاخ) ه چاوه‌که‌م
خۆزگه ئه‌میست پیم بل‌یین (وا باوه‌گلدی) گه‌بییه‌ شار

کەس نەبێ (سالم) لە دنیا دا، وەکو من تووشی دەرد
دوو رەفییقی غوربەتن، رۆژی سیاھ و رەنگی زەرد
شیعەری مەولانا دەخوینم، هەڵدەکێشم ناھی سەرد
پێم بلێ (خالد) ئەگەر تۆ، شیت نەبی و سەحرانە وەرد
تۆ لە کوێ و غەزنەین و کابل، خاکی هیند و قەندەھار؟!

(۱) دەنگی گیتی تازه بەرگی ۲۶ لاپەرەدی ۱۸۳.

(۲) بە جۆ: بەجۆگەلە، بەچەم.

بە زولفم وت

لە فارسییەوه (۱):

بەزولفم وت لە بەرچی روو رەشی؟! گرژ بوو وتی چیبکەم
هەمیشە وام لە بەر رۆژا، بە ناھی خەلکی گیاروم
بە دەوری دیدەما پەرژینی برژانگ پاسەوانیکە
ئیتەر ئەو پتی نییە راو کا و خەویش ناییتە ناو چاوم

(۱) پیرەمێرد ناوی شاعیرەکە ی نەنووسیوه و مامۆستا هاواریش لە کتیبەکەیدا تەنها ئەوەندە نووسیوه (نەم دوو دێرە لە شیعەریکی فارسییەوه وەرگرتووه).

پیرەمێرد و وەلامیک بو شیخ مەحموودی نەمر

لە سەرەتای ئەم دیوانەدا شیعەری (لە گوێم دێ دەنگی لای لایە و تەن) مان نووسی، کە لە کاتی خۆیدا پیرەمێرد سەبارەت بە هەندێ رەخنە و گلەبی خۆی بو شیخی مەزنی نووسیبوو. دواپیش بو دلدانەوهی شیخ و روونکردنەوهی هەقیقەتی مەبەست و خواستی شیعەرەکە، ئەم شیعەری (ئەبێ بەخشنە) بو شیخ دەنووسیت. شیعەری گلەبییە کە زادە ییر و قەلەمی پیرەمێرد خۆبەتی، بەلام داوای بەخشن و راست کردنەوه کە، کە بە یەکتیک لە شیعەرە پر لە وردەکاری و حیکمەتەکانی پیرەمێرد دادەنریت لە راستیدا وەرگێراوی شیعەریکی فارسییە و پیرەمێرد وەک زۆر شیعەری وەرگێراوی کە، هەندێ بەیت یاخود واتای خۆی تیا دا بە کار هێناوه، شیعەرە فارسییە کە مان نەدۆزیوه، گەلێ هەولمان دا، هەندێ کەس دەیاننوانی ئەو دەقەمان و دەدەست بخەن، بەلام نازانم بو بە دەنگمانەوه نەهاتن!! سەبارەت بەو شیعەرە دوو بەیتی فارسیمان بە دەستەوه. یەکتیکیان بەیتی ناو دەقی ئەو شیعەرە فارسییە کە پیرەمێرد شیعەرە کوردیە کە ی

لێ وەرگرتووه، بەیتە کە ئەمە یه:

«چوب را آب فرو نمی برد دانی چيست؟! »

شەرم دارد کە فرو برد دەئی خویش!

هەر وەها (مەولانا خالدی نەقشەبەندی) بەیتێکی هەیه، لەو بابەتی پەند و حیکمەتە کە دەلیت:

«گـویند چوب زاب بود پرورش پذیر

اورا ازان فرو نبرد آب خوشگوار» (۱)

«ناو دار لەسەر سەر ئەگرێ نوقوم نابی بو ئەوهی

پەر وەر دەیه تی، نوقمی بکا، بوئی دەبێ بە عار» (۲)

لێرەدا شیعەرە وەرگێراوە کە دەنووسین، هەتا لە داها توودا، لە لایە کەوه، دەقە فارسییە کە سەر هەڵدەدات!!

نابێ ئەوه شمان لە یاد بچیت کە مامۆستا محەممەد رەسول هاوار لە لاپەرەدی (۷۳) ی دیوانی پیرەمێردا ناماژە ی بو ئەم دەقی فارسی شیعەرە و وەرگرتنە ی پیرەمێرد کردووه و نووسیویه «ئەم هەلبەستە زۆر بەرزە ی پیرەمێرد بیروباوهری هەندێ لە دێرەکانی لە هەلبەستێکی فارسییەوه وەرگرتووه».

«ئەبێ بەخشنە مل کە چ کا، لە راستی مووچە خۆری خۆی

سوراحی، بو پیاڵە، سەر فرژ دینێ، کە تیکا بوئی (۳)

کە ئاوداری لەسەر سەر، گرتووه، ئەزانێ چی تیا یه (۴)

لە لای نەنگە کە پەر وەر دە ی نوقوم کا گەورە یی وایه

لقی شوێری درخت میوهی ئەخۆن بێ ئەرکی بەرد و دار

پهلی بەرد بو پەلی بەرزە، لە قەشە ی شە بو لقی بەردار (۵)

لە دەردی دووریا، بیزار و بیزراوم، ئەمەند زارم (۶)

ئەجەل دێ بکوژێ، نامناسی، چی بکەم، نامرم ماوم

لە بەر ناشووبی خیللم، هیچ شەوێ خەو نایە تە چاوم

خەوی ناخۆش ئەبینم، بەم پەرتیشان خاویه، خام

ئومیدی سەر لەسەر دەرکەن، ئەوانە ی راست و رووناکن

قەلەم، هەر سەر قەلەم، مۆم بو مقەست، هەر بو ئەویش چاکن

ئەلێن مورغی سلیمان ناو لە ژێر خاكا ئەبینی ئەو

منیش حەوت سألە ی دوور بێ، بەچاوی دل ئەبینم ئەو

چرا رووناکى بۆ ژۆر خۆى نىيە رەحمەت لە بابى با
ئەوى رووناکى كەچ بينايە، گۆرە رەنجى با بىببا
بە جووت پەروانەو و ماسى كە دلدا دەى چرا و گۆلن
نزىكى ئەم سووتىنى، لە دوورى ئا و ئەوان گۆلن

(١) يادى مەردان - مەلا عەبدولكەرىمى مەدەرس، بەشى يەكەم ل ٥٢١

(٢) ژين ژمارە ٨٤٠- سالى ١٩٤٦

(٣) لای م.ه. ئەم نىو بەيتە بەم جۆرە نووسرايو:

سوراحى سەر فروو دىنى لە بۆ پيالە، كە تىكا بۆى

(٤، ٥، ٦) ئەم نىو بەيتانە لە لاپەرەى -٧٣-ى ديوانى پىرەمىردى (م.ه.دا جۆرىكى جىوازان.

ئەمشەو

ئەم شىعەرە يەكئىكە لە شىعەرە بەناوبانگەكانى ناو ئەدەبىياتى فارسى، پىرەمىردى كەردوويه
بەكوردى و لە ژمارە ٦٠٥ى سالى ١٩٤٠دا بلاوى كەردۆتەو. وە پىشكەشى (نەجمەددىنى
مەلا)ى كەردووه.

مامۆستا هاوار لە ديوانى پىرەمىردى نەمردا نووسىويه: «لە حوزەيرانى سالى ١٩٤٥دا ئەم
شىعەرەى بلاوكەردۆتەو!». نازانين مامۆستا هاوار ئەو مەشهورى لە كام سەرچاوه وەرگرتووه.
هەر وەها لە پەراويزى شىعەرەكەدا ئامازەى بۆ ئەو كەردووه كە پىرەمىردى ئەو شىعەرەى لە فارسىيەو
وەرگرتووه!. بەلام ناوى شاعير و سەرچاوهى ئەم شىعەرە هەتا ئىستا ئاشكرا نىيە!. جگە لەو
گەلى جىياوازى هەيە لە نىوان ئەم نوسخەيەى ئىمە و ئەوى مامۆستا هاوار بۆ بەراورد خويتهر
دەتوانى تەماشاي لاپەرە (٢٠٦)ى ديوانى پىرەمىردى مامۆستا هاوار بكات.

خەيالى و لە باخەلما، لە توتى (پىراهن)ه(١) ئەمشەو
بەو سەلئىكى خەيال دەورەم، سەرانسەر گۆلشەنە ئەمشەو
هەموو موويهكى ئەندامم، لە خۆشيانا خەدەنگىكە(٢)
ئەگەر ئازايە خۆى دەرخوا، ئەوى وا دوژمنە ئەمشەو
شكستى زولفى تۆيەى پى شكاندم، تۆيە لەو تۆيە
دلى شىخ و ملي (مل) (٣) تىك شكا، هەر بشكەنە ئەمشەو
بەسەر مەستى كە دەستم كەوت لەنارى نار و نوور دەر كەوت
(يدى بيضا) يە، دەستم، بۆيە دنيا رەوشەنە ئەمشەو

تەجەلبى (نوورى) (طور) (٤) بەم طەورە (٥) (طوپرەى عەشقى پيشاندام
بە پەروازى جنوون، جلوهم لە (وادى آين)ه(٦) ئەمشەو
لە دوورى بىستوون دەنگى قولنگى رۆحى فەرهاد دى
قەوانىكى غەرامەفونى (شۆخى ئەرمەن)ه(٧) ئەمشەو
كە گويم زرنگايەو، وا دەنگى زەنگى ناخەى لەيل هات
ئەوا لەو لايشەو، مەجنونە ئەگرى، شىبەنە ئەمشەو
بەسەر شاخى ئاراراتدا، بەلاوك پىرەمىرد سەر كەوت
ئەلى شوتيم كەون كورگەل، شەوى سەر كەوتنە ئەمشەو

(١) پىراهن: كراس

(٢) خەدەنگ: تير

(٣) مل، مول: شوشەى شەراب

(٤) طور: شاخى سينا

(٥) طەور: شىبە. جۆرە

(٦) وادى آين: وانا ئەو دۆلە پىرۆزەى لە شاخى سينا دا بە.

(٧) شۆخى ئەرمەن: شىرىنى ئەرمەن.

بەيادى كۆن (١)

دَل بريندارى نەو هەك ناسۆرى تىرى تانەبى
سىنە چاكي چاكي، بۆ برژانگى ئەو نىشانە بى
عەشق كە كەوتە كەلەو، هەر رپتەك بگرى رپى ئەو
يەك سىياقە هەق پەرستى، كە عەبە يا بتخانە بى
خوایە رستى باتنىكى پاك و بى گەردى ئەوى
(سبحه) تەوقى زاھدە سەد جار ئەگەر سەددا نەبى
بۆ سەوادى تارى توپرەى زولفى جوانان كاشكى
يەك لەسەر يەك زامى دَل توئ توئ بى وئەى شانە بى
پىكە نىنى دولبەران مىقدارى عىسمەت كەم ئەكا
لىوى خونچە هەر ئەو نەندە نازكە تاوا نەبى
خالەكانت دانه دانەن، چاوه كەم چاوى منيش
با بلىين چاوه ئەو ئەكا فرمىسكە كەى بادانە بى

خواره قیب ناواره‌کا، توژی له چاوما، توژ، نه‌بی
بی غم، نه‌و تا، نه‌بی، تاکه‌ی له چاوما، تانه، بی

(۱) پیره‌میرد هم شیعری له فارسییه‌وه و ده‌گر تووه. به‌لام ناوی شاعیره‌که‌ی نه‌نووسیوه. له لاپه‌ره ۲۰۸ ی
پیره‌میردی (م.ه.د) نووسراوه سالی ۱۹۴۸، به‌لام هم شیعری له ژماره ۸۹۶ ی (ژین) ی سالی ۱۹۴۷ د
بلا‌وکراوه‌ته‌وه.

شهو‌ی یه‌لدا‌ی سالم

پیره‌میرد چوار به‌یت له شیعری شه‌وی یه‌لدا (شب یلدا) ی (سالم) ی له کو‌تایی په‌خشانی
(شاعر و فه‌ن) دا نووسیوه و باسی نه‌و ری‌که‌وته ده‌کات که بو‌یه‌که‌مجار نه‌و شیعری گوی لئ
بووه، به‌م جو‌ره له «خانه‌قاوه نه‌چوومه نه‌سته‌مو‌ل له (باطوم) سواری پا‌پو‌ر بو‌وین ئی‌واره له
سه‌ربانی پا‌پو‌ره‌که پیاسه‌م نه‌کرد، زاتیکی به‌شکو‌ و سیمیا به‌کزیه‌وه شیعری فارسی ده‌گوت، لام
خوش هات، نزیکی که‌و‌ته‌وه، ئاشنایی. فه‌رمو‌وی، کو‌تنده‌ریت؟! و تم سلیمانی، وتی، دوو
شاعیر، یه‌کئ ساجیب قه‌سیده‌ی شاهو ماهی شیخ ره‌زا و دووه‌م غه‌زه‌لی (شب یلدا) ی سالم. من
قه‌سیده‌ی شاهو ماهی شیخ ره‌زام بیستبو‌و به‌لام (شب یلدا) م نه‌ئه‌زانی، بو‌ی خو‌تندمه‌وه:

بر سر مصحف رو زلف چلیپا داری
تو پر بچه‌ره مگر دین مسیما داری
زده ای طره‌ئی شبرنگ بران صفحه‌ء رخ
روز و شب مجلس کافر به‌کلیسا داری
قصد قتل نه به‌تنها کند ان دیده‌ء مست
خون صد طایفه در گردن مینا داری
زلف یلدا بر رخ سال توان ریدشبی
این چه سربست به‌یک ماده دو یلدا داری

لیکدانه‌وه‌ی مانای شیعره‌کان:

- ۱- له‌سه‌ر رووی و ده‌کو قورعان پاک و پیرۆزت، زولفی و ده‌ک سه‌لیبت داناوه، مه‌گه‌ر تو‌که و ده‌ک
فریشته‌ی و ئیسلامیت ئایینی مه‌سیحیت هه‌یه؟
- ۲- له‌سه‌ر روومای روونی و ده‌ک پو‌رت، تو‌رپه‌ی وینه‌ی شه‌وت داناوه یا لی‌داوه، شه‌و و پو‌رت،
کو‌بو‌ونه‌وه‌ی کافرانت له‌ کلیسا گرتووه.
- ۳- نه‌و چاوه مه‌ستانه‌ت قه‌سدی کوشتنی ته‌نیا منیان نه‌کردووه، به‌لکو‌ خو‌تینی سه‌د تایفه له
گه‌ردنی و ده‌کو مینای تو‌دایه.

۴- له‌ سالی‌کدا ته‌نیا شه‌ویکی یه‌لدا‌ی تی‌دایه که و ده‌ک زولفی ره‌ش به‌سه‌ر روومای ساله‌وه
دیاره نه‌مه چ په‌مزی‌که که تو‌ به‌مانگی‌ک دوو یه‌لدا‌ت هه‌یه؟ شاعیری هونه‌رمه‌ند رووی
یاره‌که‌ی به‌مانگ شو‌به‌اندووه که به‌دوو لا زولفی لاداوه که له‌ ره‌شی و در‌تو‌یدا و ده‌ک شه‌وی
یه‌لدا‌ن که در‌تو‌ترین شه‌وی ساله‌. له‌م چوار دپه‌روه ده‌توانم بل‌تیم که سالم له‌گه‌ل گه‌وره‌ترین
شاعیری فارسی هاوچه‌رخ‌ی خو‌یدا نه‌گه‌ر له‌ پیشتر نه‌بی له‌پاشتر نییه. نه‌و چوار دپه‌ره‌ پر له
جوانکاری و ورده‌کاری هونه‌رمه‌ندانه‌ی شاعیری کوردی فارسی بی‌ژی که‌م ها‌وتا.

دوو چوارین له فارسییه‌وه (۱)

۱

«به‌ زولفم گوت، له‌به‌رچی روو ره‌شی؟ گرژ بوو، وتی چی بکه‌م
هه‌میشه‌ وام له‌به‌ر پو‌رتا، به‌ئاهی خه‌لکی گیراوم
به‌ ده‌وری دیده‌ما په‌رژینی برژانگ پاسه‌وانی‌که
ئیت‌ر نه‌و پتی نییه‌ ده‌رچی، خه‌ویش نایه‌ته‌ نی‌و چاوم»

۲

«ئه‌ی تالی‌بی دنی‌ا به‌ه‌وا په‌نج‌وو‌ری
ئه‌ی تالی‌بی عوق‌بی له‌ هه‌قی‌قه‌ت دو‌وری
ئه‌ی به‌نده‌ی خوا به‌مه‌یلی نه‌وه مه‌سو‌وری
تو‌ه‌رده‌وو جیه‌هانت هه‌یه، تو‌ مه‌نس‌وو‌ری»

(۱) ده‌قی فارسی هم دوو چوارینه‌یه‌مان نه‌دو‌زیه‌وه. پیره‌میرد کاتی کردو‌یه به‌کوردی نه‌ینووسیوه نه‌مانه‌ شیعری
کام شاعیرن!!

پیره‌میرد و چه‌ند به‌یتیک له‌ شیعری فارسی

- ۱- ابرو کمندی رستم و گیو کمندی زال
مژگان سنان گیو و زرخ چاه بیژن است
بروی و ده‌ک که‌مه‌ندی رو‌سته‌م و زولف و گیسووی و ده‌ک که‌مه‌ندی زال، مژو‌لی چه‌شنی رمی گیو
و چالی چه‌ناگی و ده‌ک نه‌و چاله‌یه که‌ بی‌ژه‌نی کوری گیوی تی‌دا به‌دیلی گیو بو‌و. وا دپه‌ته‌ بیرم که
که‌مه‌ندی هه‌و‌ل هه‌له‌یه و که‌مانه، و اتا نه‌و که‌مانه‌ی رو‌سته‌م که‌ که‌س نه‌یتوانیوه بی‌کیشی.
- ۲- گرین تیر ترکش رستمی است
نه‌بر مرده‌ بر زنده باید گریست

واتا: ئەگەر ئەم تیرە که هاویشتی له تیردانی رۆستەم بێ، دەبێ بۆ زیندوووەکان بگرین نه بۆ مردوووەکان. ئەو شیعردی فیردەوسی هی کاتیکە که رۆستەم له بەر ماندوویی رەخش دلی نه هات بیاتە شەر و به پیاوێی رۆشت. ئەشکه بووسی پالەوانی تورک پیتی گوت، پیاوێی کهس نه ناس و بێ ئەسپ تۆ بۆ هاوویته مهیدان، رۆستەم له وهلامدا دەلی: تووسی نهوزەر بۆیه منی به پیاوێ ناردوو که تۆ بکوژم و ئەسپه کهت لی بستینم، جا، که به تیرێ کوشتی، سپاسالاری تورک گوتی: ئەگەر ئەم تیرهاوێژە رۆستەم بێ... هتد.

پیره مێرد ئەو دوو به یتهی لێره دا بۆیه به نمونه هیناوه تهوه که نرخ و بایه خێ شیعری نوێ دهریخات و به راوردیان بکات له گهڵ ئوسلویی شیعری کوندا که ته شهبهی خوشه و بیسته کهی خۆیان کردوه به شتی و ههلا له بری ئەوهی که خوینەر ئەو ئافره تهی به دلا بچیت و به جوانی بزانی وهک دیو و درنج و کارساتی جهنگ و که لویه لی جهنگی بیته به رچاو.

به یتهی (کلیم) ی هه مه دانی

سپاه غمزه است اندر هزیمت فتح من یابد

شکست افتاد بر دلهی چویر گردید مژگان

واتا: له شکری غمزه و نازت کاتی که شکا، هیشتا گرتنی من ده بیته چونکه ئەو کاتهی که تۆ مژۆلی چاوه کانت بۆ هه رلا پهک وه رگێری دلان ده که ونه له رزین و ده شکین.

آسمانرا حق بودگر خون ببارد برزمین

بر زوال ملک مستعصم امیر المؤمنین

شێخی سه عدی ئەم شیعردی له لاواندنه وهی (مستعصم) ی خه لیفه ی عه باسی گوتوه و قه سیده په که، واتا عاسمان حقی خۆیه تی ئەگەر خوین بیاریته سه ر زهوی بۆ له ناو چوونی ولانی مستعصم که ئەمیری موسولمانانه که به ده ست هۆلاکو کوزرا.

پیره مێرد شیعریکی (رشید وطواط) ی وه رگێراوه و به نمونه ی شیعری باش له په خشانی (گه لاوێژ پینج سالانه) دا نووسیوه. ئاماژه ی بۆ سه رچاوه کهی نه کردوه و ده قه فارسییه کهی نه نووسیوه.

دهوری به ده بده په ی شه هی مه حمودی غه زنه وی

پي بوو له پالەوانی بلندپایه رووی زهوی

ئەم شه هریار و ئەم هه موو ناو داره وهک به هار

باویان نه ما، تانه وه وهک به فری سالی پار

ئێستا نه ده نگ و نه رەنگ و نه شوین و هه یکه لی ته پل و نه قاره ماوه ته وه سه ر قه ری (قه لی) ی ته نیا به شیعری عه سری یادیان ئەکه ی نه وه زیندوون به ناو ئەگه رچی زه مان که وته به ی نه وه ناوی گوزه شته شیعره که زیندووی ئەکاته وه پێوسیسته هۆشی، خوشی شیعری بێ به لاته وه

چوارینیکی سه دید (۱)

پیره مێرد سالی ۱۹۳۶ ئەم چوارینه په ده کاته کوردی و ناوی شاعیره که ش ده نووسیت که (سه دید) ه. من له باره ی ئەم شاعیره وه، که پیره مێرد له شیعرا به هاوشانی (مه ولانا خالیید) ی داناوه، هه یچم ده ست نه که وت، دباره که به ره مه می هه په و ئیسه ئاگاداری نین یا خود له ده ورپشتی ئیسه دا نییه یا ده بێ فه وتا بێت. به واتای پیره مێرد ئەم شاعیره په کێک بووه له وه شاعیره باشانه ی که کورد بووه و به فارسی شیعری زۆر جوانی نووسیوه، پیره مێرد ده لیت:

«له شوعه رای زۆر کۆنی کورد له ئاتشکده، چه ند که سیکم دی، له وانن تاجی ئەده بیاتی کورد بن، جه زیکی شاره زووریمان بووه (مه به سستی له مه ولانا خالده) له شجاعه ت و شاعریدا زۆر ناو دار بووه که وتۆته هندستان. سه دید ناویکی ترمان بووه له قه بیله ی کرمانج شیعری جوانی هه په، روباعیه کی هه په، ده لی:

«گویند که برد میداز گل خارش

جرمیست که می دهند بر گلزارش

چون رخساریش همیشه در چشم من است

عکس مژدهی من است بر رخسارش

وه رگێرا نه که ی پیره مێرد:

ئەلین له سه ره ر گول چقل پرواوه

خوا هه لئا گه ری ئەم به ند و باوه

چونکو روخساری له ناو چاومه یه

عه کسی برژانگی بن له ئاومه یه!

(۱) ژبان (۴۶۳) ی سالی ۱۹۳۶.

شيعريكي شيخ عومەر ضياءالدينى بياره بو حاجى شيخ مستهفای شيخ عهبدولسه مەدى قازى
 شيخ عومەر ئەم شيعرهى له گەل نامەيه کدا بو شيخ مستهفا ناردوو. پيره ميترد نامەکه و
 شيعره کهى کردوو به کوردى. ليتهدا تنهها شيعره که دنووسين وه دهقه فارسىيه که ميان نه دۆزبه وه.

ئەو به يادى دۆست هينده سه رخۆشه
 هه رچى دروست کا، ئەوهى لا خوۆشه
 پرسىارى حال، ئەگەر ئەفه رموون
 هيچ کهس نابيني، له جيهان مه منوون
 به گهرد و خوولى چه رخی بئ وه فا
 جه فا بوته سه ر قافلەى سه فا
 ســــلام على الذين اصطفى
 خصوص بو زاتيك سمى مصطفى

دوو چوارىنى خه يام

۱۹۳۹

پيره ميترد له وه رگيرانى ئەو دوو چوارينه يه دا هه ندئ ده ستكارى کردوو به لام ماناى چوارينه كان
 وهك خويان ماونه ته وه. ليتهدا بو به راورد دهقى فارسى چوارينه كان و وه رگيرانه کهى پيره ميترد
 ههروهها (شيخ سه لام) دنووسين:

۱- خه يام:

دو شينه پى شراب ميگر ديدم
 افسر ده گلى، كنا آتش ديدم
 گفتم كه چه كرده ي كه مى سوزندت؟
 گفتم، نفسى درين چمن خنديدم

۲- پيره ميترد:

گولم دى له ناو كوولى مه نجه لا
 ئەيان كوولاند و گيرى له دلا
 وتم چيت كردوو و ئەتسووتين
 وتى پيکه نيم، له عه رشى چلا

۳- شيخ سه لام:

دوى شهو بو شه راب من له گه راندا
 گولتيكم بينى، به ناگردداندا

هه لقرچاو پيتم وت، بو ئەتسووتين
 وتى، پيکه نيم له ناو باخاندا

۱- خه يام:

گل گفت: به از لقای من روئى نيست
 چندين ستم گلا بگر باز ز چيست؟
 بولبول به زبان حال با او ميگفت
 يك روز كه خنديد كه سالى نگریت؟

۲- پيره ميترد:

بولبول به گولتى وت: به لوت و پوت
 ناز كه كه كه گه لئ گول وهك تو پشكوت
 گول وتى راسته، ئەم ته عننهت به لام
 كهى عاشق ئەمهى به مه عشوقهى وت

۳- شيخ سه لام:

گول وتى: سه يرى ره نغم چند جوانه
 زولمى گولا و گى لاي من تاوانه
 بلبلئ پيى وت، به زباني حال
 رۆژئ پيکه نين، سالى گريانه

ماموستا (عهبدولقادري دهباغى) سه بارهت بهم چوارينه يه ده لئت: چوارينه کهى پيره ميترد له و
 چوارينه يه ي (خه يام) هوه دووره و، ئەوه وه رگيرانى چوارينه يه کى دیکه ي خه يامه که به داخه وه
 فارسىيه که ميان ده ست نه که وت.

پيره ميترد و مه ته ل

مه ته ل به شيكه له ئەده ي فولكلورى كوردى. ئەو كاته ي ژيانى كۆمه لى كورده وارى وهك ئيستا
 نه بووه كه پره له هه زاران گيرو گرفت و مرۆف هه ر به ودها راده گات كه ژيانى رۆژانه و نان و به رگى
 خوۆ و خيزانى مسۆگه ر بكات. ژيانى ئەو كاته ي كۆمه لى كورده وارى ساده و ئاسان بووه
 كاتيكى باشيان به دهسته وه بوه بىر كورده وه و داهيتان، بو دروست كردنى مه ته ل و
 ريك خستنى به يت و گيرانه وه ي چيرۆكى پر له پهن و نامۆگارى، خه لكه كه دل و ده روونيان وهك
 ئيستاى ئيمه پيس و ژهنگاوى نه بووه. يه كتريان خوۆش بوسته، يارمه تى يه كتريان داوه. به ته نگ
 ليقه ومان و ناخۆشى يه كتروه هاتوون. جگه له مانه ش هۆبه كانى راديو و ته له فزيون و سينه ما و

شانۆ و قییدیۆ و پیکۆردەر و... هتد، ئەمانه نه بووه ههتا کاتی دهستبه تالی خۆی پتیه به سه بهریت. له بهر ئەوه گرنگیان داوه به داهیتانی مه ته ل و گیترا نه وهی چیرۆکی هه مه جوۆر به تایبه تی له شه وانی دوور و دریتی زستاندا که له گوێ ناگردان و به دیار قوتیلوه هه تا دواي نیوهی شه و ماونه ته وه. پیره میتیدیش له سه رده می مندالی خۆیدا له ده ورو بهر و جیهانیتکی وه هادا چاوی کردۆته وه و پتیه ییوه. ته مه ن و حاله تی پیری به هیچ چه شنیک کاری له بیسی تیژ و بیروه ریبه کانی نه کردوه. زۆرجار له رۆژنامه که یدا ژبانی ئەو کاته ی کۆمه لای کورده واری و مندالی خۆی به په خشان ی زۆر ناسک و جوان نووسیوه. له لایه کی که شه وه پیره میتید له ژبانی ئەده بی خۆیدا گرنگیسه کی زۆری داوه به بووژاندنه وه و زیندوو کردنه وه ی فۆکلۆری کوردی. چه نده ها نووسین و هه زاره ها په ندی پتیشینان و ئەو هه موو چیرۆکه فۆکلۆریانه ی گه واهی ئەم راستیه ن.

ئنجا ئەوه نده ی بۆی لوا بێ له رۆژنامه که یدا ئەو مه ته لانه ی که بیرومان و هه ندیکیش که خۆی دروستی کردوون بلاو کردۆته وه. وه سه باره ت به مه ته لی کوردی، کورته نووسین و بیروپایه کی جوانی هه یه، که لیته دا دهینووسین و ئەو مه ته لانه شی که دهستان که وتوون بلاویان ده که یه نه وه. پیره میتید له م باره یه وه ده فه رموویت: «کورد هه ندی سجه به و سه کته ر و نوکته ی خۆی هه یه، که به زبانی خۆی دایناوه، له که م میلله تی تر دا بیرواوه. چه ندیک له ناو فورس و عه ره بدا (معما) و (لغز) باو بوو، ئەمه نده (مغلق) و گرفت و بێ تام و بو بوو، پیاو دلای تیکه ل ئەهات. یه کی له معما فارسبیه کان ئەمه بوو (زلعل یار جستم ضد شرقی)، ئنجا گویتان لی بێ (ضد شرقی، غربی، غربی عربی، عربی ربیع، ربیع به هار، بهار بهار، بهار رۆژ، رۆژ یوم، یوم موی، موی شه عر، شه عر شیعر، شیعر به ییت، بیت دار، دار راد، راد زاد، زاد توشه، توشه بوسه)، ده وه رنه سهیری ئەم گوریس کیشه! کتیه؟! ئیمه هه ندی مه ته لمان هه یه زۆرجوان و ریکوییک و به وه زن و قافیه و پر مه عنا، له پتیشه وه کوتوپر له مه رام و مه عناکه ی ناگه ی، دوا یی که زانیت به چی ئەلین فه ره حیک ئەخاته دلته وه، جا ئیمه ئەمانه وئ وه کو به رگوزیده که ی خۆم شیخ محمادی خال، له دووی ئەودالنه، له لایه کیشه وه ئیمه ئەو مه ته لانه ی کوردیه کۆیکه یه نه وه، به ره به ره له (ژین) دا بیانووسین ئیمه، که پتیه میزه ریکمان ماوه، بیکه ن به کتیه یی وه ک میتزه ر، له ناو نه چی، من خۆم هه رچیم له بیسه ئەینووسم، به لام به ته نیا پتیک نایه، هه رچی شاره زایه و مه ته لی لایه، بینیری بوژین. وا له م جاره وه به یاریده ی خوا ده ست پتیه که یین، چونکه له نووسین ئەدوا یین با له پتیشه وه مه ته لیکه کاغه ز و مه ره که ب، قه لمه نووسه که ی بلتین» (۱).

زه ی سپی، توپی سیا
ئاودپری پیاو، بیلی گیا

تۆ تا دوی کهوی ئەو سه ره رۆیه
رووی لی وه رگپری ئەو له دوی تۆیه (۲)

۲

ئه سووپیتسه وه به ده وه وه ک ناش
فیشکه فیشکیه تی به هه ول و ته لاش
ماریکی ره شی له مل ئالاه
وا پیاو تیکیش پتی به پتیا ناوه
بلیمه تیکه هیند زۆری زۆره
(زهنگی) پیاو ئەخوا، ئەو ئاسن خۆره
سه ره له پۆلای سه خت نا پتیه وه
له قینا ناگری لی ئە پتیه وه (۳)

۳

وشک ته ر ده بی له به راوردی
ئەو ته ری تیخه ی به وشکی ده ردی (۴)

۴

ده می هه یه دانی نییه
هه ناسه ی هه یه گیانی نییه
گوانی هه یه و بی شیره
ئه گری و به ناگ ر ژیره
په نجه ی له قون توند ئەکه ن
هه ناسه ی پی به ند ئەکه ن
سابرینه زله ی توک و پوک که مه
بی سات و سه ودا نا بیه گه مه (۵)

۵

زیندوویه مردووی برده قه راغ شار
ئەوی ناشت و خۆی لی گرته که نار

به لّام باو کيکي فيشال و به ده
 خه لک لتي بيزاره و بو چاو ره مه ده
 سيانيان بالنده ي پي له پيوهنده
 به کوشنده يي لامان په سه نده
 بو په رينه وه ي جوگاش به کاره
 وه ريگي پيه وه ناوي رووباره
 چواري سه ره تاي گالته ي منالان
 چواري دو اييشي خه ساره بو مان
 سياني پيشه وه و يه کيکي دو ايي
 زينه تي ده ستي کچه بو شايي
 دواني سه ره وه و يه کيکي پايين
 نووستني خو شه بو شوي هاوين
 به دوو خالي رهش ته سکی ناميني
 برنجيبي ده خوا هه چي هه ليني!

۱۴

ثم مه ته له مان دپيه کي کوته
 کهم کهس نه زاني ناوبانگي چونه
 حه رفي وه ک ريگاي هه رهوت چاره که
 له وي شايييه و ژني ماره که
 يه ک و دووي دائم له ژيره وه يه
 به سه ر بي سه ري به تيره وه يه
 سياني وه ستايه بلند پايه يه
 هه م ده ستر دپيکي نه وه ستايه يه
 چواري دارپکه خه رجي گوچانه
 که سه ري نه بي خاسه ي ئينسانه
 شه شه م و هه وته م ناوي ميلله ته
 جار ان فه وتابوو ئيستا ده ولته ته
 نه گه ره نه مانه دات بو نادا
 شوين دار که ره که وه پيشانت نه دا

نه وه ي بي زاني و جواب بداته وه
 تير له کانيه که ي ناو نه خواته وه

۱۵

ثم مه ته له مان جيپه کي خو شه
 به لّام ثم ده مه نه سفيد پوشه
 به ئيملاي کوته هه وته وانه يه
 تازه ي هه شت به هه شت جاودانه يه
 يه ک و دوو يه که هه ر يه ک په يکه ره
 سيانيان سه رله نو ي برين نو ي که ره
 چواريان که وته يه ک رووي ناسماني گرت
 ۴ ، ۵ ، ۶ هيمن به بي جرت و فرت
 نه و سيانه نه گه ره هه لگي پيه وه
 وه زندي زوره نه دا پيه ته وه
 به چواري دو ايي نه که وه يه هاوار
 هاوارت ده چي بو شاري هاوار
 شه ش و پيچ و يه ک قه مه ره ته له ته
 شه ش و هه وت و هه شت نه گبه ته
 سيانه که ي دو ايي وه رگي پيه وه
 هيچ بو ي مه گه ري نه دا پيه ته وه
 که هه لتان هيئا هاويني وه رن
 نه تانبه م سه فاي نه وي دهر به رن

۱۶

ثم مه ته له مان شويني که خوا کرد
 دوو شا شاعيري به داخه وه مرد
 ئيمامي عه لي لتي دابه زيوه
 شه ش پاي به حريشي لي هه لقلويه
 شيرين پيا رابوورد له وي دا خو ي شت
 مه م چوو بو لاي زين له وي شيري کوشت

به ناو سه ربه رزه و به لهش شهش پایه
 مه لبه ندى كوونه و تازه ناوايه
 يهك و دوو پارچه ي به دهنى پياوه
 سه رته تا و دوايش ديسان نه و ناوه
 شهش و پينج و يهك به زيانى كى تر
 هر نه وه و خرپه وهك هيلكه ي مامر
 سى پيتى دوايى وه رگ پريت هوه
 دوو شتى تربش نه دوزبته هوه
 يه كيكيان ديسان پارچه ي به دهنه
 دووهم مهرگه له بيكه ره بنه
 نه و سى پسته راست بيخويتنه هوه
 به زيانى به غدا گهرم نه بيت هوه
 به زيانى خويمان ميوه ي به هه شته
 ديزه ي دانووله ي يه زدان سروشته
 يهك و دوو و پينجى جى پى پادشايه
 سى و پينج و شهشى شارى روسيايه
 سى و شهش و پينجى رووناكى ماله
 هم له وه و هم برسيتى حاله
 هرچى هه لبينى، وتيان به هاره
 له سه ر خوّم له وى باده گساره (۱)

۱۷

نم مه ته له مان له لام زور چاكه
 مردوو زيندوو كهر نو كهرى خاكه
 شهش پيتى واى هه يه خيرا پيتى ده روا
 كه توند بوو هرچى هاته پيش نه بخوا
 به شيوه ي كوونه بيخويتنه ره وه
 پيت مه خه ره جى سهر و بوژه وه

يهك و دوو بلبيى نه بى راوه ستى
 يا نيوه ي باره چوئى هه لبه ستى
 يهك و دوان و سيان غه زه ته ي پارسه
 چواري نيشانه ي پادشاي پارسه
 دوانه كه ي دوايى ناوازه ي شينه
 يا خود كه په چه ي لادا بيبينه
 سى پيتى دوايى وه رگ پريت هوه
 دوو داخى ترى پيا بنيتره وه
 هه لبيپه رينه به م په مه زانه
 پاره وه رگره له جى جى جه ژنانه
 نه گهر هه ليه نى نه ليم زورزانه
 به خششى نييه چونكو ناسانه (۲)

۱۸

له م قه راغ شاره، وه ره بنوايه
 كوئى لى دياره، مه لبه ندى ياره
 له دوور دوور نيگاي شيرين و به رزه
 نزبك كه وه تيه وه نه تخاته له رزه
 ناوى گوئى كه خانه ي نيچيره
 باسه فا و پر غم سه يرانگاي زويره
 هر هه فته ي روژى ك كوگاي ژنانه
 نوپيراي ژنان، گوئرانى خانه
 به شه و پياو خوژه روژ ناوى چاوه
 ريشه ي دره ختى جه رگ و هه ناوه
 كى هه لبينى ئيواره ي جومعه
 هه لوى نه ده مى بيكا به لوقمه (۳)

۱۹

نم مه ته له مان نه ختىك گرانه
 له قينى نه وه ي وتيان ناسانه

زبان زه‌دیککی کوردی په‌تیییه
 له‌جیتی پاساری ئەم پینج پیتییه
 هه‌رچی ئەنووسین کوردی په‌تیییه
 با پیمان بلین په‌تی و په‌تیییه
 یه‌که‌م و دوو‌م له‌له‌ی ژماره
 له‌ خوار پی پیلکه سه‌دا بنواره
 وه‌ریگپه‌وه پارچه‌یی له‌شته
 که ئەوه‌ت لی برا گریان به‌شته
 سیه‌ه‌م بخه‌ره ناو دوو یه‌که‌وه
 بو‌جل و راخه‌ره نه‌نگه پیکه‌وه
 که سه‌ری نه‌بی کونی تی ئەبی
 ریبی جو‌لای پی جیبه‌جی ده‌بی
 یه‌ک و سی بلتی عه‌زیز به‌ولاخ
 کاتیکت زانی چوو بو‌ئابلاخ
 یه‌ک و دوو و پینجی جه‌رگه‌ی زستانه
 له‌گه‌ل په‌یدا بوو چله به‌ندانه
 دوو خالی نه‌بیت ئنجا ده‌عبایه
 پیاوخو‌ری شه‌تی خواری به‌غدایه
 کی هه‌لیبیتنی ئە‌م‌جاره‌ر به‌خوا
 وینه‌ی شیرینی سجو‌قیک ئە‌خوا(٤)

٢٠

سی به‌رده و به‌رد نیییه
 بن ره‌قه و بو‌ته‌ور نیییه
 گیا خو‌ریشه و که‌ر نیییه
 هیلکه‌که‌ره و مر نیییه

٢١

بیرکی جاوین، گوریسی دارین
 دوو لچه‌که‌ی قورین سه‌ر و مل ره‌نگین

ئیمه له جیتی ناو ئاگری ئە‌ده‌ین
 ئە‌ویش دوو‌که‌لمان ئە‌دا له‌به‌ر قین

٢٢*

پیاویک مرد گه‌لێک مو‌لک و مالی بوو
 به‌شه میراتی که‌وتبووه به‌ر دوو
 یه‌کیک مامی بوو ئە‌ویتریان خال
 خال کوری مام بوو مامیش کوری خال
 ئە‌م خال و مامه‌ عه‌قل نایگری
 بزانی ئیرسیان چۆن لی به‌ش ئە‌کری

٢٣

ئە‌م مه‌ته‌له‌مان نۆی تازه پیتته(٥)
 هیتند به‌رزه نابیت به‌قور و لیته
 سیانی هیجایه دوانی گۆبایه(٦)
 چواری ره‌نه‌نه، پینجی پاکتایه
 دووی پیش و دووی دوای کوشته‌ی جه‌لاده
 به‌بی سی و چواری ره‌نجمان به‌باده
 سی و چوار و پینجی گه‌ردی دلانه
 پاداشی زانه‌ر نوسخه‌ی ژبانه

(*) مام‌وستا هاوار له لاپه‌ره ٤١٤١ی دیوانی پیره‌میردا له باره‌ی مه‌ته‌لی ژماره ٢٢ نووسیویه: فه‌تاح تیرۆبی دایک و خوشکیکی هه‌بوو. پوور تلخیخانی مه‌لکه‌ندیش دوو کوری هه‌بوو کوریکیان ناوی (په‌تک) بوو، ئە‌ویتریان ناوی (گه‌سک) بوو. خه‌لکی گه‌ره‌ک هاتن تلخیخانیان ماره‌کرد له فه‌تاح تیرۆبی. فه‌تاح له پوور تلخیخانی کوریکیی بوو ناوی نا (کتک). فه‌تاح دایکه‌که‌ی خۆی دا به‌ په‌تک و خوشکه‌که‌شی ماره‌کرد له گه‌سک. ئە‌و دوو برایش په‌تک و گه‌سک هه‌ردووکیان له دایک و خوشکی فه‌تاح تیرۆبی هه‌ریه‌که‌ی کوریکیان بوو. ئیسته‌ ئە‌وی مردوو (گه‌سک)ه. کتکی کوری فه‌تاح له‌لایه‌که‌وه دایک برای په‌تک و گه‌سکه‌ وه مامی کوریکه‌ی گه‌سکه‌ کوریکه‌ی گه‌سکیش خالی ئە‌وه له خوشکی فه‌تاح به‌م ره‌نگه‌ خال کوری مامه و مام کوری خاله.

٢٤

ره‌وره‌وه‌یه‌کم بیینی له‌و ده‌شته
 پینج له‌ش و چوار گیان به‌هه‌نگاو هه‌شته

ئەگەر تۆ زانای ھۆشت بەگىرە
لەناو مەلانا کام مەل بەگىرە

۲۵

گەردىكى بەرزە ديارە لىتتەو
لەگەل جىھانا ئەسوورپتتەو
تەنھا دىوئىكى پىنج چاوى تىايە
ئەو سەرچاوانە ئاويان لىك جىايە
دوانى سوئەر دوان تال، بەكىكىيان شىرىن
قوللەى (ئىشل) ە و رىصدى دوورىن
ماكىنەى ھەوا و خەلووزى جوتتە
ئەو ئەسووتىننى وەكو رادوتتە
گىاي لى رواوە ئەوئەندە سەختە
ئەيدروونەو بەيەك دوو ھەفتە

۲۶

ئاشناى ئەسرارى قەلبە بىگومان
دەرئەخات ماھىيەتى سىرى نىھان
ھەر كەسى فەيزى ئەوى بۆ رىك كەوئ
پادشاھىكە بەگەردوون نانەوئ
بادەبەكى گەر بنۆشى بىگومان
پىالەبەك ئاوا نەھىنى مولكى جىھان
جەوھەرى سى حەرفە بەك حەفتا تەمام
ناوەرەستى سى سەد و دوانى بەنام
ھەركەس بىزانى ديارە تىدەگا
بىگومان فەيزى ئەوئەشى پىئەگا

۲۷

ئەم مەتەلمەمان (ابن الوقتى) يە
سى لاقى ھەيە و خۆى چوار پىتتە
دوانى سەھەتەى شىن و واوئەلا

تەفكرى دەبى بەچھەرى زىبە
سىيانىان رووناكى ئەدا بەدنىيا
سىتتەكى دوانزە كەلووى رووى سەما
وەرگىتتەپتتەو ئەبى سىنا
حەزكەى پىتى دەلتى جىتتەكى بالا
چواريان لغاوە بەفەرموودەى خوا
لغاو دامالە سەبىرە چۆن ئەخوا
ھەلئەنە و وەرە قەلەندەر ئاوا
شۆرباى ئەشكەت بۆ دانراوا

۲۸

دوو ئاشقە و ماشقە دەست لەملانن
لەسەر سىنە و مەم نەرم و شلانن
بەرۆژ پىكەو دەم ئەرەزىن
كە شەويان لى ھات لەبەك ئەترازىن
ئەوئەى ئەمانە لىك ئەكاتتەو
گىتى سىنەى ساف لىك ئەكاتتەو

۲۹

وەك بەرداشى ئاش ئەسوورپتتەو
پىزىشكى ئاگرى لى دەبىتتەو
مارىكى رەشى لە مل ئالاو
ھەر دەفەشكىننى بەملا و بەولاو
ئاسن ئەكرۆژئى و ئەبىدا لە ھەسان
زۆر لەكارايە بەجەژنى قوربان

۳۰

زەوى سىپىيە و تۆوى سىايە
ئاودىرى پىاوە و بىلتى گىايە
ھەتا تىتى نەخەى نالىتى تەواو
بۆ ئاوا خواردەنەوئەى دل دانراو

شەش پىچ و دوو سمى دروستكراوه
كلكى له بانى پشتى رواوه

(۱) ئەو مەتەلە (سەرچنار)ە (سەرچنار).

(۲) ئەم مەتەلە تانجەرۆپە.

(۳) گردى (سەيوان)ە. دواییش نووسیویە:

«مەتەلى پيشوو گوردى سەيوان بوو
زۆر كەس هەلپەنا و هەلواى بۆنەچوو»

(۴) چلوورەپە.

(۵) بېژنگ بەسەر، كە ناوى شاخىكە له ناوچەى بازيان. لوتكەكەى تەخت و خرپە له دوورەوه له بېژنگ ئەچى.

(۶) واتا سى پىتبان هيجايە كە (ب، ي، ن، ه بەلام (ژ، ك) له پىتەكانى حەرفى هيجايە عەرەبى نين.

جارانى پيشوو

۱۹۴۱

جارانى پيشوو كە مەتەل باو بوو
موعەمماى بەناو مەتەلى ناو بوو
شيعەرىكى مەتەل كە دەر كە ئەكرا
چوار ناوى گەورەى لى دەر ئەكرا
شيعەرەكە واتە، فارسى زبانه
ئەيكەين بەكوردى بلين ئاسانه
«در برده مار زلفت سر حلقه را بدن دان
بى قرب كژدم آمد شد فرق ماه تابان»
سەر حەلقەى گرتە، ددان ماری مووت
دووپشك پىچ (قرب)ى لەگەل مانگ بوو جووت
سەر حەلقە (ح)پە، ددانیش (سن)ە
(ح) كەوتە سەر (سن) ديارە (حسن)ە
(در)ى دز برده، ماری^(۱) گرتە دەم
ئەویش (ح)يدرى لى هاتە بەرھەم
(عقرب) بەبى (قرب)، (ع)ى ئەمىنى
(ماھ)يش [قلمر] قافى ئەمىنى

سەرى (عقرب) و (قمر)ى بى سەر
لەگەل تىكخزان ئەبى بە (عمر)
حەسەن و حەسەين عومەر و حەيدەر
ناوى چوار زاتى گەورە هاتەدەر
ئەم مەتەلەنەى، نازانرى بۆشە
مەتەلى سووكى خۆمانە خۆشە
بەكەيكى من و بەكەيكى خەرات
فەرەفرى دى، لە دەورى گۆنات
خۆى تالە و شىيرىن ئەنۆينى لەلات
لە خۆتى ئەبرى و ئەينىيەتە برات!

(۱) -مار- بەعەرەبى ئەبى بە (ح)ى و وشەكە دەبیتە (ح)يدر).

پىرەمپرد و بەيتى مپژووبى زەنوورى

بەيتى ياخود بەندى مپژووبى (جەمالەددىنى زەنوورى)، باسى خان ئەحمەد خان و
دروستکردنى قەلاى سەرچاوهى زەلم دەكات. پىرەمپرد دووجار^(۱) لە رۆژنامەكەيدا باسى ئەم
شيعەرى زەنوورى کردوو. جارى يەكەم كورته باسكى زەنوورى و بەيتەكەى بلاوکردۆتەوه. بەلام
شيعەرەكەى نەنووسيوە. جارى دووهم پيشەكى بۆ بەيتەكە نووسيوە و چوار بەيت شيعرى (فارسى)
لە بارەوه نووسيوە كە دەستى كەوتوو. ئيمە لە شيعرى (تافگەى زالم زالم)ى پىرەمپرددا لەم
ديوانەدا نووسيومانەوه. لپرەدا پيشەكيبەكەى پىرەمپرد دەنووسين كە لە كاتى بلاوونەوهى
رۆژنامەكەى لەم رووهوه نووسيوەتى: «تەعريفاتى زەنوورى و هەندى لە گوزارشاتى (خان
ئەحمەد) ئەنووسين. تەئريخى راشد ئەلى:

كاتى سولتان مورادى چوارەم هاتە سەر بەغدا لەشكرەكەى لە بەردا لە شارەزور هەلپيدا. خان
ئەحمەد تالانى كردن و رايفراندن، بارگەى سەدرى ئەعزەمى دەست كەوت»^(۲).

لە بارەى زەنووربىهوه لە كتيبى (شاعيرە ناو ون بووكانى كورد)ى شاعير (على كەمال
باپير)دا نووسراوه: «جەمالەددىنى زەنوورى ناوى شيعرى (زەنوورى)پە. وەكو فيرەدەوسى
مپژوونوس بووه. بەپىي ئەم هەلبەستە كە خۆى ئەلى:

«تەئريخى هيجرى هەروا دەستوبرد

هەزار و سەد و شەست و يەك راپورد»

لە سالى ۱۱۶۱ ى كۆچى هەلبەستىكى دوور و دريژى زمانى كوردى هەورامى وتوو.

پیره‌میرد بوژی کوردی نه‌مر کردوویه‌تی به‌زمانی کوردی سۆزانی. ئەم هه‌لبه‌سته باسی تاق و هه‌یوانی ئەکا که به‌به‌رزیه‌وه سه‌د گه‌ز به‌رز له‌سه‌ر شاخی له سه‌رچاوه‌ی زه‌لم دروست کراوه له‌لایه‌ن خان ئەحمه‌د خانه‌وه» (۳).

دوای ئەوه هه‌ر له‌و لاپه‌ره‌یه‌دا نووسه‌ر حه‌وت به‌یتی زه‌نووری ده‌نووسیت که دیاره به‌شیتکی که‌مه له شیع‌ره‌که.

ئیمه له که‌شکۆلی (مه‌حموود پاشای جاف) دا ته‌واوی ده‌قی شیع‌ره‌که‌ی زه‌نووریمان ده‌ست که‌وت، که بریتیی‌ه له ۴۶ به‌یت. به‌لام وه‌رگێرانه‌که‌ی پیره‌میرد بریتیه له ۲۲ به‌یت. وه‌ک ئەمانه‌تی ئەده‌بی هه‌ردوو ده‌قه‌که پیش‌که‌ش ده‌که‌ین. هه‌روه‌ها (مه‌حموود پاشای جاف) له په‌راویزی ئەو شیع‌ره‌دا، له که‌شکۆله‌که‌یدا نووسیبوه:

«له ۱۲۷۹دا له (کانی چه‌قه‌ل) جه‌نابی (سه‌ید فه‌تاحی جه‌باری) له‌به‌ر ئەم شیع‌رانه‌ی بۆ خۆتندمه‌وه و منیش نووسیمه‌وه».

هامسه‌ران روئ،...

روئ په‌ی ته‌قه‌دیر نه‌روان روئ
 چه‌نی به‌گله‌ران خوسره‌وان خوئ
 دیم غازئ نه‌چاک دامان کوئ
 ئەوج غار نه‌طه‌رح قولله‌ی کۆه قاف
 فه‌ر قش چه‌نی فه‌وق قاف مدان گه‌زاف
 ئیسسم شه‌ریفش (خورنه‌وه‌زان) بی
 خۆر ده‌شت وه‌نوشت که‌یل ره‌زان بی
 باغاتان ده‌ور حاشیی‌ه‌ی ده‌ربه‌ند
 سه‌یوان میوان سه‌یر ساتی سه‌هه‌ند
 به‌ره‌زا نه‌رووی طاق ده‌رمه‌ غار
 سه‌راویز چون زولف مه‌هوه‌ش نه‌ روخسار
 شه‌مال مشاناش تاتا نه‌رووی تاش
 عه‌طر وه‌رکه‌مه‌ر نه‌تاش مکه‌رد فاش
 ڕێزه‌ی وه‌فراوان سه‌رتاف که‌له‌وه‌ز
 مه‌یۆنه‌ که‌له‌وه‌ز به‌رز هه‌زار گه‌ز
 متکبۆ وه‌به‌رگ به‌ره‌زای غاردا
 مه‌ر که‌طه‌ی شه‌ونم وه‌گیتسووی یاردا

ته‌کیه‌گه‌ه‌ی دیم نه‌پای ئەو غاردا
 نه‌پای ئەو مه‌غار به‌رزه ده‌ماغدا
 منیچ شه‌مه‌ی شه‌رح ده‌وران مزانام
 میخنه‌ت زه‌ده‌ی ده‌رد دل جه‌لاش دانام
 واتم: جه‌ننه‌ت طه‌رز بیستوون میثال
 ئافه‌ریده‌ی صونع به‌ننای بی زه‌وال
 فه‌ره‌اد نه‌قش وه‌نام بیستوون که‌نده‌ن
 کۆی نه‌جد نه‌مه‌جنوون یادگار مه‌نده‌ن
 میرزام بۆ به‌وشا طه‌رحت نه‌واخته‌ن
 ئەی ته‌کیه و سه‌نگه‌ کێ نه‌سات ساخته‌ن
 ئیید شنه‌فت ئەحوال ڕۆی ڕۆزگار
 نالاچه‌نی ئاه چون ده‌رده‌داران
 وات: ئەی ڕاویار ده‌ور و به‌رده
 خار غه‌م چون ته‌ن جا نه‌جه‌رگ که‌رده
 ئەورۆ خوداوه‌ند من ئافه‌ریده‌ن
 به‌گله‌ران خه‌یلی په‌ی سه‌یرم دیدن
 هه‌ر که‌س زه‌رپه‌ی ذه‌وق له‌ خاطر داشته‌ن
 ده‌بیم سه‌یر که‌رده‌ن هه‌م وه‌جا ئاسته‌ن
 (ئه‌حمه‌د به‌گ) نامی، جه‌ نه‌وه‌ی (ئه‌لقاص)
 ئەم بۆ چه‌نی که‌سه‌ش که‌ری باس
 خولاصه‌ی یه‌ک ره‌نگ خاس خه‌یالان بی
 سه‌ردار سوپای سییا مالان بی
 فه‌صل به‌زم و ره‌زم که‌یان که‌ی بی
 وه‌ ئەلطف داریش حاتم طه‌ی بی
 چه‌نی سه‌ودای عه‌شق فه‌یس و فه‌ره‌اد بی
 مه‌رام وه‌ی طه‌وره‌ شکار ده‌یار بی
 وه‌ختی مخی‌زا ده‌رنه‌ شه‌فه‌ق شه‌وق
 چه‌نی هامسه‌ران په‌ری شادی و زه‌وق
 خاصه‌ غولامان دێبای حه‌ریر ره‌خت
 چون په‌روین نه‌ده‌ور خان مه‌هتاو به‌خت

هاتا هات دهنگ شكاره وانان
 منيشت نه جهل كوھ و سهربانان
 گهرد پای نال سهربان ميران مير
 مهر توژ سه مه ند به هرام گوژگير
 پرتاو مكهرد ره خش خوسره و بهاهوو
 پهي قه تاره ي گهل ده ليله ي ئاهوو
 باد پا تازان ده رجه لووله ي مهل
 مپيكان جهيران سهر ده ليله ي گهل
 طهير جه لالاد چهنك طهوار تيتژ پهر
 ساي بالش مكهرد سه رسام ئاهووي بهر
 قه طره ي قطميران تازي نه ژده رگاز
 شريخه ي شاهيتان چهرخ به حري باز
 به حرييان چهن ي باز بالا ده ست
 مه به رده ن گوريز تيتژ پهران جه به ست
 شكار مه كه رده ن تاو ئافتاب گهرم
 مامان وه ساي من پهي مه زاق و به زم
 سه داي موغهن يان ساز نه واي نه ي
 ياد مه كه رد ئه ييام كه يانان كه ي
 نوشانوش جام فنجان فه غفور
 ساقبان نه صف مه جليس مه بان دوور
 گا به حث به ياض گا نه قل فراوان
 گا راز و نياز چهن ي هامدردان
 گا به حث شكار ويه رده سالان
 گا مه شق خه يال خال نه وهالان
 وه ختي بكه رداش عه زم باز شكار
 پهرئ سهر سه وزان قوله نگان شمقار
 تاو ئافتاب پهر غه م مدا تالان
 ئيوار فه ر مه وست نه سيا مالان
 تاكه ديارا روي نه ييامش بي

رؤژان و شهوان ده ور به كامش بي
 وه ختي هور گيلا چهرخ چه پ ره وشت
 مير و به گله ران ساقى و موغهن ي گشت
 يه كا يهك غه لتان خاك سارا كه رد
 چون خه يال و خه و ئاماو شى ويه رد
 (زه نوورى) به و خودا بي شوپه ن و شهك
 جه سه نه ي هزاره صد و شه ست و يهك
 منيش هاوعومرم ياوا وه په نجا
 دنيا م وه ميزان عه قل و يم سه نجا
 جه سال هيجرهد تاكه وه ي ده وره
 نه و يهك به گله رئ وه ي طهرز و طه وره
 يا چون لاف گو يان من لافم واسته ن
 يا شهرط ته قري ر و اته نيم واسته ن
 (زه نوورى) رؤ رؤ پهرئ ئيمه و تو
 پهرئ نه و پروان خان حاتهم خو

- (۱) جارى يه كه م (ژيان) ژماره ۱۱ ۵۱ سالى ۱۹۳۷ . جارى دووم (ژين) ژماره ۷۶۳ ي سالى ۱۹۴۴
 (۲) ژين (۷۶۳) سالى ۱۹۴۴
 (۳) شاعيره ناو ون بووه كان - على باپير ئاغا. ل ۴۰
 وه رگيترانه كه ي پيره ميترد:
 به هوئى داستانى سه راي (خان نه حمده خان) وه (۱).

۱۹۴۴

به سهر زه ميندا، ...
 رؤژتيك نه گه رام به سهر زه ميندا
 كيوي له ريزه چهرخي به ريندا
 له گهل قولله ي قاف له هاو نشيندا
 غارئ له سينه ي نه و كيويه به رزه
 دلي سه يركه ري نه خسته له رزه
 نه و جى غار و ينه ي كيوي قاف به سام
 هيچ كهس ناتوانئ تيا بگري نارام

ئىسمى شەرىفى (خۆرنەووزان) بوو دەورەى بەرپىزە باغى پەزان بوو ئەو باخە و باخچەى حاشىيەى دەريەند ھېند جوان بوو ھۆشى لە رېبوار ئەسەند بەرەزا لە پووى تاقچەى موغارا سەراويز وەك زولف يار بەرپوخسارا پىزەى ئاوى ساف لە تاقەى قەلبەز بوويە شەلالەى بەرزى ھەزار گەز تەكىيە گاهى بوو لە پای مغاردا لەسای ئەو مغار بەرزە دەماغدا پىسىم ئەى تەختى بەھەشتىيى مىسال ئافەرىدەى دەست (بەنا)ى بى زەوال توو ئەو وەستايەى كە خوداى ناوہ ئەم سەھرا بەرزە كى وا دايناوہ؟! وتى ئەى رېبوار پىرى سەرگەشتە بۆت ئەگىرمەوہ ئەم سەرگوزەشتە (خان ئەحمەد) ناوى لە نەوہى كوردان لە شوپنى (تەباك) پادشای گوردان ھەلبەزار دەى تىپ خاس خەيالان بوو سەردارى سوپای سىامالان بوو دابووى لە سەرى چقەى سولتانی پۆم و عەجەمى بەھىچ ئەزانى شكارى ئەكرد رۆژ تا ئىوارە ئەگەر اىيەوہ سەى ئەم دىوارە گۆرانىبىژ و ساز و نەواى نەى ئەيخستەوہ ياد بەزمى جەم و كەى كاتى وەرگەر اچەرخى چەپ رەوشت مىر و بەگلەر و شاھى و شايى گشت يەكا يەك بەشوتن يەكدا دل غەمناك لەو گردەى ئەو بەر خستىيە ژىر خاك

لە سالى ھىجرەت تاكو ئەم دەورە خان و بەگلەران نەبوون بەم جەورە تەئىخى ھىجرى ھەروا دەستوبرد ھەزار و سەد و شەست و يەك رابورد زەنوورى دادىيە لە دەست ئەم ئىشە بۆ (ئەحمەد خان)ى شای حاتم پيشە

(۱) پىرەمپىرد ئەو ناوئىشانەى بۆ بەندەكە داناوہ.

پىرەمپىرد و شىعەرى (مىرزەم تەوارى)ى ئاغای دەربەندفەقەرە

پىرەمپىرد چەند جار تىك لە رۆژنامەكەيدا^(۱) باسى كارەساتى ئەو شىعەرى حەمە ئاغای دەربەندفەقەرە و ئەحمەد پاشاى بابانى كردووە. بەشىكى لە دەقى شىعەرەكە نووسىوہ و ھەرى گىراوہ تە سەر شىوہى سلىمانى.

بەلام ئىمە دەقى شىعەرەكەمان لە كەشكۆلى (مەحمود پاشاى جاف) ھوہ دەست كەوت كە برىتىيە لە ۳۴ بەيت. وەرگىرانەكەى پىرەمپىرد وەك لە كەشكۆلى (نمونهى ئەدەبىيات كوردى)^(۲) مامۆستا نەجمەددىن مەلادا نووسراوہ ۳۱ بەيتە و ھەروەھا پيشەكەى كورت سەبارەت بەكارەساتى شىعەرەكە نووسراوہ.

لە (كەشكۆلى كەلەپورى ئەدەبى كوردى) مامۆستا (مەحمەد عەلى قەرەداغى) دا لا پەرە ۹۷ ھەتا ۹۹ بىست و يەك بەيت لە دەقى شىعەرەكە نووسراوہ. ئىمە دەقى تەواى شىعەرەكە وەك لە كەشكۆلەكەى مەحمود پاشادا نووسراوہ دەخەبنە بەرچاوى خوتنەران. ھەروەھا ھەردوو پيشەكەى پىرەمپىرد و نەجمەددىن مەلا و وەرگىرانەكەى پىرەمپىرد.

(۱) ئەدەبىيات (ژىن) ژمارە ۶۱۳ سالى ۱۹۴۰.

(۲) حەمە ئاغای دەربەندفەقەرە لە نمونەى ئەدەبىياتى كوردىدا - مصطفى نەرىمان. (گۆفارى بەبان)ى ژمارە ۱۰۶ سالى ۱۹۸۵.

ئەدەبىيات (۱)

حەمە ئاغای دەربەندفەقەرە كە نەخوتنەوار بوو، دەسگىرانىكى ئەبى، رۆژى ئەحمەد پاشا ئەچى بۆراوہ باز، كە ئەگەنە بەر دەربەندفەقەرە تىنوويان ئەبى، لە ئاوايىيەوہ ئا و دۆيان بۆ ئەھىن. كچە كوردىكى بالا بەرزى شىرىن خەت و خال بەشىوہى مەھمان نەوازيەوہ كاسەيەك ئا و

و دۆ دیتنی، نازانی ئەمە ئەحمەد پاشایە، کە پاشا ئەیروانیتنی لە پر مهحه به تی ئەپه پرتته دل، کویتخا بانگ ئەکا ئەلنی خوازیبتنی ئەم کچەم بۆ بکه و بهخه زنه داریش ئەلنی پارهیەکی زۆری بۆ جل و تەدارەک بەدەنی. کچە کە ئەزانی ئەمە ئەحمەد پاشایە ئەترسێ، خورپه ئەدا له بهندی جەرگی، لهو لایشهوه دلخواز و دەسگیرانی همه ئاغا، همه ئاغا کە ئەمە ئەبیەت فریاد نامەیهک ئەلنی، بۆی ئەنووسهوه ئەینتیری بۆ ئەحمەد پاشا، کە پاشا ئەیخویتیتهوه ئەمە ندهی له لا پهسه ند ئەبی دەستبه جێ ئەمر ئەکا به جل و بهرگی بوکتیهوه دهستگیرانه کە ی بدەنهوه، دوایی ئەو دەسگیرانهی ئەمری.

همه ئاغا مهیلی ئەده بیاتی زۆر بووه. جار جاریش شیعی به قووه تی وتوو، بیجگه له وه دیش دیاره سه ره تای شیعه که به باز دهست پێ ئەکا ئەلنی:

میرزام ته واری،...

شیروانی بازی، ته رلان ته واری

چوست و تیژ په رواز شیر شکاری

یاوا وه دهستم نه پای کۆساری»

(۱) نمونهی ئەده بیاتی کوردی ۱۹۳۸ ی زاینی ۱۳۵۷ ی کۆچی - نهحه ددین مه لال ۳۲-۳۸.

«ئەم شاعیره له تەک ئەحمەد پاشای بابان ناخر حاکم هاو زه مانن، وا مه شهوره له سالانی ۱۲۷۰ ی هیجریدا جارێک ئەحمەد پاشای بابان خۆی و سوپا هییه کانی پتی ئەکه و پتته ده ره ندفه قهره، همه ئاغا له مال نابێ، ئەحمەد پاشا په سه ر سوارییه وه له مالتیک داوا ی کاسه یهک دۆ ئەکات. کچیتی زۆر جوان و نازه نین کاسه دۆیه کی بۆ دیتنی، تومەز ئەم کچە دەسگیرانی همه ئاغا ئەبێ، ئەحمەد پاشا کە چاوی به کچه که ئەکه وئ بۆی شیت ئەبێ ده رحال ئەمر ئەکا کچه که ی لی ماره بکه ن و ره وانه ی سلیمانی ئەکا. وهختی همه ئاغا دیتته وه ئەم خه به ره ئەزانی (منظومه یهک) ریتک ئەخا ره وانه ی ئەکا بۆ ئەحمەد پاشای بابان کە شمقار بازه که ی فراندوو ه. ئەویش له گه ل (منظوم) ه که ئەبیتنی، ئانا کچه که ره وانه ی ده ره ندفه قهره ئەکا ته وه به لام کچه که زۆر ناژی ئەمری له خه فه تا».

ده قی شیعه که له که شکۆلی (مهحمود پاشای جاف) دا

میرزام ته واری،...

شیروانی بازی، ته رلان ته واری

چوست تیژ په رواز شیرین شکاری

یاوا وه دهستم نه پای کۆساری

دل بێ ئیختیار مویته لای بازی بی

عهقل و هۆش و فام گشت نه په روازی بی

نه صویح تا وه شام، نه شام تا سه حه ر

بازدام چه نی باز وینه ی بازی گه ر

وه سه د نه زا که ت ته رتیب باز دام
 ئەسبابش نه جورم ئەعظای ویم ساز دام
 ئەوه ل جه عه ی نه ی عه یان که رد م جاش
 مه قام عه ی نه یین که رد م وه ما و اش
 ده و رانش په ی حیفظ وه موژگان ته ند م
 په ی نشینگه ی باز شوخ دل به ند م
 تایی جه تو مار هه ستیی جه سته م سه ند
 دستم نه پای باز نه جای پارچه به ند
 کلاوش نه پۆست فه رقم قه رار دام
 تاکه جه فه رقه یین فه رق بۆ مو دام
 پارچه ی ئیستخوان گه رده ن که رد م واز
 که رد م وه ئوتراخ باز ناز په ر واز
 به ند ریشه ی دل که رد م وه جلف ووش
 ساز دام طه عمه ی جهرگ په ی بانگ قوو قووش
 وه حش بێ ته وار بێ هیما ی نه زریا
 زه نگ می رشکار وه پاش مه زریا
 هیما ی وه له د بی نه بی وه جه یران
 په وچی وه بێ خو ف مه کردش سه یران
 باز م شیرین بی شوخ شیروانی
 نه که فته ن وه ده س جه مشید ثانی
 شاد بیم چه نی باز شاهانه ده ستوور
 نه خو به و زانام نه به هرام گوور
 بێ خه به ر جه مه کر چه رخ ئەفلاک بیم
 لاقه ید جه شو رش دائیره ی خاک بیم
 ناگاه شمقاریک شووم بێ نارام
 ناشووب ده و ران ظو لم که ردی بێ رام
 هوجوم که رد نه چه رخ وه یه ک پر تابش
 رفانا باز م چه نی ئەسبب اش
 من که جه و ده مدا سه راسیمه وار
 غه لطان بیم نه خاک په ی بانگ هاوار

به عده زان خیزام وه زاری و مه لال
 كه فتم نه ده مای شمعقار كه تتال
 هه رچهنه قوو قوم كه رد هیچ نه داشت ته تهر
 عه ده م بی جه عه بین باز ناز په روه ر
 بازم به رشییهن وه ته نافه وه
 سه ییاد كه ل گرتن وه كه وی قافه وه
 كه فیمه شونش وه یاران یاران
 پاشا پارچه به ند گیر بو جه داران
 كه وتمه شونش وه مه چو مه چو
 پاشا پارچه به ند گیر بخوا نه چو
 كه وته شونش وه یاری و خه نده
 پاشا پارچه به ند گیر بو جه وه به نده
 وبارا و و به رد یانه م بی خراب
 گوم بی نه دیده م چون سه نگ توی تاب
 ناخر بی عیلاج نه جای ویم بی دهنگ
 مات و مه دهوش بیم چون ته صویر سه نگ
 نه خه لقان واتن بازش په میدهن
 ده روون مه وج هوون دیده ش ته میدهن
 نه و بازه كه خوم كه فتم نه م نه گیر
 نه هیچ قوشخانیک نه كه ردهن نه خچیر
 بازم ته وارن سینه پر خاله ن
 پی و شونش نیهن حاله م به د حاله ن
 هه ر كه سه بازه كم به دخود كه رده بو
 نه سه رد پایز نازیز مه رده بو
 خود او ه ند بازم به رد، بو ولاتی
 تاروی قیامه ت ده سم نایگاتی
 مه ربه د قودره ت مالک الأعجاز
 به نه لطف ویش باز باوه رو باز
 وه رنه (طالیعی) چیش مه یو نه ده ست
 خه سته و خه نه دوش ضایف و ده سه ست

وه رگیزانه كه ی پیره میتد:

میرزام ته واری، میرزام ته واری
 شیروانی بازی، تهرلان ته واری
 چابووک جستوخیز شیرین شکاری
 ده ستم كه وت له شوین پیچی كوساری
 دل بی ئیختیار مویته لای باز بوو
 عه قل و هوش و فام له لام په رواز بوو
 له شه و و رۆژ و ده می سه حه ردا
 به بازی له گه ل باز بازم ته دا
 عه شق و علاقه م هه موو به باز دا
 نه سبایم له چه رم نه عزای خوم ساز دا
 چاوگه خانویه كم له چاوم بو كرد
 چرام له نووری دیده ی خوم بو برد
 ده وری نه و چاوگه م به برژانگ ته نی
 له ترسی تیری نیچیر نه فگه نی
 كلاوم له پیست فه رقم قه رار دا
 تاله فه رقه دین كه سه فه رقی نه كا
 پارچه ی ئیسقانی گه ردنی خوم برد
 له چاوگه ی چاوا ئوتراخم بو كرد
 به ندی جگه رم برد، كردم به جلفوی
 جه رگیشم له ت كرد بو بانگی قوقوی
 وه حشی و ته وار بوو به جستجویدا
 زه نگو له ی میرشكار نه زرا له پییدا
 بازم شیرین بوو شوخی شیروانی
 نه كه وت بووه ده ست جه مشیدی سانی
 به شاباز شاد بووم شاهانه ده ستوور
 نه شام نه ناسی، نه بارامی گوور
 بی خه به ر له مه كر چه رخی نه فلاک بووم
 لاقه یید له شویش دائره ی خاک بووم

ناگا شمعقاریک شوومی بی تارام
تاشوویی دهوران به دکاری بایام
هجوومی هینا و بازی فراند
به ئەسبابیه وه له دهستی ساند
ئیتتر من شیت بووم سه راسیمه وار
غەلتانی خوتین بووم به بانگ و هاوار
به کوله مه رگی و به زاری و مه لال
که وتبوومه دوای شمعقاری تیژبال
هه رچه ند قوو قوم کرد نه بوو دهنگی باز
گوم بوو له چاوم بازی ناز په رواز
بازم ده رچوو به تهنافه وه
هیلانه ی کردوو به کۆی قافه وه
خوا خوام بوو دوای من به تهئسیر بی
پارچه ی بنده که ی له چلنی گیر بی
هیچ فایده ی نه بوو ناله ی جه رگ سووتاو
گوم بوو له چاوم وه که نه قشی رووی ئاو
دوایی ناعیلاج له جیتی خۆم بی دهنگ
بی هۆش لیتی که وتم وه که هیکه لی سه نگ
له خه لکی وایه بازم تو راوه
هه ر به و داخه وه هۆشم نه ماوه
ئه و بازه ی که وا دهس من که وتبوو
عالم له داخی ئه و نه سره وتبوو
بازم تو راوه سینه پر خاله
پیی و شوینی نییه حالم به دحاله
ئه و که سه ی بازی ده رکردم له ری
به سه رمای پایز نازیزی مرئی
شه فق له چاویا وینه ی ده بجوور بی
کاسه ی بینایی جیتی مار و موور بی

ئاردی ناو درک کهس و کاری بی
هه رگیز ساغ نه بی هه ر نازاری بی
خاوه ند بازمی برده ولانی
تا رۆژی مه حشه ر دهنگمی ناگاتی
مه گه ر ته تقدیری خوی بیکه سان
بووم بینیتته وه به مژده ره سان

پیره میرد و شیعریکی عه ره بی

پیره میرد له سالی ۱۹۳۶د بۆ پیکهینانی جوژه به راورد کاربیه که له نیوان چوار پارچه شیعردا به چوار زمان، ئەم شیعره عه ره بییه ی کردوو به کوردی، به لام ناوی شاعیره که و سه رچاوه که ی نه نووسیوه .

اخـذنا نراقب بین الدجی
تنفسها الخافت المضطرب
بحیث الحیاة لها موجة
تروح وتغدو بصدر نخب
تخاطبنا وکأن لامجیب
وتدفعنا وکأن لاحراک
مددنا لو انا بذلنا القوی
وزاکي الدماء لدرء الهلاک
رجونا مخاب هناك الرجا
وقد قطع الیأس حبل الأمل
وتحسبها حین نامت رفاتا
ونائمــه حین هم الأجل
وعند انبشاق السنأ غمضت
مأقــبها بسکون بروع
وقد لفظت نفساً واحداً
وخلت مأقیــها للدموع
واشرق الشمس راء الضحی
فخلنا اشعتها من سواد

ئیشکمان دهگرت شهوانی تاریک
 هه ناسه ی به ترس په شییو و باریک
 رۆحی گه یبوه قهفه زه ی سنگی
 دههات و دهچوو زۆر به بی دهنگی
 بانگمان کرد جوابی نه ئه دایه وه
 بههات و چۆشمان نه جوولایه وه
 ده مانویست خوین و قوتمان خه رج که بین
 له و هیلاکه ته ئهوی پی ده رکه بین
 بۆی پاراینه وه رجا نه گیرا
 ناهومی پد رشته ی ئه مه لمان برا
 نووستبوو و تمان ئیسکی مردووه
 مردبوو و امان زانی نووستووه
 سفیده ی به بیان چاوی کرده وه
 ئه و چاوه ی لیک ناو هیجگار بورده وه
 ئاخه نه فه سی ده رچوو کش و مات
 فرمیسکی چاوی ئیمه ییش به خوهرهات
 رۆژهه لات زه رده ی رهشی ده نواند
 بولبول ده گریا و کوتر دهینالاند

دوو شاعر له تورکییه وه

بۆ هه مان مه به سستی شیعری شیوه ن و به راوردی شیعری چوار نه ته وه، پیره میترد شیعریکی
 شاعیری گه وره (عه بدولحه ق حامد) ی کردووه به کوردی. له راستیدا شیعره که قه سیده یه کی درێژه
 و یه کیکه له به ره مه نه مره کانی ئه و شاعیره که بۆ مه رگی (فاطمه) ی خیزانی خۆی نووسیوه.

قه سیده که له کتیبیکی سه ره خۆدایه که ناوی (مقبره) ه. بریا پیره میترد هه مووی وهرگيترایه ته
 سه ر زمانى شیرینى کوردی و له گه وره یی شاعیره که ش بگه یشتینایه!. ئه و کتیبه سالی ۱۳۰۳ ی
 رۆمی له ئه ستانبول چاپکراوه. پیره میترد لاپه ره ۴۴-۴۵ ی کردووه به کوردی. وه دوابه یتی ئه و
 وهرگيترانه ی خۆی له لاپه ره ۵۹ ی ئه و کتیبه وهرگيترایه.

عه بدولحه ق حامد:

«اوچدی جان او مدن اول پریزاد
 بن صدمه ی رفر فیله بریاد
 عالمی خراب بنمی ویران
 بیلم صانی مزم یقلدی دوران
 شممد نگری باغ اولور می آباد
 طاغلار بکا هیچ قیلار می امداد
 فریادمه کلمه ای هنرمند
 بندن طللیک هنرسه فریاد
 ای یار کور نمیسور نشانه ک
 کرچک بومی شممدی آشیانه ک
 هیچ بریره المهدن خیبر بن
 سن کیتمز ایدک نه کج نه ارکن
 کوگدن کلیور بوگون نزانه ک
 اولمازمی براز بکا اعانه ک
 «عمه ر گده بنی سور ایدک سن
 عمرگ گبی باق وفا سزم بن»

وهرگيترانه که ی پیره میترد:

له هیلانیه ی رۆح په ریزاد فری
 بای بالی هۆشی له که له لم بری
 دنیا رووخا، یا، حالی من شیوا؟
 وه بزانه شیتم ئه دهم به کیوا!!
 له مه وه دوا باغم چۆن ئاوا ده بی؟
 شاخ و داخ بۆ من چۆن ماوا ده بی؟
 نامه وی بییته فریام هونه رمه ند
 هونه رم نییه تا بلایی به چه ند
 ئه ی یار نابینم شیوه و نیشانه ت
 راسته، ئه مه یه ئیستا هیلانته
 تو بی پرسی من هیچ کوئی نه ده چووی
 له پیش چاوی من قهت ون نه ده بووی

ئېستا وا دەنگت له ئاسمان دئ!
نابى بەزەبیت بەحالمای بی؟!
بە ھەموو عومرت خوشەوویستت بووم
کەچی وەک عومرت بی وەفا دەرچووم

بەبیتیک لە تورکیبەوہ

«بۆ خۆم سەر ئازاد ئەبووم لەم خەفەت و ھەللائیە
یا نەھاتمایە دنیا، یا لە ھیچ نەگەمایە»

«شاعیر و رۆژنامەنووس-معلم ناجی»

بۆ گۆڤاری بانگی کورد (۱)

کاتێ گۆڤاری (بانگی کورد) لە ساڵی ۱۹۱۴دا لە بەغدا دەرچوو پیرەمێرد لە تورکیا بوو، بەلام لەوئ نوسخەى ئەو گۆڤارەى بینیبوو. کاتێ ھاتەوہ سلیمانی لە ساڵی ۱۹۴۴ دا یەکن لە ژمارەکانی ئەو گۆڤارەى بەھۆی (جەمیل صائب) ی خوشکەزایەوہ دەست دەکەوێت. لەبەشى تورکی گۆڤارەکەدا نووسین و شیعریکی (بەھائەددین شیخ نوری شیروانی) (۲) تێدا بووہ. پیرەمێرد زۆر لە تورکی نووسینەکەى رازی بووہ و لە ھەمان کاتیشدا لەبەر ناوەرۆکەکەى کردووہ بەکوردی. ئێمە لە لیکۆلینەوہکەماندا سەبارەت بەبانگی کورد نووسین و شیعەرەکەمان بلأو کردوہ، لێرەدا تەنھا ئەو شیعەرە بلأو دەکەینەوہ کە پیرەمێرد زۆر جوانی کردوہ بەکوردی:

«ئەى بانگی کورد، ئەى سەدای بەرزى کوردان
گویمان لیتە توخوا مەبرئ لە گویمان
ئەى رۆژى کورد، نوورت دەرخە، بینوینە
ھەورى نەزانى لادە، بیـــــپوینە
گویتی کورد بزرنگیتەرەوہ بەدەنگت
گیانیاں تازە بیتەوہ بەتاهەنگت
چە؟ رەوايە پەست بی و بمرئ ئەو کوردە؟!
بازووی پۆلا مـــــھەردى رۆژى نەبەردە
ئەى مەردى کورد زووکە ھەلسە درەنگە
خەلک پیتشکەوئ و تۆ دواکەوى زۆر نەنگە
تەمەلى وەجاخى کوپتر کردووینەوہ
رۆژمـــــانە، رۆژ ھەورى لابر دووینە

ئەى رۆلەى کورد رامەوہستە تیکۆشە
ئەوى کەلکی قەومى نەگرئ بی ھۆشە
بروانە چۆن گـــــەدایى دەورى داوین
ئیل و خیل و کەسوکار پئ بەداوین
ترسنۆک بین زوو لە ھەوار بار ئەکەین
تانەى دوşمن لەسەر خۆمان بار ئەکەین
چە رەوايە پەست بی و بمرئ ئەو کوردە؟!
بازووی پۆلا مـــــھەردى رۆژى نەبەردە»

(۱) پروانە سەرەتای ئەم دیوانە پیرەمێرد و بانگی کورد.

(۲) یەکیک بوو لە دامەزرتنەرانى گۆڤارەکە و ماویەک مۆتەسەریفى سلیمانی بوو.

بەندى پەخشان یا واتای سەربەستا (۱)

۱۹۳۳

لەزبانى (تازى) یەوہ وەرگیراوە

برووسکەيە، کە، لە پر: دئ لە چاوتەوہ، تیشکئ
ئەداتە: چاوم و ئەو نوورە دیدەمـــــە چاوم

.....

گیانە، نەغمەى نەشیدەکەى رۆحت
بەندى لایلايەيەکـــــە، بۆ رۆحم

.....

لەگەل شـــــتئ بەدلـــــتا رادەبوورئ
دەمـــــودەست، وا لە دلـــــما: بووینە یەک دل
کە دل تەنگ بی. دلـــــکووتیم دەگاتئ
لەبەینى دوو دلا، راســـــتە کە رـــــیئە

.....

تەلى چـــــرایەک لە شـــــھوقى تۆوہ
بۆ جـــــھەرگ و دلـــــم راکـــــیـــــشـــــراوہ
ئەو دەمـــــەى کە تۆ بئ شـــــھوق و کـــــزى
چـــــرای دلى من ئەکـــــوژئـــــتـــــوہ

له تاریکییدا ره نجهرۆ و بئ کسهس
له گوی ناگردان سهرم کز نه کم

تۆ بۆ من، تۆ ته نهها بۆ من، هه موو شتیکی تۆ، بۆ من
خۆشه وستی و خۆشویستتم، زۆر پیتخۆشه، به لام چیبکه م؟!
ئاخ هیچ کهسی تر نانا سم، کهه ابو ته نهها بۆ من تۆی!.

بنواره مانگ به شه و قه شه و شه و رووناک نه کاته وه
بنواره شه و، به یانی نزیک خۆی نه خاته وه
سهیر که، به یانی با وه شی بۆ رۆژ نه کاته وه
بنواره رۆژ، که تیشکی نه پیتیتته سه زه مین
ههنگوین و شیر و ژین و غرامی نه خاته ناو!

ئه ی تۆ، که، وتم، تۆ هه موو شتیکی منی تۆ
تۆ مانگی منی، سا، وه ره، ری روون که ره وه بۆم
تۆ شه وه به، گونا هم بخره ژیر په رده ی زولفت
رووناکی به یانی به، جله وکی شی هه تاو به
رۆژم به، وه ره پاکمه وه که، بیه وه مندال
به و عصمه ته وه لایق عه شقی نه به دیه ت ب

(۱) پیره میترد هه ره ناو نیشانه په خشانه شیعییه که ی وه رگتیراوه. پروانه (ژیان) ۳۶۱ سالی ۱۹۳۳.

پیره میترد و دوو شیعی شیخ مستهفای ته خته یی

پیره میترد له سالی ۱۹۴۹ (۱۱) دا ئه م شیعه ری وه رگتیراوه و ته نهها نووسیویه (شیخ مستهفا)،
ئیتر هیچی له باره وه، نه نووسیوه. ئیمه ژماره یه کی زۆری شیعی ئه م شاعیره مان له که شکۆله که ی
مه محمود پاشای جافدا دۆزیه وه که له چل پارچه شیعی زیاتره.

له ناو ئه و شیعرانه دا ئه م شیعه شی تیادا بوو که پیره میترد وه ری گتیراوه. شیعه که هه شت
به یته، پیره میترد پینج به یته لی وه رگتیراوه. دهقی شیعه که وه رگتیرانه که ده نووسین:

پیری سویای غه م جه م که رد و ئا وه رد
مه تای جوانی گرد وه تاراج به رد

بئ تینی تیندا وه تینی مه دا
ئه جه ل بۆی فه نا وه بینی مه دا
قووه ت جه ئه عضای به دهن گوریتزان
گولاله ی شادیم بال و په ر پیتزان
مه ویه رۆ جه لام ساتی وه سالی
تامووت جه سته م بییه ن وه تالی
مه سافه ی میلئ بروو وه ماهی
وه کۆه یین جه لام یه ک به رگ که هی
ئه ساسه ی فه نا یه کسه ر ئاماده ن
حه یفی ویم سوار، ئیمان پیاده ن
یاره ب بۆ به حه ق پادشای له ولاک
به عه شق شه هید سه در سینه چاک
حوسن خاتیمه م ئارایش بکه ر
خه جاله ت نه بوون جه به زم مه حشه ر

وه رگتیرانه که ی پیره میترد:

پیری له شکر ی خۆی کی شا و هی نا
قه لای جوانی هه لگرت له به ینا
بئ تینی، به تین وا درا به سه ره ما
رووتی کردمه وه و خسته می به سه ره ما
هه موو ئه ساسه ی مردن دیاره
من وا پیاده م، ئیمان سواره
چۆنی ده گه مئ به هیزی که می
ناتوانم ده ریا ببم به گه می
سا خواجه لوتفت با نا خودام بئ
چونکو به نده ی تۆم مه یلت له لام بئ

(۱) ژین ژماره (۹۶۶) سالی ۱۹۴۹.

شیعری دووه می شیخ مستهفا

پیش ئهوهی ئهه شیعره بنووسین، ئهوهندی که دهستان که وتوو سه بارهت به ژیان و شیعری ئهه شاعیره دهخینه پیش چاوی خوینهران. ماموستا (علی باپیر ئاغا) له لاپه ره ی ۲۱ می کتیه که پیدا (شاعیره ناو ون بووه کانی کورد) لهه باره بووه له ژیر ناو نیشانی (فیراقی) دا کورته باسیکی ئهه شیعری نووسیوه، که گوايه شیخ مستهفا نازناوه که ی (فیراقی) بووه، به لام لهو شیعرا نه دا که ئیمه دیومان ته نه ناوی مستهفا (مصطفی) ی نووسیوه. دیاره ماموستا علی باپیر ئاغا هه ره له خووه ئهه نازناوهی بۆ نه نووسیوه و رهنگه وهختی خوئی بهو نازناوه ناسرایت.

ماموستا ده لیت: «فیراقی، ناوی (شیخ مستهفا) یه، له بنه ماله ی (چوړی) کوردستانی خوژه لات له ناوه راستی سه دهی دوازه هه می کۆچیدا ژیاوه، کاتی خویندنی ته واو کردوو، عاشق و سه وادی (شیخ عوسمان سراج الدین) بووه، چوو بۆ ته ویتله، ماوه یه کی زۆر له وئی ماوه ته وه تا سالی (۱۲۸۴) له وئی ته مه نی دواپی پی هیناوه. له زانست و ویتهدا بی وینه بووه له دوری خویدا. ئه وهنده هه یه زۆرتری هه لبه سته کانی فارسیه. ته نیا ئهه هه لبه سته ی کوردییه. له که شکۆلی ده سنووسی محمود پاشای جاف وه رگراوه، که بۆ شیخ عوسمانی وتوو.»

لیته دا دوو تییینی سه بارهت بهو نووسینه لای ئیمه دروست بوو:

۱- زۆریه ی هه لبه سته کانی شیخ مستهفا کوردییه نه ک فارسی، ته نه له به شه ی که شکۆله که ی محمود پاشادا که لای ئیمه یه زیاتر له چل پارچه شیعری کوردی تیا به. نه ک وه ک ماموستا نووسیوه، ته نه ئهه شیعری به کوردی وتی.

۲- مه به سستی ماموستا له کوردی واته شپوهی هه ورامی (گۆزان) ه. که ئهه ته نیا شیعری ئهه له کتیه که پیدا نووسیوه، خوئی به شپوهی هه ورامییه و پیره میرد کردوو به شپوهی سلیمانی. نه ک هه ره خوئی وه ها بووی که ئهه نووسیوه تیه وه.

پیره میرد ئهه شیعری له ژماره ۹۲۵ ی (ژین) ی سالی ۱۹۴۸ دا وه رگراوه و بلاوی کردۆته وه. پیتسه کییه کی کورتی بهه جوړه بۆ نووسیوه «له شاعیراندا شیخ مصطفی ناویکمان هه بووه من نایاسم، محمود پاشا به خه تی خوئی دیوانه که ی له که شکۆله که یا، نووسیوه ته وه، ئه مه غه زه لیککی ئه وه» (۱) ئنجا ئهه شیعری لای ماموستا علی باپیر ئاغا و ئه مه ی پیره میرد وه ری گپراوه و بلاوی کردۆته وه هه ره یه ک پارچه شیعره. له وه ده چیت ئهه ی کتیه که له رۆژنامه که وه وه رگرایت.

«نه قدی خه زینه ی ته جه لالی زاتی
نامه ی پر مه عنای شانی و سیفاتی
شه پۆلیکی دا نووری هه ق تیدا
هه ره گئی شه وقی ئه گه را پیتدا

زوبان هه می شه خه ربکی ذکره
ئه عزام سه راسه ره مه ربوتی فکره
سه روبه ده ن و می شک و ره گو پۆست
کهه وتوو نه ناله و زایه له ی یادۆست
ته ن وا به جارئی خالی له غه یه ره
ته نیا تینی یار تیدا له سه یه ره
هه سستی ونیستم له ده ست چوو یه ک ره نگ
نه یچی هاواره بۆ که زه ی ئاهه نگ
لیده نه ی تا، بی ناله ی له گۆشم
به لکو بشیوی په شیوی هۆشم
به سۆزی ناله ی نه ی بنویمه وه
به نه فخره ی نه غمه ی بیوژیمه وه
زیوی قه لبی قه لب له ناو بۆته ی حال
جو ش دا و پاکتاو کا بیته زیوی قال

(۱) ژین (۹۲۵) سالی ۱۹۴۸

چه ند زانیارییه ک سه بارهت به (مه محمود پاشای جاف) له سه رچاوه یه کی روونه وه

لهه دیوانه ی پیره میرددا گه لچ جار ناوی مه محمود پاشا و که شکۆله کانی هاتوو، خویندنی وریا هه ست ده کات، ئهه کاره ی مه محمود پاشا که ناو و به ره مه می ئهه هه موو شاعیره ی بۆ تۆمار کردووین و له فه وتانن و که می و ناته واوی رزگاری کردوو چهنده خزمه تیککی گه وره یه به ئه ده بی کوردی و چۆن بۆ هه موو سه رده می ک ده بیته گه نجینه یه کی میژینه ی رۆژگاریکی ئهه ئه ده به به رز و جوانه. ئنجا بۆ ئه وه ی له نزیکتره وه و باشت له مه محمود پاشا و گه وره بی کاره که ی ئاگادار بین، روومان نا له به ریز (عه لی به گی حسین به گی جاف) و چه ند پرسیار تکمان لهه باره یه وه خسته پیش چاوی و ئه ویش به قه له می جوان و هه سستی به رزی خوئی وه لامه کانی بۆ نووسین، ئیمه ش وه ک خوئی نووسیمان وه.

پرسیاری یه که م:

ئایا مه محمود پاشای جاف چۆن خولیای ئه ده ب و کۆکردنه وه ی شیعری کوردی که وتوته سه ره و ده لام: مه محمود پاشای جاف کوره گه وره یه حه مه پاشای جاف بووه. حه وت برا بوون به پیتی ناوچه و په یوهندی کۆمه لایه تی و دیمه نی جوان و ره نگینی کوردستان و به تاییه تی ئهه هیل و

ناوچه‌ییه هۆزی جاف تیادا ئەژین و له کاتی خۆیا تاكو ئەم سالانه‌ی دواییه‌ش گهرمیان و کویتستانیان تیا ئەکرد، له ناوچه‌ی قزهره‌بات و کفری لای خوارووی و ناوچه‌ی مه‌ریوان و دامیننی ههریمی سنه به‌جوانترین ناوچه ئەژمێردرێت له وه‌رزه‌کانی سالدا، چونکه چ کاتی ئەم ناوچه‌ی جوان و ره‌نگین و دلگیر بوون ئەمان له‌و کاتانه‌دا تیا بوون و هاتوچۆیان تیاکردوه. به‌وینه گهرمیان له زستانا جوان و خوشه‌ تیا بوون. شاره‌زور له به‌هار و پایزدا ره‌نگین و کانی خێر و پیت و به‌ره‌که‌ت بووه. کویتستانی له‌هاوینا ره‌نگین و دلقرین و دلگیر بووه. کاتیان تیا به‌سه‌ر بردوه و ههر له‌کوئیشه‌وه له‌پیش ئەوه‌ی به‌گزاده‌ی جاف و هۆزه‌که‌یان بینه به‌شی عوسمانی له‌ کوردستانی عیراق له‌ ناوچه‌ی جوانرۆ و باوه‌جانی و قوبادیا «که له‌ بنه‌چه‌دا یه‌ک پشتن» ئەو ناوچه‌ی به‌یه‌هه‌شتی سه‌ر زه‌مین دانه‌نرێن ئیتر چ له‌ کۆن و که‌له‌پوور و بنه‌ره‌ته‌وه و چ له‌ شێوه‌ی تازه‌یسا له‌ ناوچه‌ی که‌دا ژباون هه‌لخه‌ری بیری ناسک و هه‌ستی به‌جۆش و خولیا‌ی ئەده‌ب و ئەده‌ب دۆستی له‌ناخی ده‌روونیا‌ن و له‌ناو ره‌گ و هه‌ست و ده‌ماریانا گه‌شه‌دار و جیگیر بووه. له‌لایه‌کی تریشه‌وه به‌پیتی ده‌ست‌ڕێشتوویی و دۆخی ئەو سه‌رده‌مه و به‌پیتی په‌لی کۆمه‌لایه‌ تیا‌ن که‌ په‌یوه‌ندیان هه‌بووه به‌با‌بان و ئەرده‌لانه‌وه له‌ کۆن و به‌ئێران و عوسمانیه‌وه له‌و سه‌رده‌مه‌دا و باری خۆیندن و خۆینده‌واری ئەو سه‌رده‌مه‌یش، له‌سه‌ره‌تاوه منال گۆش کراوه به‌نام‌ژنگاری و شیعره‌کانی حافظ و سه‌عدی و کلیم و شاعیرانی ناوداری ئەوسا و ئیستایش و ئەو مامۆستایانه‌ی که‌ کورپه‌ به‌گزاده‌کان لایان خۆیندووایه‌ به‌هه‌لکه‌وتوو و بلبمه‌تی سه‌رده‌می خۆیان ژمێردراون له‌به‌ر ئەوه‌بوو که‌ منالیک به‌و جۆره و له‌م ناوچه‌ی هه‌دا و له‌و چوارچێوه‌دا په‌روه‌رده‌ ده‌بیت، چۆن خولیا‌ی ئەم جۆره شتانه‌ نا‌که‌وینه سه‌ری و ئەبیت بۆچی خۆی پتوه خه‌ریک نه‌کات؟! من له‌ باوکم بیستوهه ئەبوت: کاتی به‌گزاده‌ی جاف گهرمیان و کویتستانیان ئەکرد له‌گه‌ل جافدا کورپه‌ به‌گزاده‌ شه‌وانی هه‌وار و ڕی کۆچ کاتی خۆمان به‌شه‌ره‌ شیعهر و قسه‌ی خۆش و نه‌سته‌قه‌وه به‌سه‌ر ئەبرد و کتیبه‌ به‌ناویانگه‌کانی ئەو سه‌رده‌مه‌ی وه‌کو شاهنامه‌ی فیرده‌وسی و ئەسکه‌نده‌نامه و ئەمانه‌مان ئەخۆیندوه. ئەبووین به‌دوو ده‌سته شه‌ره‌ شیعهرمان ئەکرد، کاتی و ابو هه‌واره و هه‌وار به‌رده‌وام بوو هه‌یج لایه‌ک لاکه‌ی تری بۆر نه‌ئه‌دا، ئەوه‌نده شیعریان له‌به‌ریبوو. هه‌روه‌ها بێجگه‌ له‌مانه‌ش به‌بیری من په‌یوه‌ندی به‌گزاده‌ی جاف له‌گه‌ل زانایانی ئەو سه‌رده‌مه‌ی کوردستان و تیکه‌لی و کارتیکردنی ئەده‌بی فارسی و یوونی که‌شکۆلی کۆن وای لێ کردوون نه‌ک هه‌ر ته‌نیا مه‌حموود پاشای جاف که‌شکۆلی بیت به‌لکو ئەوانه‌ی من بزانه‌م، که‌ریم به‌گی فه‌تاح به‌گ و عبدالقادر به‌گی سلیمان به‌گ و ره‌زابه‌گی فه‌تاح به‌گ که‌ هه‌رسێکیان برزای مه‌حموود پاشان که‌شکۆلیان هه‌یه و من دیومن. نه‌ک هه‌ر ئەمانه به‌لکو بارودۆخی له‌باری ئەو سه‌رده‌مه تایبه‌تیه وای له‌ ده‌روویشتی به‌گزاده‌ی جاف کردوه هه‌تا یه‌کیکی وه‌کو حاجی مه‌حموود یار وه‌یس پیاوماقوولی مه‌حموود پاشا ئەویش که‌شکۆلی هه‌یه، من دیومه که‌ هه‌تتا شیعری (سالم)ی صاحبقرانی له‌ ساله‌کانی ۱۲۹۰ به‌م لاوه تیا نووسیه‌ته‌وه. ئەوه‌تا مه‌حموود پاشا ئەوه‌نده هه‌ستیار و بیریته‌ز بووه سه‌رده‌م و ڕۆژ و

کاته‌کانیشی نووسیه‌وه، بۆ وینه ئەلێت: له‌ شاره‌زور له‌ کاتی مه‌ره‌زه داچاندندا به‌هار کاک ئەحمه‌دی خه‌سه‌رو چاوه‌ش هاتوه بۆ لام ئەو شیعرا‌نه‌ی بۆ خۆیندمه‌وه و نووسیه‌مه‌ته‌وه که‌ ته‌مه‌نی ئەو کاته‌ی له‌ بیست سال تێپه‌ری نه‌کردوه. هه‌روه‌ها ئەلێت! له‌ زمانکۆ فیرار بووم له‌ سالی ۱۳۱۱ی کۆچیدا مه‌لا یوسف یاخود سه‌ید فه‌تاحی جه‌باری ئەم شیعرا‌نه‌ی وه‌لی دیوانه‌ی بۆ وتم و من نووسیه‌مه‌وه جا پیاو بیری لێ بکاته‌وه مه‌حموود پاشا ئەو کاته ته‌مه‌نی چل و نۆ سال بووه به‌گزانی شیعری بۆ بلێن و ئەم دوا‌یی ببنووسیتته‌وه وه‌یان له‌کاتی ده‌ستبه‌سه‌ریا له‌ ئەسته‌موڵ ئەلێت له‌ که‌شکۆلی فلا‌نه‌وه ئەم شیعرا‌نه‌م له‌م کاته‌دا نووسیه‌وه.

پرسیاری دووه‌م:

ئایا ئەو که‌شکۆله‌ تا ئیستا له‌م هه‌موو سه‌رده‌مانه‌دا چۆن پارێزراوه و که‌وتۆته لای چه‌ند که‌س؟.

وه‌لام: وه‌کو له‌سه‌روه‌ه باس‌مان کرد چۆنیه‌تی پارێزگاری که‌شکۆله‌که‌ تاكو سه‌رده‌می ژبانی خۆی هه‌میشه لای خۆی بووه و هه‌تا له‌ کاتی ده‌ستبه‌سه‌ری و دوا‌ی فیراریا هه‌ریتی بووه و ئەو شیعهر و باس و خوا‌زانه‌ی تیا نووسیه‌ته‌وه. بۆ وینه که‌ له‌ ئەسته‌موڵ فیرار ئەکات ئەجێته‌ خاکی ڕووس و له‌وتیوه بۆ ئێران و ئنجا ئەگه‌ر پته‌وه بۆ کوردستان، له‌ (باکو) له‌ به‌رگی سیاحت و گه‌شتا و هه‌تتا مه‌لا مه‌حمه‌دی سه‌نی پیاوی بووه ئەو جلی باشی له‌به‌رکردوه و خۆی خراب وه‌کو نۆکه‌ری ئەو تاكو نه‌بناسن. له‌ باکو وینه‌ی خۆی ئەگرێ و له‌ژێریا ئەم شیعره‌ی مه‌وله‌وی ئەنووسی:

داخۆ چه‌رخ چه‌پ چه‌واشه‌ی چه‌په‌گه‌رد

په‌ی کام ده‌ردی سه‌ر نگه‌هه‌داریم که‌رد

دوا‌ی خۆبشی، وه‌ک له‌ خوالێخۆشبوو (حه‌سه‌ن فه‌می به‌گی جاف)ی کورپه‌زایم بیستوهه که‌ عه‌لی به‌گی باوکی حه‌سه‌ن به‌گ کۆچی دوا‌یی ئەکات که‌شکۆله‌که‌ ئەکه‌وینه ده‌ستی حسین به‌گی مامی ئەویش له‌به‌رئوه‌ی که‌مه‌تر تاقه‌تی ئەو جۆره شتانه‌ی بووه، پیره‌مێرد به‌ئمانه‌ت لێی وه‌رته‌گریت، دوا‌یی حه‌سه‌ن به‌گ وتی: ئەو کاته که‌ باوکم وه‌فاتی کرد ته‌مه‌نم (۱۶-۱۷) سال بوو به‌لام وانه‌بووم که‌ زۆر خۆم به‌مانه‌وه خه‌ریک بکه‌م، هه‌رچه‌ند که‌شکۆله‌که‌م ئەخۆیندوه له‌ کاتی خۆیا خووم له‌گه‌لیا بوو به‌لام له‌به‌ر مامم ئەوه‌نده له‌سه‌ری نه‌رۆییم تاكو له‌ سه‌ره‌تای سیه‌به‌کانا هه‌ستم کرد، چومه‌ لای پیره‌مێرد داوایم کردوه ئەویش ئەم ڕۆژ بۆ ئەو ڕۆژ و ئەم کات بۆ ئەو کات کاتی به‌سه‌رته‌برد و منیش گه‌ییمه‌ سنووری وه‌رسی و یه‌ئس. ناچار هادی ئەفهن‌دی خوشکه‌زای پیره‌مێردم راسپارد و له‌گه‌لیا رێکه‌که‌وتم بۆم بدزیتته‌وه به‌بیست دیناری سه‌ره‌تای سیه‌به‌کان! به‌و جۆره ده‌ستم که‌وته‌وه. له‌وکاتیشه‌وه هه‌ر لای حه‌سه‌ن فه‌می به‌گه و ئەویش هه‌موومان ئەزانین یه‌کیک بوو له‌ هه‌ره ئەده‌ب دۆست و ئەدیبه‌ ناسکه‌کانی کورد و هه‌تا له‌شه‌وق و ته‌ژمی ئەده‌ب و ئەده‌ب دۆستیا شیعریشی هه‌یه که‌م که‌م به‌فارسی و کوردی ئیستاش دوا‌ی مه‌رحوممی حه‌سه‌ن به‌گ لای هۆشمه‌ندی کورپه‌تی که‌ ته‌مه‌نی درێژ و به‌خته‌وه‌ریته‌ زۆر له‌

پهوشتی پاراستنی ئه و جۆره شتانهی له باوکی و باپیربهوه بۆ ماوه تهوه و پاراستوونی به تایبه تی کتیبخانه گه وره که ی باوکی که ئیستاش لایه تی و خه لک زۆر که لکی لئ و ره ئه گریت.

پرسیاری سییه م:

تکایه باسی به سه رهاتی که شکۆله که مان بۆ بکه له هه ردوو جیگای ئه سه موول و زماکوڤا:

وه لام: که شکۆله که ی مه حموود پاشا ته نها له دوو جیگا نه نوو سراوه ته وه، له ئه سه موول و له زماکوڤا چونکه پاشا بۆ هه رکوی چو بیته که شکۆله که ی له گه ل خۆیا بر دووه. ئه سه موول و زماکوڤا، جیگای هه میشه یی پاشا نه بووه. به لکو له ئه سه موول ده سه تبه سه ره بووه، دوایی له وی فیاری کردووه و وه کو باس مان کرد به ریگای باکوڤا ها توته وه کوردستان و ئه و ماوه یه شی تا کو حکومه تی عوسمانی به خشویه تی له زماکوڤا بووه هه ندی شیعیری له وی تیا تو مار کردووه بۆ وینه له رووسیا به ئه ره مه نستاندا تیته په رن مه لا محمه دی سنه یی پیایو شاعیر بووه و کچه ئه ره مه نی جوانیان زۆر دیوه، هه ندی شیعیری جوانی و تووه به شوخ و شه نگی کچه ئه ره مه نیا من سی چوار به یته یی که مه رحومی باوکم له به ری ما بوو نوو سیوه ته وه هه ره له لامه. به م بۆ نه یه وه هه ز ته که م شتیکی تر بدرکتیم، ئه گه ره سوودی نه بیته زبانی نییه. ئه ویش: مه حموود پاشا به خۆیه وه هه وت برا بوون خۆی برا گه وره بووه و براکانیشی ئه مانه ن: وه سمان پاشا، حه سه ن به گ، سلیمان به گ، حه مه عه لی به گ، قادر به گ، فه تاح به گ، له ئه نجاما مه رگی هه ره شه شیانی دیوه و که و تووه ته دوای ئه وان و سۆز و په رۆشی کو چکردنی ئه وان وای لئ کردووه به شیعیری شتیکیان بۆ بکات که بیست و چوار به یته و له که شکۆله که یدا هه یه و منیش له لام هه یه وه که سه رچاوه یه که به خه تی حه سه ن به گ خۆی. پی ره میترد ها تووه ئه م بیست و چوار شیعیری کردووه به نو زده شیعیری و پینجی لئ لایردووه و دواییش له نو زده که ی تر حه وتی لایردووه خۆی حه وتی بۆ زیاد کردووه واته له تیکرای بیست و چوار به یته دو انزه ی لئ لایردووه و خۆی حه وتی بۆ زیاد کردووه و له دیوانی پی ره میتردی نه مری محمه د ره سوول ها وار دا به ناوی (یادی مه حموود پاشای جاف) وه به شیعیری پی ره میترد دانراوه. هه تا پی ره میترد قادر به گی مامی به قادر به گی برای مه حموود پاشا ئه زانیته ئه و قادر به گی مامی که مه وه له وی شیعیری شیوه نه به ناوبانگه که ی بۆ و تووه.

پرسیاری چواره م:

تایا ریگای گه رمیان و کویتسانی جاف له کویتوه بۆ کویت بووه؟

وه لام: هۆزیکه گه وره و فراوانن و دوای ئه وه ی له سه ره ده می سو لتان مورادی عوسمانیا له ناوچه ی جوانرۆوه ها توونه ته کوردستانی ئه و سه ره ده مه که به ش کرابوو له نیوان ده ولته تی عوسمانی و ئیراندا له سه ره هه ندی هۆی تایبه تی ئه و سه ره ده مه له ناوچه ی (دزیایش) - ده ره نه دیخانی ئیستا - دا نیشه جی بوون دوایی په ره یان سه ند، ورده ورده ده ستیان گرتووه به سه ره شاره زوور و گه رمیاندا، گه رمیان و کویتسانیان کردووه. دوای په ره سه ندن و گه شه کردن و زۆر بوونیان و ها تنی ده سه ته ده سه تی تیره کانی جاف له ئیرانه وه بۆ ئه م ناوچه یه و ده وری (زاهیر

به گ) ی سه رۆکی جافی ئه و سه ره ده مه و دامه زرینه ری جامی مورادی و باپی ره گه وره ی به گزاده ی جافی مورادی، که جاف به م پییه دوو به شن، جافی جوانرۆ له ئیران و جافی مورادی له عیراق. جافی ئیسه له دوای ئه وه ی له سه ره ده می مه ده ده پاشای والی عوسمانی به غدادا که زه وی و زاریان ئه فرۆشت به نیازی نیشه جییه هۆزه گه رمیان و کویتسانکاره کانی ئه و سه ره ده مه حه مه پاشا و مه حموود پاشای کوری که و تنه کپینی هه رچی زه وی و زاری قه له مه ره وی جاف هه یه و ئیستایش له سه نه ده کانی زه مانی عوسمانیا به ناو و سنوور و نرخ کپینیانه وه هه مووی تیا یه و زۆری له لایه ن نه وه ی خاوه نه کانیانه وه پارێزراوه. ئیتر جاف له سنووری (جبل حمرین) وه تا کو شلیتر و (ناوخوان) هه مووی بوو به مو لکی تا پۆی به گزاده ی جاف. بیجگه له هه ندی جیگای تایبه تی که م نه بیته یان به ده سه ت می ربیه وه مایه وه یان که سانی تر خاوه ن ته کیه و پیامو قولا نی ئه و سه ره ده مه کپیان یا خود می ربی پیته به خشیون. ئیتر جاف له (قزهربات) وه که وا دامینی کوردستانه تا کو شلیتر و ناوخوان به شیعیری کوردستانی عیراق و له و دیو سنووریش هه تا ناوچه ی مه ربیان و گو لی زریبار و لای خوارووی ناوچه ی سنه، له زستانا له ناوچه ی گه رمیانه وه لای خوارووی قزهربات و شیروانه و که لار و پیباز و شاره زوور و پینجوتین و ئه و دیو سنووریش ئه وانیه سه ره وه به زستان و به هار و هاوین و پایز ها توچویان تیا کردووه. بۆ چه سپاندنی ئه وه ش جاف چۆته ناو ئیرانیش هه وه هه تا مو لک و زه وی و زاریشیان له وی کپیه و هه یانه. به تایبه تی ناغا کانی گه لالی ئه وه ی (کلودیوس ریج) له گه شتنامه که یدا ئه لیت: «که چومه مالی که یخوسره و به گی سه رۆکی هۆزی جاف هاوینی ۱۸۲۰، له کاتی کا ئه چوم بۆ سنه بۆ دیدنه ئه مانو لا خانی والی ئه ره لان، له سنه مالی که یخوسره و به گ له نزیک گو می زریبار وه بوو، ئه و میوانداری به م هه تا مردن له بیر ناچیته وه». به م بۆ نه یه وه جاف به شیکیان په ربونه ته وه ناوچه ی دوکان له پارێزگای سلیمانیه که ئه وانیش سمایل عوزهیری بوو، جافه ره شکهن، ئه وان له و ناوچه یه وه له کاتی خۆیا گه رمیان و کویتسانیان کردووه و ئیستاش خۆیان به جاف ئه زانن.

گه رمیان و کویتسانی کردنی جاف ئه وه نده جیگر و چه سپاوه له ناخیانا چونکه زۆریه ی که وت جاف واته ئاژه لدار و مه رموالات به خیکه ره، هه تا ئه م سالانه ی دواییش گه رمیان و کویتسانیان ئه کرد. هه ره نه شیوا یه تا کو ناوچه ی پینجوتین ئه چوون بۆ له وه ر خۆری هه رچه ند مال و له گه رمیان جیگی بوو بوو به لام هاوینان ئاژه له کانیان، شوان که ژا وکه ژ ئه یان بردن و خوشیان به (بهنه) واته (مالی سووک و که م) به لۆری یان عه ره بانه ی تراکتور له گه رمیانه وه ئه ها تنه شاره زوور یان چاوه روانی ئاژه له که یان ئه کرد یان له وی لایان ئه بوون به و نیازه ی به لکو ئه گه ره میری عیراق و ئیرانیش وه کو جارار ریگه یان نه دن بۆ له وه ر خۆری بچه ئیران به لکو بچه ناوچه ی پینجوتین جا به و بۆ نه یه وه ئه م شیعیری مه وه له وی که وا ئه زانم یان له شینه که ی (ئه مننه خانی ژنی بارام به گ) دایه، یان له شینه که ی (قادر به گی که یخوسره و به گ) دایه که ئه لیت:

زیردی ته لمیت بار کۆچ نهو هالان
تهئسیرش نیهن ئەم سال چون سالان

داخ و حسرهت بۆ کۆز بوون و ئالۆزاوی رۆ کۆچی ئەو ساله ئه خوازیت!

پرسیاری پێنجهم: ئایا چ زانیارییه کتان له باره ی کهشکۆلی که ریم بهگی فهتاح بهگ و پهزا بهگی فهتاح بهگی برابیه و له لایه؟

وهلام: ئەدهب دۆستی و گۆش کراوی به گزاده ی جاف به ئەدهب و شیعر و فۆلکلوری کورد بووه. شتیکی ئاشکرا و له بهرده ستایه (به پێچه وانه ی براده رتیکی مامۆستای ههستیار) وه که له نه دوه یه کی ته له فزیونیا له سه رده میکی تایبه تیا ئه بیوت به هه موو ته نگاویه که وه ده ربه که کان شیعر و ئەدهبی کوردیان کوشت و له ناویان برد... هتد.

حه ز ئەکه م ئەو براده ره هه ندی له کهشکۆله مان پیشان بدات که راو بیره کانی ئەو هه لیان گرتوه بۆ میلله تی به ده ختی کورد. بۆیه کهشکۆله که ی که ریم بهگ و پهزا بهگی برای هه ر له هه مان سه رچاوه و هه سته وه هاتوه. کهشکۆله که ی که ریم بهگ زیاتر له هه زار لاپه ریه هه مه جوړ شیعر و باس و قسه ی نه سته ق و به سه رهات و شین و مه رسیه ی تیا یه و هه ندیکیان کۆن نو سه راونه ته وه و هه ندیکیشیان له م سه رده مه ی دواییا نو سه راونه ته وه. کهشکۆل و اتا ئەوه ی هه موو جوړیک شتی تیا بنووسیت، مه رج نییه ته نیا شیعر بێت هه تا هه ندی (خاطرات) و شت به بیرا هاتن و میژووی له دایک بوون و به سه رهاتی گرنگی ئەو سه رده مه یاخود بۆ کۆنیش ته گه رپه ته وه. کهشکۆله که ی که ریم بهگی په حمه تی شتی پیکه نین و خو شتی تیا یه که که ریم بهگ خو ی دروستی کردوه و دهستی تیا هه یه به وینه ئەنووسیت بۆ باوکم که لیره له سلیمانی به شیخ سه لامی عازه بان شاعیر بلیت هه جو ی شیخ وه سمانی قه لاگه له گه رمیان بکات بۆ بزوانی شیخ محمه د. شیخ سه لامیش پارچه یه ک شیعر هه جو ئەنووسیت بۆ شیخ محمه د ئنجا کیچ ئه چپه ته که ولی شیخ محمه د و هاوار ئەباته بهر حه مه ئەمین بهگی کوری که ریم بهگ «شاعیره و دیوانی چاپ نه کراوی هه یه» ئەویش له زمانی شیخ محمه ده وه وه لامی شیخ سه لام ئەداته وه و دوو پارچه شیعر گالته ی ئەوانم بلیم کراوه و پیسن به لام هه تا ئەمانه ی تیا یه و شیعره که ی شیخ سه لامیش که به شیخدا و توویه تی ئەو شیخانه ی ئیرشاد ئەکه ن و ده رویشیان هه یه و کاک به هانه ددین شیخ نووری باهه عه لی ته که ی له کاتی فه قیه تیا له سه ر شیخ و ته که یه هاتۆته جواب ئەویشی تیا یه و خه تخو شیان هیناوه و شتیان پین نووسیونه ته وه. به لام کهشکۆله که ی پهزا بهگ ته گه ر هه مووی خه تی خو ی نه بیته زۆره ی زۆری خه تی خو یه تی چونکه خو ی زۆر خه تی خو ش بووه زۆر ریکو پیک و رازاوه ی نو سه راوه ته وه. هه ر به م بۆنه یه وه کهشکۆله که ی عه بدو لقادر بهگی سلیمان بهگی حه مه پاشای جافیش که له ده وری بیسته کانا عه بدو لقادر بهگ دهستی به نووسیینه وه ی کردوه زۆر شیعر و دوعا و پارچه ی په خسانی تیا دایه و هه تا ئەم دواییه ش لای محمه د بهگی کوری بوو که ئەو وه فاتی کرد نازانم که وته لای کی هه تا من مونا جاته که ی مه ولانا

خالید که به شیوه ی گۆران (هه ورامی) نووسیویه تی سه د و چوار به یته له و کهشکۆله م ده رهیتنا. له ئەنجاما زۆر سوپاسی مامۆستا ئومید ئاشنا ئەکه م که ئەم هه له ی بۆ گونجاندم ئەم لایه نانه روون بکه مه وه به م کورتییبه، هه بوادارم له ده رفه تیکا بتوانم رووناکي بکه مه سه ر هه ندی شتی تر له م باره یه وه هه ر که س له شوین و توانا و بۆ گونج و بۆلوانی خو یه وه دهستی یارمه تی بۆ که له پووری نه ته وه به ده بخته که مان راکیشی.

پیره میردو ده پارچه شیعر مهستوره

له لاپه ره (۲۸۱) ی ئەم دیوانه دا نووسینیکی پیره میردمان بلاو کرده وه سه باره ت به مه ستوره و دیوانه که ی. وه له سالی ۱۹۴۵ دا پیره میرد ده پارچه شیعر مهستوره ی وه رگیترا وه ته سه ر زمانی کوردی و له رۆژنامه که یدا بلاوی کردۆته وه.

ئەو دیوانه به نرخه ی که به و خه ته جوانه ی مهستوره نو سه راوه ته وه و ئەو دیوانه شیعر به ش که هه ر مه ستوره خو ی نووسیویه تیه وه و دیوانی شیعر هه سه ره و خانی والی سنه یه، به داخه وه هه تا ئیستا له هه یچ لایه که وه هه وال و شوینه واری نییه. ئەوه ی بۆ ئیتمه ماوه ته وه ئەو ده شیعر و ئەو نووسینه کورته ی پیره میرد، که چه ند زانیاریه کی له باره ی شیوه ی خه تی مهستوره و دیوانه که یه وه بلاو کردۆته وه. ئنجا بۆ زیاتر شارهزا بوون له مهستوره و شیعره کانی ئیتمه ش لای خو مانه وه ئەو زانیاریانه ی به ده ستمان هیناوه بلاوده که ینه وه:

دکتۆر مارف خه زنه دار له کتیبی (دیوانی نالی و فه ره نگی نالی) دا نووسیویه «مهستوره، ناوی ماه شه ره ف خانمی ئه رده لانی کوردستانییه، کچی ئەبو لحه سه ن بهگی کوری محمه د ناغایه، خیزانی خو سه ره و خانی والی کوردستانی ئیران بووه. له سالی ۱۸۰۵ ی زاینی له شاری سنه له دایک بووه ژنیکی یه کجار جوان و شوخ و شه نگ بووه. شیعره ی به کوردی و فارسی هه یه، زۆره ی ئەو شیعرانه له بابته دلدارییه وه ن، به تاییه تی شیعره کوردییه کانی (به شیوه ی گۆرانی - هه ورامی) یه کجار به سۆزن.

خوینده وار و رۆشنیریکی چاک بووه. شاره زایی له زانسته کانی ئایینیدا بووه و دهستیکی درێژی له زانستی میژوودا بووه. شیعره فارسییه کانی له سالی ۱۹۲۵ دا له تاران له چاپ دراوه. (دیوان ماه شرفخانم کردستانی، لناشره آقای حاجی شیخ یحیی معرفت، تهران، ۱۳۰۴ ه.ش)، شیعره کوردییه کانی له ده سنووسیکدایه له ده وروبه ری سالی ۱۹۰۰ دا نو سه راوه ته وه. ئیستا که له ئیرانه و هیشتا چاپ نه کراوه. له باره ی میژووی بنه ماله ی ئه رده لانه وه کتیبیکی داناوه له سالی ۱۹۴۷ له سنه له چاپ دراوه (تاریخ آردلان، لناشره ناصر نازادپور- سنندج (۱۳۲۶ ه.ش).

مهستوره هاوچه رخی سولتان خانمی ئه رده لانی بووه. که خوشکی خو سه ره و خانی والییه.

ئەمەش شاعىر بوو ۋە دەستە خوشكىتىكى نىزىكى مەستورە بوو. سالىك پىش كۆچى دوايى مەستورە ھاتوۋە بۆ سلىمانى. لە ۱۸۴۷دا كۆچى دوايى كوردوۋە ۋە لە گردى سەيوان نىژراۋە. دەيى جۆرە پىتوۋەندىيەكى لەگەل ئاليدا بووبى» (۱).

ھەرۋەھە لە (دېوانى نالى) مامۆستا مەلا غەبدولكەرىمى مودەرىس ۋە كورانىدا نووسراۋە «مەستورە، ناۋى ماھ شەرەف خانم ۋە كچى ئەبوخلەسەن بەگ ناۋى لەلەي شازادەكانى ئەردەلانە ۋە لە ۱۲۴۴ى كۆچى ۱۸۲۸-۱۸۲۹ى زىنىدا خوسرەوخان بەنىيازى دلدانەۋى ئەبوخلەسەن بەگى باۋكى مارهى كوردوۋە. ئافرەتتىكى شاعىر ۋە ئەدەب پەرۋەر بوو» (۲).

لەكتىبى ئافرەتە ئاۋدارەكانى كورددا نووسراۋە: «رضا قولى خان ھىدايەت لەبەرگى دوۋى كىتەبى (مجمع الفصحاء)دا لەلاپەرەي ۴۵۶ لە بارەي بەسەرھاتى مەستورە نووسىۋىتە ۋە ئەلئى:

مەستورەي كوردستانى لە ئافرەتە خانەدانە بەناۋىبانگەكانى كوردستانە، كچى ئەبوخلەسەن بەگ ۋە ژنى خەسرەوخانى والى سەنەيە. نووسىنى دەستى زۆرجوان ۋە خۆش بوو. شاعىرلىكى گەۋرەيە، ژنىكى ئابروۋ جوان ۋە پەروشت بەرز بوو. ناۋى (ماھ شەرەف خانم) بوو. لە سالى ۱۲۶۳ى كۆچىدا كۆچى دوايى كوردوۋە. «مىرزا غەلى اكبرى صادق الملك لە كىتەبەكەيدا (ھىقەي ناصرى) كە مېژوۋى كوردستانە ئەلئى: «ماھ شەرەف خانم كە ناۋىبانگى لە ھەلبەستا (مەستورە) يە ۋە ئامۆزاي مەنە ۋە بەراستى ھەلئەگرئ لەبەر زىرەكى ۋە وربايى ۋە ھۆنراۋە بى ھاۋتاكانى ۋە دەسنووسە جوانەكەي، گەتوگۆ شىرىنەكەي، راست نووسىن ۋە دەربىنە نايابەكەي مېژوۋى نووسانى جىھان بۆ يادگار بەئاۋى زىر ناۋى تۆمار بىكەن. نىزىكەي بىست ھەزار ھۆنراۋەي بەنرخى ھەيە ۋە چەل ۋە چوار سالى ژباۋە» (۳).

ھەرۋەھە لە گۇقارى (ئۆتۆنۆمى) ژمارە ۳ سالى ۱۹۸۴، كاك ئىسماعىل تەنبا نووسىۋىە «لەسالى ۱۲۶۲ى كۆچىدا بەھاۋرىبىيى حسەين قولى خانى ئەردەلانى پورزاي خۆي ھەلدەيت بۆ سلىمانى بۆلاي عبداللە پاشاي بابان ۋە، لە سالى ۱۲۶۳ى كۆچى لە تەمەنى ۲۲ سالىدا ھەر لە شارى سلىمانى كۆچى دوايى دەكات ۋە لە گردى سەيوان دەنىژرەيت» (۴).

ئەم بىرورپايانەي كاك ئىسماعىل لە ھەندى جىگەدا لەۋتارەكەيدا جىگەي سەرنجە، ئەگەرچى ئەۋىش، زۆرىيە نووسىنەكەي لەۋ سەرچاۋانەۋە ۋەرگرتوۋە كە خۆي لەپەرۋاۋىزدا نووسىۋىنى. بەتايىبەتى سالى مردنى مەستورە، كە ۱۲۶۳ بىت ۋە لە سالى ۱۲۲۰دا لەدايك بووبى، چۆن ۲۲ سالى ژباۋە. ديارە بەۋە ۴۳ سالى ژباۋە، رەنگە ئەۋە ژمارەي (۲۲) ھەلەي چاپ بىت. بەھەرچە لىرەدا تەنبا بىرورپاكانى لەمەر مەستورەمان خستە پىش چاۋى خوينەرەن ۋە ئەگەر دىۋان ۋە نووسىنەكانى مەستورە رۆژئى لە رۆژان دەرکەون ئەۋا گەلئى زانىارى ھەلە لەبارەيەۋە راست دەبىتەۋە ۋە زىيان ۋە بەسەرھات ۋە بەرھەمەكانى لە نىزىكترەۋە دەناسرىن.

پىرەمىترد ئەۋەندەي ئىمە ئاگادارىن ھەر دە (۱۰) پارچە شىعەي مەستورەي ۋەرگىپراۋە. بەلام

دېۋانى ئەۋ ۋە خەسرەوخانى بەخەتى مەستورە لەلا ھەبوۋە.

(۱) دېۋانى نالى ۋە فەرھەنگى نالى د. مارف خەزەندەر. ۳۶۱ ل

(۲) دېۋانى نالى مەلا غەبدولكەرىمى مودەرىس ۋە كورانى ل ۶۰۴، كە ئەۋانىش ئەۋ زانىارىبىيانەيان لە مېژوۋەكەي ئايت اللە مەردۆخ ۋەرگرتوۋە. بەشى دوۋەم لاپەرەي ۱۶۱.

(۳) «ئافرەتە ئاۋدارەكانى كورد» غەبدولجەبار محەمەد جەبارى ۵۱ ل

(۴) گۇقارى ئۆتۆنۆمى ژمارە ۳ سالى ۱۹۸۴ ئىسماعىل تەنبا ل ۷۲

شىعەرەكانى مەستورە

۱

ئەمەرچى كە ھەۋا سارادە، كزەي بادى خەزانە
گەر مەم كەرەۋە ساقى، دەمى تىكخزانە
گوى مەگرە لە زاھد مەلئى مانگى رەمەزان
جەژنى مەنە، فستوايشى لەلەي پىرى موغانە
ئەي رۆحى رەۋان پراھى رەۋانم بىدەرئى تۆ
ئەمە پراھە قومىكى لە برى رۆحى رەۋانە
ئاۋى حەيوان بادەيە، با، دەي بى لە (دەي)دا
ھەرچى نەبەۋى پىۋا نىيە تۆۋى حەيوانە
مەن مولىكى جىھانم ئەدەمە مەي لە جىھانا
چونكو روتبە ۋە قەدرى جىھان بەرقى جەھانە
سەرمەستى مەن ۋا نىيە تەنھا بە شەرەب بى
مەخمورى ۋە نەشئەم لە نىگەي دىدەيى جوانە
زولفت كە لەسەر شانە، پەرتىشانە بەشانە
بەۋ بۆنەۋەيە بادى سەبا مشك فشانە
لەرزەي دلم ئەي گول بەكزەي بارەشى دوۋرى
ۋەك شاخى سەنەبەر كە زەبوۋنى جەۋلانە
(مەستورە) تىلاي چاۋى ئەۋى بۆيە لە دنيا
چاۋ ناترووكىنى ۋە كۆنەرگس نىگرانە

ئەى خاكى بەرى پىت كە لەسەر سەرمە وەكو تاج بەو تاجە ئەسىتم لە مەھ و مېھەر و فەلەك باج دەرگاكتە شاھانى زەمان ئەيكەنە ميعراج برژانگ كە وەكو تىرە لە قەوسەينى برۆتا گەر تىمگرى گيان حازرە بۆى ئەيكەمە ئاماج من كوشتەى دووربىتم و لای تو دەمى عيسا من كافرى عەشقم كە برۆى تو دەكەمە خاج قوربانى تىلالى چاوتم ئەى چا و رەشى بەختم دنيا بەچراى تلعهتى رووت روون ئەبى وەك رۆژ لادە پەچەكت رۆژ هەلئى تا كەس نەبى محتاج كووتالى جوانيت كە بەدنيادا بلاوہ بەش جوئ كەرەوہى گرە (مەستوورە) دىباج

رووتە كە رووتە يا شەبەنگى مانگى ئاسمان قەدى خرامى توپە وەيا سەروى بوستان نەمديوە مانگ كلالوى لەسەرا بى تو نەبى سەرويش كە بى رەوانە وەكو تو نىيە رەوان فەسلئ بەھار لە دەولتەتى تاسەر عەزىز ترە مەعشووقى جوان و بادە و ناوباغ و گوئستان ياشىخ ئەوئەندە ناوى بەھەشتم لەلا مەبە من رووى نىگارى تو، بەسە، وا دام بەتو جنان گيانە لەوانە نىم كە بو گيانئى لەلات برۆم گەر تىر ببارئ حازرە دل، ئەيكەمە نشان رىگەم بەدى بەخاكى بەرى پىت كە ماچى كەم پىتى خوتم بەفەخرەوہ ئەخەمە فەرقى فەرقەدان (مەستوورە) لىو و روو و دەمى يار پىم كەرەم بكا شەھدى حەيات و ناوى بەقا و عومرى جاويدان

غەمى تو بۆبە وىرانەى دل ئەكاتە مەسكەن عادەتە گەنجى جىھان ئەگرئ لە وىرانە وەتەن داروپەردووى جگەر و سىنەمى سووتاند گرى عەشق ناو سكم پر لە چەرەدووكەلە وىنەى گلخەن چا و كە رووى توئى نەدى ئەيزانى چىبە؟ چاوكەى خوئىن دل كە توئى تىبا نەبى، ئەيزانى چىبە بەيتى حەزەن دل گەرفتارە لەناو چالى چەناگەى توذا ھەر دەلئى كەوتوتە ناو چالى ھىلاكەت بىژەن با بەھارېش بى بەمن چى گول و باى نەورۆزى تا گولئى رووى تو بى چىمە لە سەيرى گوئشەن تو كە رووى خوئ بنوئى كەسى تر نانوئىنى مانگ و ئەستىرە ئەشارىتەوہ رۆزى رەوشەن خەلئەتېكم ئەوئ خالى لە كەس و بىگانە خال و مام دەرئەكەون، دەرکەوئ خالى گەردەن رۆزى من ھىند رەشە نايىتە خەيالئ رۆزئ خوئى بشارىتەوہ تەنھا لە پەناى دار و دەوہن دەمى (روح القدس)ى پى ئەوئ (مەستوورە) لە خوا شىعرى بىكرى وەكو مریەم بى لە (اعجاز سخن)

دلئى بىچارە دىسان دەستبەسەرى زنجىرە چىم لەدەست دئ كە ئەمە لازمەى تەقدىرە شەوى تەنھايى كە يادت بەدلئمدا دىنم باعيسى نالەى شەبگىرە كە بى تەئسىرە كاتبى لەوحى ئەزەل ناوى بە (غەمبار) نووسىم سەرنوبىشتىكە، نەرتى دادە، نەجىتى تەدبىرە وەرە توخوا كەرەتئ پى بنىرە سەر چاوم مالى وىرانە بەئاو چاوى لەرتى تەعمىرە باى سەباھات و وتم بوئى ئەوت لئ نايە

وتی چی بکه م؟! بهه وایش ره حمی نییه بی پیره
چاوی مهستت که گه لیتی تیکه وه پیچا و بردی
کهس خه لاس ناکا ده لیتی قورعه ییکی ره شگیره
به دلّم وت که منت ناوی برۆ لای ئەو به
وتی چووم و دەری کـردم، له وه وه لیت زویره
تیری برژانگت ئەمهنده زۆره گلم داوه ته وه
جهرگی (مهستووره) ئەلّیتی ئۆدهی وه ستای تیره

۶

دلّی بیچاره که بی تاب و توان لهرزانه
وهک گه لای داره له دهست بادی خهزان لهرزانه
باسی جوانیت که کرا چاره نییه من ده گریم
تۆبش به وه پیتده که نی چاو و دههات لهرزانه
باری قورسی غه می دووری تو له سه رهستۆمه
هیتزی ئەندامم له بهر باری گران لهرزانه
ئاوړت دایه وه، شوپۆیکی وههات خسته سه رم
شه و به ناله ی منه وا ئەهلی جیهان لهرزانه
هاتمه دهرگاکهت و شه و شینی جوانی خۆم کرد
وهکو هلقه به فغانم لاشیپان لهرزانه
گیانی خۆم کرده نیشانه به هیوا بو تیرت
تیر له تیر نابم و دلّ وهک ژمی که وان لهرزانه
تیغی ئەبرۆت که ده بینم گولّه جو به که دلّم
دهوره ی پی دهوی بو داسی سه پان لهرزانه

۷

وا گه ییم به تو له دوا ی ناله و ئاه
رسگار بووم له خهم الحـمـد لله
ئیتـر به سیه تی روو وهرمه گیـره
هیتـزم نه مـاوه بو دووریت وه الله
وهک گولـخونچـه ی باخ جهـرگم پر خـوتـنه
به یادی لیـوی لهـعل ئاسـای دلـخواه

که ی سه روو ئەتوانی بلّی بالای توّم
که ی له رووی توّدا خو ی ئەنوینی ما ه
واعییز به سیه تی ئەفسانه ی تو به
تۆبه له تۆبه استغفر الله
له دیری مـغان زنـارم دهسکه وت
ته سببـحم ناوی ئەی شیخی گومراه
که ی ریم ئەدهنـی بو به زمی خه سه ره و
پیاوماقـولان و ئیشکچی دهرگاه
شوکور وا زاهد مهسته (مهستووره)
وازمـان لی دینـی ئیتـر الا الله

۸

ئاره قی گـونـاته یا دانه ی گـولـاب
یا له سه ره گول ره نه قی شه ونم به تاب
لای بنا گویتسه ئەوه یا مانگی به در
لیـوی ئالی تۆبه، یا له علی مـذاب
چاوی مهستت توشی سه رخۆشیم ئەکا
من ئەگینه نه مده کرد مه یلی شه راب
چهند به جۆش و خرۆشه نه ورۆز و گولان
باده و یار، قـهـتـار، دهنگی رو باب
زینده گی تا سه ره دنیایا چییه؟
یاری دلدار و گـوره ی دهوره ی شه باب
بی هیوا و مردووی به سه ره زیندوو چییه؟
پیـری و دووری و ئەوالی ناحـسـاب
بولبول و گول رۆبین و (مهستووره) وا
دهرکی درک گـری و نه وای بانگی غـراب

۹

به دوو چاوی مه ی په رستت که ده که وه تیره باران
دهمی چاوم ناترووکی وه کو نه رگس به باران

که گه یشتمه بئندهیی تۆ ئه وه پادشایی منه
 که بکه و مه داوی تۆ وه شاهبازی شای ته واران
 که دهسم به دامهنت گرت، بیسرن، به دهسته که ی تر
 که مه رت ئه گرمه باوهش وه کو خیر که ره و هه ژاران
 که به ئیشه زامی جه رگم نامه وی ده وای ته بیبان
 چاری دهردی خوّم ئه زانم به ویسالی یاره باران
 سه به بیکی سه بری عاشق که ده لئین وه فایه وایه
 له گلی سروشتی مندا هه وهس و وه فا له کاران
 شه وی غه م که ده چمه سه ره جی هه ره ناوی تۆ ده خوینم
 وه کو ئایه تیکی (حفظه) به شه و ئاهی ناله کاران
 وه ره سهیری ناوی دل که له وی شوینی خو ت بیینه
 (مه ستوره) پیت ئه خاته سه ری تاجی شه هریاران

۱۰

ئاهی دلی من ها وده می ناله ی نه یه ئه مشه و
 باری خه فه تم قورسه عیلاجی مه یه ئه مشه و
 توخوا به سه لیم لاده ن و کهس پیم نه لئی مه گری
 من شینی جه وانیم به سه دای (هه ی هه ی) ه ئه مشه و
 ئاگر ئه خه یه سنگم و جه رگم ئه سووتینی
 هاواری بریندار به کزه ی وه ی وه یه ئه مشه و
 خو سه ره و که له رووی می هه ره وه ریم باتی به شکو
 (دارا) یه که ده ریانه بئنده م که یه ئه مشه و
 میحرابی برۆی ئه و ده که مه قبله ی حاجات
 ئه نواری ته جه لای ئه وه په ی ده ریبه یه ئه مشه و

پیره میرد و شیعیکی نازی حه سه ن

پیره میرد له سالی ۱۹۴۷دا ئه م شیعه ی کردوه به کوردی، له راستیدا که م شیعه هه یه وه ک
 ئه و شیعه ری (نازی خانم) که ئافه رت ئه وه نده به راستگۆیی باسی خو ی بکات و ئه وه نده ش
 شانازی به جوانی خو ی بکات و ئه وه نده ش شاعیرانه دا پیریشتی. پیره میرد له وه رگێرانه که دا هه قی

خۆی داوه تی و نه به یشتتوه بژاکی!. ههروه ها ئه م پێشه کییه کورته ی بۆ شیعه ره که نووسیوه.

«ئیمه فه لسه فه ی عه شقمان نووسی، له به رامبه ری عه شقا (نازی) ی حه سه نیش پیویسته.
 ئه مه ژنی (فه تح عه لی شا) بووه. ئه وه نده ی جوان بووه ئه مه نده ی شاعیره یه کی به ناز بووه.
 چه ند شیعه ریکی نازداری وتوو. له زه مانێ کورپینی و زه وقی شیعه ر و عه شقه وه له به رمه، زۆرم
 لاخۆشه، وا ئه مجاره کردم به کوردی».

به بۆنی ئه گریجه ی عه نه رم که ئه یبا، با
 ئه خاته داوه وه هه ر موویه ئاسکیکی سه حرا
 به رهنگی (کل) ره ش ئه بی رۆژگاری ئه هلی جیهان
 ئه گه ر به سوورمه برپژم دوو نه رگسی شه هلا
 به ئاوری نازه وه من رۆح ئه دهم به مردوی عه شق
 که ده وری تیپه ری پێ ناوی بیته وه عیسا
 له کۆری زکر و دوعا بچمه ناو کلیتساوه
 به دینی دینمه سه ره دینی خوّم هه مو ته رسا
 هه وای ئه وه م له سه رایه په چه م له روو لاده م
 توخوا ئیتر به سه، مه حرومی عاشقی شه یدا
 ئه گه ر به راگوزه ری بچمه بیستوون ئه وسا
 ئه شپوئ سووره تی شیرین و تۆزی (با) ئه یبا
 به ناو که که بکی خه رامم^(۱) به کرده شابازم
 به گیره په نجه ی نازم له جه رگی شاهه نشا

(۱) که بکی خه رام: که وی به له نجه ولار.

پیره میرد و شیعیکی سه یدی هه ورامی^(۱)

پیره میرد ده ستپیش که ریبه کی باشی کردوه، له ناساندن و خستنه به رچاوی شیعی شاعیرانی
 هه ورامان و زهنگه نه. به تاییه تی که ناوچه کانی دوور له هه ورامان و گه رمیان له و کاته دا زۆر که م
 ئاگاداری ئه م به ره مه به رز و جوانانه بوون. له م دیوانه دا ژماره یه کی زۆری ده قی ئه و شیعه رانه و
 وه رگێرانه کانی پیره میردمان بلاو کرده وه. ئه مه ش شیعه ریکی جوانی سه یدی هه ورامی که
 پیره میردی نه مر به قه له می ره نگین و به پیتری خو ی هیناویه تیبه سه ر شپوه ی سلیمانی.

نازیزی بی مه یل، نازیزی بی مه یل
 شوخی بی وه فا، نازیزی بی مه یل

هه ره كه سى كه بيت تهوسا دياره
قهبرى (سهيدى)يه، كوژراوى ياره

.....
(۱) ژين ژماره ۷۲۸ سالى ۱۹۴۳

عه شقت له دلما وا بووه جيگير
هه رگيز ده رناچن به مه كر و ته زوير
توى مایه ی خوښی و كهيف و ژيانم
يادته هاوارازی نیوه شه وانم؟!
ئارامی گیان و سایه ی هه یاتم
دوو ریت نیشانه ی مهرگ و مه ماتم
مهینه تی دووری تو هینده سه خته
وام له گیاندانا مردنم وه خته
هینده زووخواوی دووری تو من خوارد
قیبله م تو خوش بی وا روحم سپارد
ئهوا من ئه روډم تو سه لامه ت بی
خواه نی عیشوه و بهژن و قامه ت بی
به دلی پر سه سوژ به چاوی فناک
گیانه وا ئه چمه ئه لحه د سه رای خاک
ئه زانی خو من سه سه ره قه ندی تو
سا له پاش مهرگم و هره سه ر گلکوم
قه ت خه یال نه که ی شوخی جه بین گول
مه یلت سارد ناکا له ژیر خاكا دل
گوئ بگره له دهنگ سه نگی مه زارم
ئه لیم ئه ی نازیز هیشتا داغدارم
هیشتا له عه شقت ئه سووتی جه سته م
له داخی زولفت وهک ماران گه سته م
به تیغی ئه برۆت له ت له ته جه رگم
ماننده ی شه هید خویندنه به رگم
ئیسته ییش به ته مای چاوی مه سته ی تو
قه ده م ره نجه که و هره سه ر گلکوم
با له فرمیسکی دوو دیده ی دولبه ر
له خاکم نیرگس سه ر بینیتته دهر

فهره‌نگی پیره‌میرد

نالک و پیرنالک: نالک دئییه‌که. پیرنالک: شه‌خسیکه ده‌که‌ویتیته پشتی چوارتاوه.

ئه‌ستیره‌ی سیوه‌یل: گه‌لاوئیز.

ئوخ‌ی پشتینه‌یه: به‌فر گه‌یشتوته پشتین، ناو قه‌دئ باریوه.

ئیل: تیره، خیل، عه‌شیره‌ت.

ئه‌غیار: بیگانه.

ئاوینه‌ی ژیر و سهر: واته که تیشکی مانگ ئه‌یدا له کانیه‌که، بووبوه ئاوینه، کانیه‌که ئاوینه‌ی ژیره و بووه وینه‌ی مانگی سهر، سهره‌وه.

ئاینده: داهاتوو، پاشه‌پوژ، دواروژ.

ئه‌سه‌کنده‌نامه: یه‌کئ بووه له‌و کتیبانه‌ی، که له چایخانه‌کانی سلیمانیدا حیکایه‌تخوان ههر شه‌وه به‌شیکئ لئ ئه‌خوئنده‌وه.

ئیسماعیل نامه: کتیبیک بوو جارن له حوجره‌دا ده‌خوئینرا و به‌فارسی نووسرابوو. باسی حه‌زهره‌تی ئیبراهیم و ئیسماعیلی کوری ده‌کرد.

ئیبراهیم ئاغای خوبیله: یه‌کئیک بووه له پیاوه ناسراوه‌کانی کاکه‌بی له سلیمانی. زور ده‌ستگیروئی هه‌ژاران و داموانی کردوو.

ئه‌ربابی فکر: رۆشنبیر، هابیر.

ئاسووده: به‌ختیار، شادمان.

ئوردوو: سوپا، له‌شکر.

ئاردی ناو درک: بلابوونه‌وه، ده‌گوتیت: بوونه ئاردی ناو درک، پهرش و په‌راگه‌نده بوون، ههریه‌ک که‌وته شوئینیک.

ئه‌ولیا: اولیا، پیاوچاکان، پله‌ی به‌رزی ئایینیان هه‌یه.

ئالیاوا: دئییه‌ک بووه له ناوچه‌ی قه‌رده‌اغ.

ئاگری یاره: ئاگری نه‌ورۆز که له گردی مامه‌یاره‌ی سلیمانی ده‌کرایه‌وه.

ئه‌هره‌من: هئیزی شهر، به‌ره‌وه شهر له ئایینی زه‌رده‌شتیدا، خوای شهر.

ئه‌مین زه‌کی به‌گ: پروانه لاپه‌ره (۳۳) ی ئه‌م دیوانه.

ئاوی سهر: ئاوئیسهر، هابینه‌هه‌وارئیکی خوشه له سه‌رووی ته‌ویله‌وه.

ئه‌سانسۆر: مصعد.

ئه‌ستانه: ئه‌سته‌مول، استانبول.

ئه‌حمه‌د راسم: رۆشنبیر و رۆژنامه‌نووسئیکی تورک بووه. یه‌کئیک بووه له هاورئ خۆشه‌ویسته‌کانی پیره‌میرد له تورکیا له سالانی ۱۹۰۰-۱۹۲۴.

ئاسمانی بالا: په‌رواز: ئاسمانی بالا و بلند.

ئه‌بابه‌یلئ: عه‌بابه‌یلئ، دئییه‌کی خوشه له سه‌رووی هه‌له‌بجه‌وه. نارامگای تایه‌ر به‌گی جاف و ئه‌حمه‌د موختار به‌گی جافی لئییه، له پیشدا ناوئیکی تری هه‌بووه. له کاتی هئیشی له‌شکری ئیسلامدا بۆ ئه‌و ناوچانه، سه‌رکرده‌ی سوپا (اباعبیده) به‌ده‌ستی کورده‌کان کوژراوه و ههر له‌وئ ئیژراوه. دوایی

مه‌زاره‌که‌ی کراوه به‌زیاره‌تگاه و گومه‌زی هه‌یه و چوارشه‌موان زیاره‌تی ده‌کرئ.

ئه‌حمه‌د به‌گ: ئه‌حمه‌د موختار به‌گی جاف، شاعیر و نیشتمانپه‌روه‌ر.

ئه‌حمه‌د به‌گی توفیق به‌گ: چهند جارئیک متصرفی هه‌ولئیر و سلیمانی بووه پیاوئیکی خزمه‌تگوزار و کوردئیکی دل‌سۆز بووه. هاورئیی نزیک پیره‌میرد بووه.

ئه‌حمه‌د به‌گی فه‌تاح به‌گ: ئه‌حمه‌د حه‌مدی به‌گی صاحبقران، حه‌مدی شاعیر و دل‌سۆزی نیشتمان و نه‌ته‌وه‌که‌ی. هاورئیی خۆشه‌ویستی پیره‌میرد. پروانه لاپه‌ره (۲۹) ی ئه‌م دیوانه.

ئیدریسی بتلیسی: مه‌لا ئیدریس.

ئه‌رده‌شیری بابه‌کان: ئاوئیسئای گۆزپه‌ته‌سه‌ر زمانی په‌هله‌وی و ناوی ناوه (زه‌ند)، بژاریان کردوو و ناویان ناوه (پازه‌ند).

ئاگری مه‌رگ: خۆشه‌ویستی دایک و باوک بۆ منداله‌کانیان.

ئاھوته‌رز: شپوه ئاسک، شپوه مامز، وه‌ک ئاسک.

ئه‌م دیاره‌م لئ دیاره: ئه‌م جئگه‌یه‌م لئ دیاره.

ئه‌ستئ و به‌رد: به‌رد و ئه‌ستئ، پئیش دۆزینه‌وه‌ی بارووت و غاز و نه‌وت و به‌نزین، له‌و سه‌رده‌مه‌ کۆنانه‌دا مرۆف به‌هۆی له‌یه‌کدانی به‌رد و ئه‌ستئپه‌وه: پڕیشکی ئاگری بۆ په‌یدا ئه‌بوو، به‌و پڕیشکه ئاگری ئه‌کرده‌وه.

ئیستری تۆر: ئیستری چه‌مووش.

ئاته‌ش: ئاگر.

ئاره‌زووی نا به‌دید: ئاره‌زووی نادیار، نه‌ببیرا، په‌نهان.

ئال: له سه‌رده‌می کۆنی کورده‌واریدا، به‌هۆی دواکه‌وتویی و نه‌بوونی زانستی پزیشکییه‌وه که مندالی ساوا ده‌مرد ده‌یانگوت «ئال و شه‌وه گرتوبه‌تی».

ئاشه‌ به‌ته‌نوره: یاریه‌کی کۆنی کورده‌واری بوو.

ئاش وه‌ستا: ئه‌و که‌سه‌یه که بیازی به‌رداشی ئاش ئه‌کات.

ئافه‌رۆز: حه‌رام، تحریم.

ئه‌گه‌رئ به‌خه‌و: ده‌بیته به‌خه‌و.

ئورام شالوم: جووله‌که‌یه‌کی زۆرزان بوو له سلیمانی، ده‌مراستی جووه‌کان بوو.

ئافه‌ریده‌ی کردوو: دروستی کردوو.

ئاشپه‌زخانه: چیشخانه.

ئیل‌جاری: جارانی ئیل بۆ مه‌به‌ستی شه‌ر یاخود ئاشتی.

ئاکار: نزیک.

ئه‌ره‌قسئ: سه‌ما ئه‌کا.

ئه‌سرینی نه‌سرین: فرمئسکی گوله‌ نه‌سرین.

ئاھووی خوته‌ن: جوړه ئاسکئیکه، خوته‌ن: ناوچه‌یه‌که.

ئیزه‌د: خوا، یه‌زدان، ئیزدان.

نازه‌رده‌کار: منال‌کردار، کرداری منالانه.

نازمایی: ئاسایی.

ئاته‌شین: ئاگراوی.

ئه‌سبئ پرتاو: ئه‌سبئ خئیز، ئه‌سبئ گورج و خئیرا.

ئاگریکیان چاوکرد: ئاگریکیان ببینی.

ئامانی نه‌دا: ماوه‌ی نه‌دا، مؤله‌تی نه‌دا.

(ب)

به‌نه‌فش: ره‌نگی وه‌نه‌وشه‌یی، بنه‌فش.

به‌رانان: چپایه‌که ده‌که‌ویتیته رۆژئاوای سلیمانییه‌وه.

به بیبون: جوړه گولیکه، بونیکې خوشی هه به.

به شخهت: خه تی ورد.

بیهه: بیستم.

به کیش: به هیز.

به حری سیا: دهریای ریش، بحر الأسود.

بارخانه ی رۆژ: که رۆژ هه لدیت به خوی و گزنگیه وه، بارو بارخانه ی دنیا رۆشن ده کاته وه.

به سه له ف: به کۆمه ل.

بای دایه وه: گه رایه وه.

به یاز: دیوان که نووسرایه وه.

بالپنجان: له عه ربه ته وه که ده چی بۆ (پوشین) نه و دۆله پتی ده لین دۆلی بالپنجان.

به ردی مووچه ی مه لۆ: نه و به رده ی له سه ر مووچه ی مه لۆ دادهنریت هه تا با نه بیات.

بنه چه: پشت، با پیران، ریشه، ره چه له ک.

بازو به ند: دو عایه ک بووه له چه رم گیراوه و کراوه ته قۆل.

به ده مه وه لیتی که وتم: له په ورو، ده مه وروو لیتی که وتم.

به تووبی کۆن: به یاسای کۆن.

به شکۆ: به ریز و ده سه لات.

بالا ده ست: ده سه لات دار، ده سترۆیشتوو.

به م پین و دانه: به م شپوه به.

بای وه شت: نه و بایه ی که بارانی به ده مه وه بیته.

به ور: به فر.

به دمه ک: نه ک به حه رام، پین وه فا.

بۆره پیاو: ره شو پروت.

به یته لخانه: نه و شوینه ی نازه لئی نه خوشی لی چاره سه ر ده کریت (بیطریه).

بیشه: جیگای چپ و لانه ی شپیر.

بتوینم: بتبینم.

بز: بز.

به پرشته: باشی نه بری.

به رده پشکه: به ردیکه بۆ یاری به کار دیت دیوکی ته ر نه کری و شک. هه له نه دریت، نه گه ر به کی

له و دوو که سه یا دوو تپه نه و دیوه یان به رکه وت که خویان ویستوو یانه نه وه سه ره تانی یاری کردن بۆ

نه وانه.

پرنگ: مقهستی مه رو مالات برینه وه.

به عه بیی نه گری: به عه بیی نه زانی.

بۆره سوار: دوو مه به سستی هه به. به کیکیان به که سه ی ده وتریت که سواری نه سپی بۆر ده بیته، نه ویتریان

به که سه یکی هپچ و پوچ و پین وه فا ده وتریت.

بابی بابی: یاری به کی منالانه بوو. یاری به کی کۆنی کورده واری بوو.

بسم الله: مه به ست (سه ید علی بسم الله) به که به بسم الله تووره ده بوو، کرا به قۆلچی غابات.

بیچو: جوړه پاریه کی کۆن بوو.

به گچی: حه سه حه س، پاسه وانی شه و.

بپشت: پین که س.

باد: با، هه وا.

بیزراو: وه رس، دل تۆراو.

به یده سستی کرد: گرتی.

بۆره قنه: بۆره که له.

بپن حه جاب: پین به چه، سفور.

به رگوزیده: به رخوردار.

به رگوزار: به ره هم.

بیزار: بیده م، وه رس.

بورجی پیرین: به کی که له بورجه کانی سی شه ش.

به رزه کی بانان: به و که سانه ده گوتریت که له ته نگانه دا زووخویان ده ربا ز نه کن.

به گیر: باش و تیژ.

به سه رپشتیا ته رات نه کری: ته راتین، راکردن نه کری.

به پواز له نگه ری نه داشت: پوازی تیشه خست.

به لاجۆ: به لا هینهر.

به همه نیی: سوور.

بابۆله: پاروو.

پرستی برا: په کی که وت.

به خت ره ف: پین به خت.

به دایه خیه وه هاتووه: دهره قی هاتووه.

به سه ر منه وه چوو: به هزی هاتنه دنیا ی منه وه مرد.

(پ)

په ناگاه: شوینی خوشاردنه وه.

په نهان: شارراوه.

پاشه به ره: دوا مندالی خیزان.

پشته سه ر: جوړه خشلیک بووه له زیو دروست کراوه له پشته وه دراوه له فیست و شه ده ی ئافره ت.

پابه ند: به ستراو.

پین خاوس: پین په تی.

په یکان: نووکی نیزه.

پیتچه کلو: بارینی به فر به باوه.

پیتا: کاله و پیتلاو.

پزیسک: پریشک.

پایه: پله، منصب.

پۆینه ته ورزینی: پۆینه ی که له شپیر که وه ک ته ورزین بیته.

په له: له که، بارانی په له، په له ی داوه.

په لپ: بیانوو.

پرنگه: پریشکی ئاو.

پلنگی گوستاخ: پلنگی چالاک و گورج.

په رستش: په رستن.

پروژه: په روښ.

په رواز: فرین، رفین، بالغرتن.

په روازی شاعیرانه یی کردووه: بۆته شاعیریکې باش، کۆچیکې شاعیرانه یی کردووه.

پیره زوبهیر: ناوی پیاوچاکیکه له ناوچه یی شارباژتیر.

پووشووی ناوداران: پووشو که وشکه و زور زوو گر ده گرتیت.

پیتچال: جینگای پیتی جولا.

پاره: کهرت، لهت، پاره پاره بوو، لهت لهت بووه، دراو، خهرجی.

په ل: بهردی گه وره که به اویتیر.

پیتچی مېزه: بۆ هیچ و پوچی دنیا و زوو تپه پیرینی ته مهن ده گوتیریت.

پاشه روک: نه و کاوکوته له یی له ناخورد ا نه مینیتته وه ناژهل ناخوا پیتی ده لپن پاشه روک.

په ری سه رقاف: په ری سهر کیتیو قاف. کچه جوانه کانی قه ففاسیا.

پووزه وانه یی خانم خاس: گۆره وی پوزه وانه بوو خانمان به تایبته دروستیان نه کرد بۆ نه و که سانه یی که

خوشیان بو یستایه.

پیروزانه: موباره ک باپی.

پیکوره: پی خه سوو، به ربووک.

پیتشانی زیو، سه رپه رچه می زیو.

پرتو: خیرا.

په ی جوری راز: نه گه ری به دوا ی راز و نیازا.

پاسوخ: وه لام.

په تیاره: به ره لالا.

پیشه مان چلوچیتو بی: چل و چیتو کۆ بکه بینه وه.

پلنگی نه نگیتونراو: پلنگی بریندار کراو، زامدار کراو.

(ت)

تیبف: به شفق، ساف و لووس

ته گه وسابرتین: ته که، ده وری شه به قی بز، سابرتین نیردی بز نه که نه په رتیرتی.

تا وانه بی: هه تا والا نه بی.

تار: تاریک، ناوی ئامیرتیکې مؤسیقایه.

ته لا: ئالتون، زتی.

تابین: پردیکه له ریتی دوکان پیتش نه وه یی بگه بته سورداش.

تووه قوت: ناوی دیتیه که له شاره زوور، شویتیکه.

ته رزی ته رزه: به شیتوی ته رزه.

تاویر: بهردی گه وری لاپالی چیا، که ده خریتنه خواره وه.

تارمی لاجوهردی: ئاسمانی شینی بی گهرد.

ته ته: په یامبه ر و په یام هینه ر (مراسل، مبعوث، رسول).

تاب و توان: گوپ و هیت.

ته ریک: که نار، گۆشه گیر، دوور و په نا.

تال و پۆ: به و تاله به نانه ده و تریت که له ته ونا دیتنه خواره وه، پۆ: نه و تاله ده و وانه یی که له تاله به نه که

هه لده کیتیریت.

ته داره ک: جیازی ئاماده کراو.

ته رهن ته وهن: دیتیه که، زیاره تگای شیتخیکې لیتیه.

ته گهره: قۆرت، گپروگرفت.

ته یمان: به و هه ژگانه ده و تری که کۆزی کارگه ل و به رخ گه لی لی دروست ده کری.

ته ندووره زه نان: به گرمه گرم و ناله نال.

ته وغان لی مه گرنه دار: به ند و باومان لی دامه هیتن، په لپمان لی مه گرن.

تۆکمه: پته و، قایم و باش.

تیر نه نداز: تیرهاویتیر.

ته ی کرد: بری، پایدا تپه پیری، (طی) کرد.

ته له ریحانه: چله ریحانه.

ته م و دوو: ته م و دووکهل، ته م و مژ.

تابلۆ: ویتنه.

توانکار: به توانا.

تیه وی بۆنه تی: لیتی بخوری.

ته له سمیتکی نیهانه: سبیرتیکې شارراوده به.

تاله وه که ره و خۆشه وه که ره: تال به خش و خۆش به خش.

تریمان نه کرد به ره نگال: تریمان نه کرد به دؤشاو.

ته راندی: په ره وازه ی کرد.

تورک: توتورک، درکه زی.

ته پلی بازگهشت: ته پلی سه رکه و تن.

(ج)

جرپ و جۆپ: هه له شه یی.

جیهان گه ریده: دنیا دیو، خاوه ن تاقی کردنه وه ی ژیان.

جووت: جووت کردن، زه وی کیتلان، دووان.

جهور: زۆرداری، زولم.

جریوه له رزانه: بریسکه ی نه و پوله که زیوانه ی که ئافرهت له سه ر و پیتچی خۆی نه دات.

جهوان مهردی: پیاو ته تی، ئازایی.

جۆشی جوانی: تافی لای.

جوابی دا: رازی نه بوو.

جادوو: سبیر.

جۆزه ردان: ناوی به کین له مانگه کوردیبه کانه.

جووت گرتن: رابواردن.

جهخت: په له.

جامبازخانه ی نه سپ: شویتنی کرین و فرۆشتنی نه سپ

جوانوو: به چکه ی ماین.

جهوت: بهری دار مازوو.

جۆلانگه: شویتنی راکه راکه ی ناسک و که له کیتیو.

(ج)

چشمه سار: سهرچاوه.
 چهشک: بۆ چپۆ لى وه رگرتنى کاتیبى، بۆ چپشکه، دهگمهن.
 چۆنت سروشت دام: چۆنت دروست کردم.
 چه مەرهداران: تازیه داران، پرسه داران.
 چرووک: رهزبل، دهست تهنک.
 چهشم ئەنداز: دیمهن، بهرجه وهند.
 چهشم: چاو.
 چروستان: ناوی دپیه که.
 چاوی ئەرشتین: کلی ئەدا له چاومان.
 چهکه وه که وان: چهک، ههلاج به کاری هیناوه بۆ شی کردنه وهی لۆکه. که وان: بهو ژپیه وتراوه که ههلاج له سهر لۆکه که دایناوه و به چه که که لیبی ئەدا.
 چاوشارکی: یاریه کی مندالانه.
 چایه کئی لى بکه ی: چایه ک لى بنی، چایه ک دەم بکه ی.
 چقل: درک.
 چالاخ: ناوی دپیه که له سهر ریتی دوکان و سلیمانی.
 چه می مامه سنجان: چه می که له شارباژێر.
 چاوه زار: جۆره نوشته و دوعایه که بۆ به چاوه وه نه بوون.
 چوار میخه ی کیشا: چوار په لی بهست به میخه وه.
 چاتوول: دارتیکی گه وره یه له ناوه راستی خپوه تدا داچه قینراوه.
 چارشیتو: په چه، رووبه ند.
 چبیرک: بالنده یه که وهک قه له موون وایه، کینویه.
 چه که مەرهب: به پیاوانی عوسمانیان وتوه که چه که مەرهبی ره قه وه بوویان له پیدای بووه.

(ح)

حوشتر و قه زازی: دوو شتی پیچه وانه و نارپک. ئەو دوانه یان نه وتوه.
 چه وت وانه: چه وت ئەستیره ن له ناسمان.
 چه وته ی چوو: مندال که له ههفته تپنه په رپى ئەلین چه وته ی چوو.
 حاجی مامه ند: دپیه که ده که ویتته ژووروی به رزنجه وه.
 چه به زیوز: رۆژنامه یه کی عه ره بی پر له گالته وگه پ بوو سالی ۱۹۳۵ له لایهن (نوری ثابت) هوه ده رچوووه.

(خ)

خه م ئالووده: خه م بار، بووه به هاوده می خه م.
 خوومی خه م: رهنگی شینی خو مخانه که نیشانه ی شوومی و نه هاهمه تی بوو.
 خه پله: کولبهری گال.
 خورج: دوو (تا) بیه ک بوو، وهک به ره له بهن دروست ده کرا.
 خار: درک، زه لیل.
 خه یال کار: دپیه نیک به خه یال دروست بکریت.

خه راما ن خه راما ن: رۆشنتیکی خانمانه و هپدی هپدی.
 خه ندان: ناوی ئافره تیک بووه، ده م به پیکه نین. رووخوش.
 خاشاک: ورده درک.
 خۆش نامه دی: به خپره اته وه، خۆش هاتن.
 خوداداد: خودا به خش.
 خۆ خۆر: میلیله تیک که خۆیان به پیننه وه و دوژمنی گه وره ی خۆیان بن.
 خوا ره وای بی نی: خوا کردی.
 خه شم: قین.
 خودگیر: بیچه سپین، (ظبط) ی بکا.
 خانه خوی: خاوه ن مال.
 خولیا: هه وهس، که لکه له. ئاره زوو
 خانه ویران: مال و یران
 خه ره لامۆز: چیشت دروست که ره بوو له چیشته خانه یه کی سلیمانی.
 خاکیی: ساده و قه له نده ر.
 خه مشه ی بری: دوا ی بری.
 خه راما ه: خه رمانه ی مانگه شه و.
 خۆرشتی گیان: پیتخۆری گیان.
 خه تیک ی گونده و خۆشخوین: خه تیک ی خۆش و جوان.
 خودای بان ی سهر: خوا ی سهر وه. خوا ی گه وره.
 خانه بگیر: ناشبگیر، که له ماله وه ئەده ن به سهر خه لکدا.
 خویان: جوانان.
 خانه زا: مالی.
 خه له ساین: رزگارمان بوو.
 خوا ئیمه ی ره نگ ره نگ سروشت پیداه: خوا ئیمه ی جۆراو جۆر دروست کردوه.
 خه نه به ندان: کاتی کچ ده بری به بووی دهست و پیتی له خه نه ده گیرى.

(د)

دلکه ش: دلگیر، دلنشین.
 دره خشان: رووناک.
 دووباد: مندالی خرین.
 دههقانی: ژبانى دپهاتى.
 دلنه واز: چه زی دل.
 داودی: دهنگی زۆر خۆش.
 دههکه ده: دپیه بچووک.
 دهسته ی مه ردم گریز: گوشه گیره کان.
 داش ده لان: سهرچاوه یه که له ئەسته مو ل، سه یرانگه هیک ی خۆشه.
 دیباچه: په راوێز.
 دل به سته: ئەو که سه ی که په یانی دل داری داوه.
 دپیه ر: بهو باخانه ده لپین که ده که ونه به رده می دى.

دهشتی که وشهک: ئەو دهشتانەن که که وشهکی تیا ئەکریت.

دلّبه‌ری: دلّداری.

دانش وهران: زانایان.

دورچه‌نه‌ق: دهنکی بارانی نیسان.

دانه: تاک.

دهمه‌راش: دهمه‌وهر، دهمشپ.

دۆمه‌ژن: ژنی دۆم.

دهمه‌سوئ: کولکردن، کولی ئەکەن و لەکار ئەکەوئ، بۆ ته‌شوئ بە‌کار دێت.

ده‌رخۆنه: وەکو سەری مەنجەلی فافۆنی ئیستا وابوو له‌ قور دروست ئەکرا و سوور ئەکرایه‌وه، ئەخرايه‌ سەر

مەنجەل له‌کاتی چیشته‌ لێناندا. وتراوه: دیزه‌ به‌ده‌رخۆنه‌ی که: واتا سەری بنێتەرە و باسی مەکه‌ با

کوژتا بی.

دونبه‌ی چه‌ور: دووگی چه‌ور.

دگلدانه: ئەم واتایه‌ بۆ به‌شه‌ردانی دوو که‌له‌شیر ئەوترا.

دیاردی: کاتی پراوکه‌ر به‌دوای که‌رویشکا ده‌گه‌ریت، ئەگه‌ر که‌رویشکه‌که‌ ببینی هاوار ده‌کات: دیاردی

خولامی سەری پراوکه‌ران بم.

داپه‌ری: راپه‌ری.

دوو زه‌له‌ی لووت: برپراگه‌ی لووت.

دۆکۆلیو: چیشته‌یک، خواردنێکی کوژی ناو کورده‌واریه‌.

دانگیکی ماوه: که‌میک ماوه.

دهشتی زه‌لئ: که‌ ئەچی بۆ به‌رنجه‌، له‌ (وه‌رسته‌) سه‌رکه‌وتیت ده‌شتیکی پان و به‌رین ئەبیینت ئەم

ده‌شته‌ پیتی ده‌وتریت ده‌شتی زه‌لئ. زوپاته‌ سووره‌ی زۆر ناسکی لی ده‌کریت. ئیستا‌ش باخی میوه‌ی

زۆره‌.

ده‌ستگیری: فریاد په‌سی، یارمه‌تی دان.

دلّم له‌ خۆی نامینی: خۆم به‌مه‌غدوور نازانم.

دلّی پیتش بی: دلّی بریندار بی.

ده‌می بۆس و که‌ناری جۆباره‌: کاتی ماچ و مووچی گوئ رووباره‌.

ده‌روازه‌: ده‌رگا، کراوه‌ته‌وه.

ده‌سته‌پاچه‌: بی ده‌سه‌لات.

دیوانه‌ وار: دیوانه‌ ئاسا.

(ر)

رۆ: رۆژ.

ریبۆلیکی بیگانه‌: ده‌ستوورێکی بیگانه‌.

رهنگه‌ وایزان کوله‌نانیم: به‌و که‌سه‌ ده‌گوترا که‌ نه‌بوايه‌ به‌زاوا ئەچوون کوله‌نانیان بۆ بانگ ئەکرد، ئەم

کارێکی ئەکرد که‌ بی به‌زاوا.

رایه‌: هه‌دی ئەوه‌یه، رایه‌ی ناکه‌وئ.

رمووزن: شتیکی ئەفسانه‌یه‌یه‌ وه‌ک ئال و شه‌وه‌ وایه‌.

رۆمه‌لّ غه‌زا: شه‌ری زۆر خۆیناوی.

ره‌خشان: بۆنی خۆش کرد.

رشیته‌ی فرمیسک: نم‌ نمی فرمیسک.

رشته‌ی به‌خت: دارشتنی ژبان.

رۆژی قران: رۆژی قر تێخستن.

رامشگری: لاروله‌نجه‌.

رئ بران: کاتی به‌فر رئ ده‌باته‌ به‌ست.

رۆحیکی سه‌مه‌نده‌ری: گیانێکی ئەفسانه‌یه‌ی: سه‌مه‌نده‌ر: گیانله‌به‌ریکی ئەفسانه‌یه‌یه‌.

ره‌هیه‌ر: رتیه‌ر، رابه‌ر، پیتشه‌نگ.

رئباز: رینگا.

رۆمی: تورکه‌کان.

ره‌نجشگاه: ئەو شوپنانه‌ی ره‌نجی تیا ده‌درئ یاخود کاری لی ئەکرئ وه‌ک کارگه‌ و ناو دوکان و کێلگه‌

و... هتد.

رۆح په‌رواز: گیانی ده‌رچوو.

رژد: ره‌زیل.

ره‌ش هه‌ر په‌ش: پیتشه‌ی کوژی جافییه‌.

(ز)

زاخیر: به‌شوینیک ده‌گوتیت که‌ له‌ سه‌ره‌وه‌ زیخی گه‌وره‌ گه‌وره‌ی هاتبیته‌ خواره‌وه‌. که‌ دپته‌ خواره‌وه‌

زیخه‌کان له‌به‌ر پیتدا هاره‌ ده‌کەن.

زه‌رئه‌فشان: گزنگی به‌یانیان که‌ وه‌ک ئالتوون لووتکه‌ی چیاکان زه‌رد ئەکات.

زه‌ردیاوا: له‌بنه‌رته‌دا زه‌ردین ئاوا بووه‌. واتا زه‌رده‌شتیه‌یه‌کان ئاوه‌دانیان کردۆته‌وه‌. دواپی له‌ سه‌رده‌می

تورکدا ئاوه‌که‌یان کرد به‌ (قه‌رده‌اغ).

زه‌مه‌ریر شینی چله‌ی کرد: خاتوو زه‌مه‌ریر خوشکی چله‌ی زستانه‌ دواي ئەوه‌ی که‌ چله‌ی برای نامینی

ئەم به‌ بارانی خوێرم شینی بۆ ده‌کات.

زه‌مه‌مه‌: هه‌راوه‌ژیا، رازاندنه‌وه‌.

زربافت: له‌زێر دروست کراو

زمووت: جۆره‌ به‌ردێکی به‌نرخه‌

زه‌نگین: ده‌وله‌مه‌ند

زاده‌ی سروشتی ئیزدی: خودایی

زینده‌ به‌چال: به‌زیندویتی له‌ چال نان. خستنه‌ گۆره‌وه‌ به‌زیندویتی.

زه‌بوون: که‌ساس، ژێرده‌سته‌.

زوره‌زورر ئەگریا: به‌کۆل ئەگریا.

زه‌ورا: باخچه‌ی (زوراء) باخیکی گه‌وره‌ و به‌ناوبانگه‌ له‌ به‌غدا.

زۆرخانه‌: شوپنی یاری و پالنه‌وانبازی و زۆرانبازی.

زیان کاریان کردبوو: زیانان لێدابوو.

زمانی چۆته‌ کليلة: هه‌یچی بۆ ناوترئ.

زه‌روو: جۆره‌ کره‌میکه‌ که‌ خوینی پیتست ئەمژئ.

(س)

سایه‌: سێیه‌ر.

سهر فراز: سهر بهرز.
 سهر نامرد: له ژور هر مووانه وه.
 سوورمه ی تور: کل، سوورمه ی طور، کلی چیا ی طور.
 سیبا پۆش: ره شپۆش.
 سپه ی سه ماوهر: دهنگی کولانی ناو له سه ماوهر دا.
 سه رنازاد: سه رنا فراز.
 سه رحه د: سنور.
 سه گرمه: به شیکه له ریزه چیا ی قوی قهره داغ.
 سفیده: سپیده.
 سه لا: خویندنه وه ی شیعری ئایینی له بهر به باندا.
 سه هه نده: به کانبه که دهوتری که دهوری سه وزایی بی و ناویکی ساردی بی و درهخت سیبه ری له سه ر کرد بی.
 سه ر ناورد: نه ریت، که له پور.
 سه بک: دار شتن.
 سه حه رخیز: به یانی زوو له خه وه له سان.
 سه نگ پۆش: خرایه ژیر بهر ده وه.
 سه ره هه ودا یه ک: سه ری تاله ده زوو.
 سه ره نیته وه: ده نو، ده مرئ.
 سه قا: سه رکاری ناو.
 ساده په رست: ناسایی ده ئیا.
 سه نگین: قورس.
 سه ر سه نه مه: پی و قه ده م.
 سه ره نو پک: جیگایه کی پشت گوئ خراو که خۆل و زبلی تی بکری.
 سپلی لاو رگ: شتی بی که لک.
 سه گ مه رگ: مردنیکی وه ک سه گ. به ناسانی رۆح نه دا به ده سه ته وه.
 سه ره نگری: به ته وقی سه را که وتن.
 سه ودا زه ده: تووشی خولیا یه ک بووه.
 سه رفرو: سه ردانه واندن.
 سه ر ریز: پی، لیوان لیو، له ریز.
 سه ولی خه رامان: شوخ و سه نگ.
 سه تم کیشی خه م: بهرگه گری خه م.
 سه نکه سار: بهر ده باران.
 سافیلکه: ساویلکه.
 سه فته ی جه مال: شهیدای جوانی.
 سازنده: چه نه باز.
 سه ر ده فته ری شو عه را: که له شاعیر، شاعیر یکی بهرز.
 سه ویه: تایی سه به ته ی تری.
 سه ونه: بالنده یه که له مراوی بچو و کتره.
 سه تون: کۆله که، دیره ک.

سه بوون: کزه ی با.
 سه حرا نه وه رد: سه حرا گه ی، ره وه ند.
 سه لاله سالانه: ورده ورده.
 سه رنویشت: چاره نووس.
 سه تمه ئه کا: نووچ ئه دا.
 سه یوسینان: دپیه که له قهره داغ.
 سه ور مه ریز: به کل ریز راوه.
 ساز: تاله تیکی موسیقیه
 سه ور کیتو: ریزه چیا یه که له سه ر سنور، ئه که ویتنه پشت (بارئ) ی گه وره و باری بچو و که وه. دیوی ئه و دیوه له کوردستانی ئیران.
 سه جوق: دۆشای خه ست تاله ده زوی تن هه لئه کیشرا و گوئز و بادهم تیکه ل به دۆشاوه خه سه ته که ده کرا.
 سه رپاچ: سه رتاش

(ش)

شال: جو ره قوما شیکه ده سه تکرده تاله کانی له مه ره ز ده ریسری.
 شاته ره: جو ره گیایه که، ناوه که ی ئه گرن و بۆ بیرو باشه.
 شارچی: ئه وانیه له دپوه دین بۆ شار
 شایی بی شالیار نابین: کار بی سه ره په رشت نابین
 شیوی زرتینوک: شیویک بووه له سلیمانی
 شهواره: دانیشتن به شه و به دیار مناله وه
 شه و چه ره: ئه و خواردنانه ی به شه و بۆ میوان داده نرین.
 شاناخستی: دپیه که ده که ویتنه شانی مه روئ
 شیت: کوری ئاده مه
 شار گری ئه دا: کۆتایی یاری چاوشار کیتیبه که شار گری ئه درئ
 شه رمنده: شه رمه زار
 شنوئ: شاخیکه له سه رووی هه له بجه وه. دپی عه بابا به یلی که و تۆته دامینی
 شیری جه وه ردار: شمشیری تیژ
 وشتر مورغ: نه عامه.
 شه را ئه بیبا: گری ئه بیبا.
 شه بیپور: موسیقای سوپا هییه، بۆ ئاماده بوون بۆ شه ر.
 شه به یخوون: له شه وا هه لمه ت بردن بۆ سه ر دوژمن.
 شینی خاتو زه مه ره ر: بارانی خویری دوا ی چله.
 شاهی له ولاک: پیغه مه ره، محمه د (دروودی خوی لی بیت).
 شیعری سه مه ن بۆ: شیعریکی بۆنخۆش وه ک بۆنی سه مه ن.
 شای ته قیانه وس: پاشایه کی زۆردار بووه.
 شیر شه رزه: شیر زۆر دی و چابووک.
 شناویی: بیست.

(ف)

فهلک له گه لئا سه رگرانی ئەکا: فهلک له گه لئا خراپه ده کات. فريشک: ئالوو.

فهره نجي: جوړه بهرگيښکي ده سترکړده له کورکي بهرڅ دروست کراوه، وهک پالتو له بهر ده کريت. ئاو دانادا، هاوينا نيش شوان و سه پان له بهر يان ده کړد هه تا گه رمايان نه بچ. فابريقه: کارگه.

فاميليا: خيژان، بنه چه، بنه ماله.

فهرزند: مندال، کور و کچ.

فهر ياد پرس: که سځ که فرياي ته نگانه بکه وئ.

فهر ي: بهر ده کت.

فهر مايشت: ئاموژگاري.

فهل: مال، بهخت گرتنه وه.

فههميده: تينگه يشتوو، فههميده.

فهر يک: تازه پيښگه ييوو، نه گه ييوو.

(ق)

قرگه: ديبه که له روزه هلا تي سلیمانی، له داميني چيای گويژه دا. هه مو ئاوی وپله دهر به ناو دپي قرگه دا به خوږ ديت. زور جار لافاو زيانيان بچ ده گه يه نيت، وشه ي قرگه له (خوورگه) وه هاتوو.

قه تار: جوړه مه قاميځي کوردييه، بهر يژ، يهک له دواي يهک.

قه له ندر: ږند، که سيک که دهر به ست خوځي دنيا نه ييت.

قويي: دوو ريزه شاخه له دهر به ند باسه روه ده ست پيښه کات هه تا شانی دهر به نديخان و هومهر قه لا، له ميانه ي ئهم دوو ريزه شاخه دا دژليکي زور چر و پر له دارستان هه يه. سهيرانگاي زوري لبييه.

قار: قهر، قين.

قرب و جرب: هه ليه ز و دابه ز.

قه وقاز: چيای قه فقا، قاف.

قهر و گوله زهر د: به يتيځي کوني دلداري و فولکلوري کوردييه.

قه لاي تووره که ريت: ئهو قه لايانه ي که به تووره که دار پيژاون.

قهره قاج: جوړه دار يکه، به تا بيه تي قه فه زي که وي لي دروست ده کريت.

قومانده: سه رکړده.

قه له مږه: ناوچه ي حوکمداري.

قانکل: ئهو کلافه ده زووه ئالوسکا وانه ي له ئالوسکان رزگار يان بووه.

قانگ: دوو که لي کرد به گريا، قانگي دا.

قاتاني: شاعيريځي به ناو بانگي ئيژانه.

قزچکه: وهک کلاو وابوو ئه کرا به سه ري منالدا و له ژير چه ناگه يدا به ته لي ده زوو قايم ئه کرا. تاله ده زوو که ش گري قولفه ي لي ئه درا.

قه رال: سه رکړده.

قاوه لتي: نان خواردن.

قليا: قهنگه.

به ر قليا: خواردنيځي سووک، له پيش قليا کيشاندا.

قايينه: ئه نجومه ني وه زيران، کايينه.

قه زهر و س: سه رتاشيځي ئه رمه ني بووه له سليتماني.

قه له مرداري: يار بيه کي کوني کورده واري بووه.

قه مته رگراو: ده مبه ستر او.

قوړه ي لي کهوت: قوړه نه خوځي بيه که تووشي گا ده بيت.

قه باله شه جه ره.

(ک)

که مبه ربه سته: هوگر.

کوچکي هه واران: کوچک ئهو سځ به رده بوو که خراوه ته ژير مه نجل به دوو که ل رهش ده بوو.

شوفته ي هه واران: دپوانه ي هه واران.

که چ: پيښه وانه، ئاو و ژوو.

کشه مره: بهو که سانه ئه لتي که دل يان زور ناسکه.

که ره مکان: به خشنده.

کاسه لتي: سيخوږ، چلکا و خوړ.

کو به کو: شاخ به شاخ.

کوي يار: مه نزلگاي يار.

که په نگ: جوړه فهره نجبييه که ئاو دامان شوان له بهري ئەکات بو ئه مهي باران تهر ي نه کات.

که له ميترد: پياوي به توانا و به سام.

که ردي: جوړه گيا يه که.

که مهي سه ري پيشکه: تاق ي سه ر پيشکه.

که شاکه ش: کيشمه کيش.

کناچه ي پور: دهنگي خوئيندي پور.

کاکه حه مهي: ربايي.

کلاو کوره: جوړه بالنده يه که، بچو که وهک کوتر، له په ر کلاويک به سه ربه وه يه تي.

که شکهک: به گهغه کوتاو ليډه نريت، گوشت و قاورمه ي تپکه ل ده کريت، به جوړيک ده کوليت هه تا ناسک ده بيته وه.

کالاي شه مامه به ند: جوړه که وشيک ژيره که ي پيسته بوو له باتي ده زوو به ئاو ريشم ئه چنراو نه خش و نيگاري زوري تيا بوو.

که موله: له دار دروست ده کرا و ئاوي تيا ده خورا يه وه.

کاني تهخت: يه کيکه له ئاوکان بيه خو شه کاني قوي قهره داغ.

کاخ و کاشان: کوشک و کوليت. له بهر خوځي و جواني ناو نراوه کاخ.

کاني شه کراو: کان بيه که له پشت پرده که ي هومره کوپره وه يه.

کاله کي قهره ني: قهره ني، ديبه ک بوو بهو کاله که به ناو بانگ بوو.

کار نه زمووده: کارامه.

کفت و کو: ئيش و ئازار.

که له ژن: ئافره تي هه لکه و توو.

کاري قوت: کاري زيته له و وريا.

کورده کاژاو: چپایه کی بهرزه له پشت بهر زنجیه وه.
 که نشسته: جیگای خواپهرستی جوله که کان.
 کلیم: شاعیرتیکی ئیرانی بووه.
 که و ته گیر: دهستی که وت.
 که ول و پۆست: خوری ئاژەل که به پیسته که وه بیت.
 کلیسا: جیگای خواپهرستی مه سیحیبه کان.
 کیس؟! کیبه!؟
 کورتانی کهری جه جال: به شه و ئە دووریت و بهر پۆژ هه لده وه شیتته وه.
 کتک: مشک.

گرده شین: گردیکه بهرانبهر ناشی بارام له سه رچه می سیوهیل.
 گوهران: ژبان.
 کهردن کهچ: مل کهچ.
 گردی مامه یاره: گردیکه جاران ناگری نه ورۆزی لی ده کرایه وه و گوژی مامه یاره ی قاره مانی لیبه. ئیستا
 که وتۆته ناو شاری سلیمانیه وه. کاریزی وه ستا شهریف له دامیتیاوو، چهند سال له موه بهر خه لکی
 سلیمانی به تاییه تی رۆژانی جوار شه مومان و ههینی ده چونه سه بران بۆ ئه وی. پیره مپیرد له سه ر
 وه سیه تی خۆی له وی ئیژراوه. ههروه ها نارامگای جه میل صائب و ره حمه خانی کچی پیره مپیرد و
 عبدالرحمن به گی نفوس (بابان) ی لیبه. به لام به داخه وه که ردشی رۆژگار جیگا و شوینی گۆره که ی
 مامه یاره ی ون کردوو. له سه ر ئه و گرده بچوو که دا نازتری کامه یه گۆره که ی!!

گرۆه: کۆمه ل، دهسته، تا قم.
 گیسکه مه رز: گیسکه مه رز به تاییه ت له ناوچه ی سیوهیل و بهر کیتودا زۆره. به ناوی (موو) که یه وه پیتی
 ده گوتری گیسکه مه رز چونکه مووه که ی ئه م جیا وازه له مووی گیسکی تر.
 گوێزه بانه: که مه ولود ده کرا، گوێزه بانه به سه ر دانیشتواندا ده به خشرایه وه. بریتی بوو له گوێز و میوژ و
 نۆک و هتد.

گلا: که وت.
 گرگاشه نازک: دپیه که دراوسی شاناخسج و مه روئیبه.
 گولدهسته ی گولان: شای گولان.
 که زیزه: ناوی گولیکه.

کهردوو خول: سوورانه وه و به ده وردا هاتن.
 گلۆله: کلافه.
 گردکردنه وه: کۆکردنه وه.
 کهنج: ئالتون، زیر، لاو.
 کهردش: فه له ک.

گاره گار: دهنگی مریشک له نزیکه هیلکه کردندا.
 که لۆ: گیت.
 که دا: هه ژار، دهروازه گه.
 گۆهند: به زم و هه را.
 گورگه لۆقه: وه کو گورگ خیرا به لۆقه ده روا.

گاھ: جار.
 گولپه نگ: رازانه وه بهر دهنگی گول، زیاتر مه به ست گولی سووره و اتا به خوین ره نگینه.
 گابۆر: بۆره ی گا. دهنگیکی ناخۆشه.
 گریمان: یه خه.
 گولگون: ره نگاو ره نگ.

گومرا: بایی.
 که نجه فه: شانازی.
 گرشمه و ناز: عیشوه.
 کهردانه: پارچه ئالتونیک بووه پلپله ی بچووکی پتیه بووه له ملا و له ولای سه ر و پپچی ئافره ت قایم
 کراوه هاتۆته وه بۆ ژیر غه بغه به و بهر کهردن.
 گله سپیه که ی گوێزه: له ناو قه دی شاخی گوێزه دایه له دیوی شارباژێر. گلێکی سپی هه یه.

(گ)

گورگه دهر: دپیه که له ناوچه ی شارباژێر مه زاری شیخیکی به ناوبانگی لیبه پیتی ده لپن (خه رقه ره ش -
 خه رگه ره ش).
 گمۆ: چپایه کی بهرزه لای ده ربه ندیخان.
 گهرد: تۆز.
 گهردش: گه ران.

(ل)

له يهک بېن رادهکات: به بېج وهستان رادهکات.
 لاجوردی: شینی بېج گهرد.
 لانه: شوتنی شیر، شوتین و مال.
 له دهمی خۆرهه لاتندا: له کاتی، له سه ره تاي خۆرهه لاتندا.
 له پايين پايه: له نزمترین.
 لاپوره: غه ريب.
 لاوکی قه یغانی: لاوکیک بووه تاي بهت به تیره ی قه یغانی.
 له م هه یوده: له م کاته دا.

(م)

میرغوزار: باخ و میرگی تهر.
 مینا توژ: کامیتر.
 مه یکه ده: جیتی مه ی نوشین، مه یخانه.
 مه رام: مه به ست.
 میخهک به ند: به به ری میخهک نه هۆنرایه وه و ناو به ناو شیلان و موورو نه خرایه گورزه کانیه وه.
 مابه ین: شاریکه له تورکیا.
 مه دهوش: بېج ناگا، بېج هوش.
 مشتاغ: ترئ نانه وه له سه ره زه که بکرئ به میوژ یاخود به دهوشاو.
 مه عدوومی: نازناوی شیعی مه وه له ویه.
 مشت و مالکردن: مشتوو هینان به سه ره لیواری ته نه که ی دهغل و داند.
 مه یدانی سوخه ن وه ری: مه یدانی گفتوگۆ.
 مه تالیک: جۆره پار په ک بووه.
 مه جیدی: جۆره پار په ک بووه.
 منه وه: رۆشنیبر.
 مالی خانم: مالی عادلخه خانم، خانمی وه سمان پاشای جاف.
 موتابخانه: به وه دوکانه دهوترا، که موتابیچی خه راری تیا دروست ده کرد. خه رار له مووی بز ن دروست ده کرا. تووتنی تیده کرا.
 مینا: ناوینه.
 ماسک: مه یته ره، خزمه تچی نه سپ.
 مۆربان: نه سپی.
 موور: جۆره داریکه داده هینرتیه وه و ده کرئ به ته خته و سوودی لی وه ده گیری ت.
 مه ره نه مووکه: له «من ربک» ی عه ره بییه وه وه رگیراوه. که ده چینه سه ره مردوو لیی ده پرسیت «من ربک»:
 خوای تو کتیه ؟
 هه ن: گه زۆ، به تاییه تی له سه ردار ی مازوو ده بارئ له کوردستاندا.
 میوه گه نان: کاتی که له و په ری گه رمادا میوه ی تیا بېج ده گات.
 مووشه ده مه: له هه مانه دروست ده کرا. له لایه که وه هه وای تیده چوو له لایه کی تریشه وه شاگردیک دهستی
 پیادا نه نا هه واکه نه هاته ده ره وه بۆ گه شان وه ی خه لووز.

مزه ی مه زه: تامی مه زه که ی، تالیی شیرین کردوو.
 مه لا سپپاره: به واتای (سپپاره) تووره ده بوو.
 مل وه کو داسک: ملی زۆر باریک.
 مه ی نه نگور: مه ی ترئ، شه رابی ترئ.
 میتره زمه: مرۆقیکی خه بالیه له شوتنی چۆله وانیدا سواری کوئی خه لکی ده بیت.
 ماش و برنج: رهش و سپی. بۆ که سپیکه به ره و پییری بچیت.

(ن)

نۆدی: دتیه که له شارباژێر له پیتش بابانه کاندای دروست کراوه. پتیان وتوو (نهو دی - دتی نوئ) شیخ
 ماری نۆدی خه لکی نه ویه.
 نه غمه ی سه حه رگاه: جۆره گۆزانیه که، (سه حه ری) یشی بېج ده گوتیت.
 ناخواه: به ناهه ق، خوا نه ناس.
 نه یجه: قامیش. هه روه ها به و ده زوو به باریکه ده گوتی که له ناو نووکی قه له مدایه.
 نمود: ده رکه ت.
 نیگه هبان: ناگادار، پاسه وان، یاسا و.
 ناتوریل: سروشتی (Natural) ی ئینگلیزیه، طبیعی.
 نادان: نه زان.
 نه ریتمان بۆ دامه هینن: قسه مان بۆ دروست مه که ن.
 ناله کار: که سه ی بنالی، کاری نالین بېج.
 نه قاره: نامیتریکی مۆسیقایه.
 نمونه نمایی: پیتشانگای شتی نایاب. معروض، نویتنه.
 نادرست: ناریک.
 نه بزگیر: نه و که سه ی نه بز ی دهستی (مه چه کی) مرۆف ده گری ت.
 نه نگی سه ر، برابیم ناوا: دوو دتیه له ناو چه ی قه ره داغ.
 ناپه رمونه وه: سل ناکه نه وه.
 نه له خشیه: نه رووشاوه، تیک نه چوو.
 نیمه: نیوه.
 نیوه نه که: هه ویری که ده خرپته سه ره برین.
 ناله ی شه وگیر: نه و ناله و نزایه به که به شه و گیر ابیت.
 ناگزیر: به دگفتار.
 نماکی گریان: چاو فرمی سکاوی.
 نوشارو: ده رمانیکی خه یالی بووه بۆ هه موو جۆره نه خو شیه که.
 نمایش: شانۆ.
 ناف: ناوک.
 نوشوست: شکست.
 ناچه ته شی ریس: ناچه ریایی کار.
 نالچه ی پیتلاو: نالی پیتلاو.
 نگوون سار: له خا کا که وتوو.

ناوجه‌ژنان: ئەو دوو مانگەیه دەکه‌وێتە نێوان جەژنی رەمەزان و جەژنی قوربانەوه.
نەیسە: بەهەر حال.
نوێژە بارانە: ئەو نوێژەیه بۆ داواکاری باران بارین دەکریت.
ناوه‌جاخ: ناچیزه.

(و)

وەنەوز: خەوه نووچکی، لە نێوان خەو و بیداریا.
وزە دیدەنی: توانای سەرلێدان، بەسەرکردنەوه.
ویرەویر: گریانی منال.
وەنوس: قینوس.
وردیلە: بەچه، مندال.
ویق وازیان کرد: هاوار و هەرایان کرد.
وێڵە دەر: دێیکە بەشانی گۆژەوه و نزیککی سلیمانییه. وێڵە دەر لەوه هاتووه که چەند رێگەیهک له
پیش چوونه ناو دێیکەوه هەیه رەنگه رێبوار لهو دەرانه‌دا وێڵ بێ.
وهرديه‌وان: کارگوزاری بەندیخانه، وەردیان.
وهره‌بجووری میوانه‌وه هاتبوو: بۆ هه‌والی میوان هاتبوو.
وهره‌م: سیل.
وخته‌به‌رێ بـم: وخته بـرم.
واوه‌یلا: شین و زاری.

(ه)

هامراز: هاو‌ده‌م.
هه‌لدا: هه‌للا، هاوار، هه‌راو هه‌للا.
هه‌ره‌وز: هاوکاری.
هه‌ینو: هه‌ینی، جمعه.
هه‌یدی هه‌یدی: هه‌یواش هه‌یواش، ورد ورد، له‌سه‌رخۆ.
هه‌لناکا: دهرنا‌با، ناگۆنجی.
هه‌لگه‌یراو: ره‌دووکه‌وتوو.
هه‌لمه‌ت: هه‌یرش، شالاو.
هۆمه‌ره کوێر: کاتی خۆی دێیکە بووه له‌و دیوی گردی سه‌یوانه‌وه.
هه‌زارکانیان: شوێنیکه له‌ پشتی که‌نارووتیه.
هونه‌ره‌ر: هونه‌رمه‌ند.
هه‌ودا: تاله‌ ده‌زوو.
هۆن هۆن: فرمێسکی به‌رده‌وام له‌ کاتی گریاندا.
هه‌ریسه: خواردنیکه هه‌موو خواردنیکی تێکه‌ل ئەکرێ له‌ کوردیدا باوه ده‌لێن «شیننی هه‌ریسه‌که
ده‌کات».
هاته‌ جونبوش: هاته‌ جۆش.
هه‌ره‌گۆ: نه‌زاندوو، که‌سه‌ نه‌زانی جوان و له‌بار بدوێ.
هه‌لپاچراو: برپاو.

هاونشین: هه‌م نشین. هاوه‌ل، هاوړی.
هه‌گه‌یه‌لی: هه‌گه‌یه‌لی (أطه) (أطه‌ بازاری)، دوورگه‌یه‌کی خۆشه‌ له‌ تورکیا سه‌یرانگایه‌و وه‌کو قه‌زا و
ناحیه‌ی لای خۆمان وایه. چەند سالتیک پیره‌مێرد له‌و جێگه‌ خۆشه‌دا قائمقام بووه و نه‌ژادی کوری
له‌وێ له‌دایک بووه.
هه‌واخواهان: لایه‌نگران.
هه‌ر لووشه‌ی دێ: هه‌شتا تێری نه‌خواردوووه.
هاوشاری: خۆ ولاتی، خه‌لکی یه‌ک شار.
هه‌وسار: سه‌رکه‌له‌ی ولاخ، له‌ خوری دروست ده‌کرێ.
هه‌لده‌ئاژێ: پالده‌که‌وێ.
هه‌رووته: شاخێکه‌ پیش ئەوه‌ی بگه‌یته ئەزمێ و جارێ کاروان به‌ویدا ئەچوونه‌وه بۆ سه‌یته‌ک. ئەم شوێنه
دار و ده‌وه‌نی نیه‌ی واته: هه‌ر رووته!
هوما: بالدارێکی ئەفسانه‌ییه.

هه‌مه‌ چه‌یزه: هه‌مه‌ رهنگ.
هه‌وتنی نۆ قازان شیره: ئەوه‌نده خراپه‌ له‌ ناو هه‌ر کۆمه‌لێکدا بێت تێکی ئەدات.
هاوار: دێیه‌کی زۆر خۆشه‌ له‌ هه‌ورامان. له‌ هه‌له‌بجوه‌ به‌شرویدا بۆی ده‌رۆی، دانیشتوانی (کاکه‌یه‌ی)ن.
هه‌وا ئەسته‌تین: له‌خۆمان ئەگۆرین، بایه‌ی ئەه‌ین.
هۆمان تێی که‌وتوو: پێوستمان پێیه‌تی.
هه‌ول و ته‌لاش: هه‌ول و تێکۆشان.
هه‌ره‌مه: ئاگر و ئاوی کرد به‌سه‌ر یه‌کا.
هه‌ق سز: بێ هه‌ق، بێ ماف.
هامان: دوژمنیکی هه‌ره‌ به‌ناوبانگی جووله‌که‌کان بووه. هه‌موو سالتیک په‌یکه‌ریکی هامانیان دروست
ده‌کرد به‌تێلا و ده‌مانجه‌ ئەهاتنه‌ وێزه‌ی، ئەم جەژنه‌یان ناو نابوو جەژنی کوشتنی هامان.
هه‌له‌وه‌ر: به‌دگۆ، چه‌نه‌باز.
هه‌یلی ناو وه‌رد: ئەو هه‌یلەیه‌ دواي ئەوه‌ی گاسن له‌ زه‌ویه‌که‌ ده‌دات ده‌رده‌که‌وێت.
هه‌لده‌وه‌سته‌نه‌وه: هه‌لده‌سه‌له‌میته‌وه.
هه‌وا خواه: خه‌یاڵ بلاو.

(ی)

یاداشت: بیره‌وه‌ری.
یاداشتی ده‌کات: ده‌ینوسیت.
یۆلداش: (تورکییه) واتا هاوړی.
یاوز: سوڵتان سه‌لیمی عوسمانی.
یوشع: ناوی یه‌کی له‌ پیغه‌مه‌ره‌کان بووه.
یه‌که‌ پیاو: باشته‌رین، به‌ناوبانگه‌رین پیاو.
یه‌کیکیانت ئەکه‌مه‌ قه‌به‌ل: ده‌رعه‌ده‌ی ئەوی ده‌که‌م. یه‌کیکیانت ده‌که‌مه‌ بری ئەو.
یه‌ک شه‌وه: مه‌به‌ست له‌ مه‌لا (عبدالله‌ی کوری مه‌لا غه‌فوور)ه، که‌ پیاویکی هه‌ژار بوو له‌ سلیمانی،
به‌لام که‌ خاله‌ وه‌جاخ کوێره‌که‌ی مرد سامانیکی زۆری بۆ به‌جێ هه‌شت له‌مه‌وه‌ ناو‌نرا (مه‌لا
عبدالله‌)ی یه‌ک شه‌وه.

ناوہ پوک

59	بۆ میعراج
61	خوای گہورہ
62	جہزنی مہولود
64	ئەگەر
65	عەشقی تۆ
65	بانگیک لە لاهوتەوہ
67	خۆشەویستی خوا
68	خواییمە ی
70	ئەو کەسە ی
72	شیخ و سۆفی
72	خۆشەویستی خوا
73	خوای کاتی ویستی
74	نالە ی کۆن
75	سەرمەستی روو سوور
76	بۆ مەولود
78	نالە ی پیری پیران
78	ئە ی بەخشاینده
80	پەرودگار
81	خوایە هاوارم
81	رەھنومای گوم بووی
82	تەنھا خوایە کە ی
84	خوایە بەعەقل
85	خوایە ئەوانە ی
87	خوایە فەرمووتە
89	خوایە زۆر جار
91	مانگی پۆژوو
91	ئەو عەشقی
93	پیرەمیرد و مەولەوی
93	ھاودەمی فەرھاد
96	تئی چین
97	بلاوہ کەوتە
97	خەستە ی خاری خەم
100	خەرامان دەرکەوت
101	مامۆستای سەرئیل
103	سەرداری زومرە ی
106	بۆ مەرگی مەحموود جەودەت
108	سۆزی پیرەمیرد
109	دووری تۆ
113	گیانە دلە کەم

7	گیپە
8	شەری خەراجیان
9	دەنگی وەتەن
10	بەبۆنە ی دەرچوونەوہ ی گوڤاری گەلاویژەوہ
11	بەسەن
11	دە، شت
12	چاو
13	لای لایە بۆ منال
15	کەشتی، پاپۆر
15	دنیا، دەستکەوتن
16	کیژۆلە ی خویندەوار
19	عیزرائیلی بەھەشتی
21	بالۆری
22	قافیە ی بەجرت
23	گالتە ی بەراست
24	دەرسی مەلای ھەباسی
25	دوینی شەو شەیتان
26	مەلا سۆ پارە
28	بەیتی مشک و پشیلە
29	گوئی ناگردان
32	مام چەوئەندەر
35	عەشقی پاک
37	پەندی بالندە
39	ھارونە رەشید
41	گورنەتەلە
43	تۆلە
45	قولە رەش
46	چاو برسی
49	خەبال پلاو
51	بەردتاش
52	پەند و نامۆزگاری بۆ بازرگان
54	مەیموون و دارتاش
55	شیعەرە ئابینیەکان
55	دلێکم ئەوی
56	پەرودگار تەماشائە کەم
57	پەرودگار و بەرە بەرە
58	خودای بۆ نیاز

169	چراغ شەھید
170	نازک سارا و دەشت
177	گیانە لە پرخەیی
177	چراخ داچارئ
178	یاری پەرچەم لوول
180	های لە بەیاندا
181	دلە داخی نۆ
182	دلە زامی نۆ
184	دووری پەر دەردە
185	پیرەمێرد و مەلا ولدخان
185	شیرین بەنازە
187	سەوزەلەیی چاوەرەش
191	شای وەلەد چاوان
193	بادی لەیلاخان
198	پیرەمێرد و میرزا شەفیع
198	یاری دل پەیکەر
198	رەعنای دل پەیکەر
202	شیرین پیتی داوہ
203	لاسابی توحفەیی تفاح
204	میرزام زامی حەیی
207	بەھاری نوێ رەنگ
210	لەخەو ھەستا بووم
214	های قوربان تاکەیی
216	پیرەمێرد و مەجدووبی شاعیر
217	مەجدووب
219	پیرەمێرد و (داخی) شاعیر
226	پیرەمێرد و شیعریکی (پیر میکائیل)
227	پیرەمێرد و شیعریکی حەسەن ئەفەندی مامی
228	نەو بەھار رەشە
230	لەیل بەجەمال
232	زیللەیی زایەلە
233	بەندی ئای ئای
235	پیرەمێرد و شیعریکی یوسف بەگی ئیمامی
236	کەوتە ئارایش
238	یار شیشووی چۆنە
241	لەسەر دیاری
243	پیرەمێرد و چەند شیعریکی (حەمە ئاغای دەربەند فەقەرە) و (ئەحمەد بەگی کۆماسی)
248	پیرەمێرد و شیعریکی طالعی (حەمە ئاغای دەربەند فەقەرە)
249	دیسان، پیرەمێرد و شیعریکی شەفیع

114	ئەپرسی چۆن
116	وہلی دیتوانە و پیرەمێرد
117	تاق تاق کەرە
118	شیرین ناوی شەم
120	یاران نەوہہار
123	نازداری جافان
126	کوچکی ھواران
129	بیزاری ھۆزان
130	باشا لە نوێوہ
130	باشا جە نۆوہ
132	قبیلە کەم ھەیی شەم
135	یاران تاریکە
137	ھەر من ناشادم
139	ھەیی شەمی شەوان
141	یاران لە جەرگم
141	یاران نە جەرگم
143	یاران مەجنونم
146	ئۆف بریندارە
146	چۆل نشینە خۆم
149	پەری رەشمالان
149	شای سیا یانان
150	بە کۆی زوخال بیت
152	بیسارانی و پیرەمێرد
152	ئای تیری تانە
153	لەناو پەزانا
154	چراخ وەرەزان
156	دلەیی بێ تەدبیر
156	دلەیی کەمتەر ویر
158	گیانە ئەو رۆژەیی
158	چراغ نەرساتی
160	یاران حالیی دەرد
161	مەیلت کۆن ناہی
161	چراخ جەویر
162	لە ھیلانەیی دل
162	چراخ نە دل
163	گەلای درەختان
165	گیانە و نەوشەو
167	وہک من دەردەدار
168	گیانە ئەژمێرم

306	پیره‌میترد و موخته‌شهمی کاشانی
312	پیره‌میترد و مه‌ستوره خانمی نهرده‌لانی
314	شهو قی چرا
315	په‌چت لاده
315	نه‌عتیکی سه‌نایی
316	پیره‌میترد و شامه‌زه‌هر
317	عہ‌شقی راس
318	نه‌عتی فارسی به‌کوردی
319	پیره‌میترد و باباتا‌هیری هم‌مدانی
321	پیره‌میترد و چوارینه‌کانی خواجه عبداللهی نه‌نصار
323	پیره‌میترد و چوارینه‌کانی شیخ سه‌عیدی ابو‌الخیر
351	پیره‌میترد و پی‌نج خشته‌کی سالم له‌سه‌ر مه‌ولانا خالد
357	وه‌لامیک بو شیخ مه‌حموودی نهر
359	نه‌مشهو
360	دل برینداری
361	شهو یه‌لدای سالم
363	پیره‌میترد و به‌یتیکی (کلیم)ی هم‌مدانی
364	پیره‌میترد و چوارینیکی سه‌دید
365	دوو چوارینی خه‌یام
366	پیره‌میترد و مه‌ته‌ل
380	پیره‌میترد و به‌یتی زه‌نووری
386	پیره‌میترد و میرزام ته‌واری ده‌ریه‌ندفه‌قهره
392	پیره‌میترد و شیعریکی عه‌ریبی
393	دوو شیعر له‌ تورکیبیه‌وه
396	به‌ندی په‌خشان (وه‌رگپیرانی پیره‌میترد)
397	دوو شیعر شیخ مسته‌فای ته‌خته‌بی
400	سه‌بارت به‌مه‌حموود پاشا له‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی روونه‌وه
406	پیره‌میترد و ده‌ شیعر مه‌ستوره خانم
413	پیره‌میترد و شیعریکی نازتی حه‌سه‌ن
414	پیره‌میترد و سه‌یدی هه‌ورامی
417	فه‌ره‌نگی پیره‌میترد

251	بیدی مه‌جنوونی
253	خودایه، به‌هار
254	پیره‌میترد و شیعره‌که‌ی مه‌حموود پاشای جاف
255	واده‌ی خیلته و خوار
258	پیره‌میترد و شیعریکی مه‌لای جه‌باری
259	به‌هار
262	دل مه‌ستی یار بو (میرزا یاقوب)
263	زلتخای سانی (خانای قوبادی)
264	که‌هانه‌ت (پیره‌میترد)
266	مه‌وله‌وی و چهند شیعریک
268	هاوین هاوینم (مه‌وله‌وی)
270	نارایشیکی (عبدالله به‌گی زه‌نگه‌نه)
271	ناره‌ق وه‌ک شه‌ونم (مه‌وله‌وی)
272	دوو به‌یتی بیسارانی
273	پیره‌میترد و شیعریک له‌ باره‌ی حه‌جه‌وه
274	له‌ ده‌رگای ره‌حمه‌ت (پیره‌میترد)
275	قیبله‌م نه‌کیشی (بیسارانی)
277	له‌ نیوان نه‌حمه‌د به‌گی کوماسی و مه‌وله‌وی-دا
278	شیعره‌کانی مه‌جدووب
278	میرزام قه‌لای خاو (فه‌قی قادری هه‌مه‌وه‌ند)
279	فه‌قی خه‌لووزهبی
279	به‌ندی قه‌لای خاو
282	پیره‌میترد و شیخ أبو‌الوفای کوردی
284	هیتند له‌ دووری تو
286	به‌یادی کون
287	وا له‌ دووریت
288	به‌وهم زانی
288	به‌شه‌رابی که‌ره‌می
290	خه‌وی به‌خت
290	پیره‌میترد و شیخ عومه‌ر ضیاء‌الدین
291	جه‌زبه‌ی عه‌شق
292	نامه‌یه‌کی شیخ نه‌جمه‌ددین
293	پیره‌میترد و شانامه
295	پیره‌میترد و ناصر خسرو
299	پیره‌میترد و مه‌خفی
300	پیره‌میترد و ظهیر
302	پیره‌میترد و وه‌حشی شاعیر
303	پیره‌میترد و سه‌عدی
304	پیره‌میترد و شیخ ره‌زا

* پروژه به کی نه ده بی به ده سته وه بوو به ناوی (پروژه ی سه د کتیبی کوردی) که توانی نزیکه ی (۷۰) هفته کتیب و نامیلکه ی لی چاپ بکات به لام به ژماره ی که م به هوی بی توانایی مادی.

* سامانیکه نه ده بی زوری به جی هیشته سووه به لام زوری به یان هه ده ستنوسن.

* له ۱۶/۱/۲۰۰۰ له ته مه نی ۴۵ سالی و له هه رته ی به ره مه یاندا کۆچی دوایی کردوه و له گردی سه یوان نیژراوه.

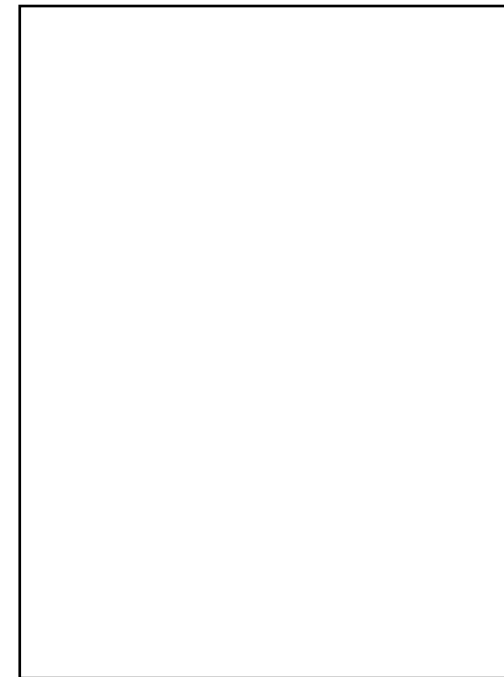
* ژماره یه کی زور ده ستنوس و سی جگه رگۆشه ی به ناوی «سیامه ند و سایه و شاد» له پاش به جی ماوه.

ئه م سی به ره مه ی له ده زگای ئاراس بلاو بوونه ته وه:
- ره شید نه جیب: ژیان و به ره مه ی.

- نه شکی باوان: به ره مه بلاونه کراوه کانی کامه ران موکری.

- پیره میرد و پید اچوونه وه به کی نوی ژیان و به ره مه کانی: دوو به رگ له ۹۰۰ لا په ردا.

- و چه ندان به ره مه می تریشی به رتیه ن.

ئومید ئاشنا

* له بنه ماله به کی روشنبیر و تاینپه روه ر له سلیمانی سالی ۱۹۵۵ له دایک بووه.

* سالی ۱۹۷۸-۱۹۷۹ په میانگای پیگه یاندنی مامۆستایانی له هه ولیر ته واو کردوه و له ناوچه کانی قه ره داغ و دوکان و ده ره ندیخان و پاشان سلیمانی مامۆستا بووه.

* له سالی ۱۹۷۸ وه نه ندایمی به کتیبی نووسه رانی کورد بووه.

* له سالی ۱۹۹۴ خانه نشین کراوه له سه ر داوی خوی. بوئه وه ی ده رفه تی ته واوی هه بی بۆ خزمه ت کردن له بواری ساغ کردنه وه و کۆکردنه وه ی به ره مه ی نه ده بی و روشنبیری نه ته وه که مان.

چاپکراوهکانی دهزگای ئاراس

- (۲۶) کۆمه‌ناسیی گه‌لی کورد. دانانی: مارتن فان بروویین سن. وه‌رگێترانی: شوکور مسته‌فا.
- (۲۷) هه‌لێژاردنه‌کانی کوردستان. دانانی: به‌دران ئه‌حمه‌د.
- (۲۸) تنوع الكرد في العراق - مدخل الي السياسة. تالیف: سامی شورش.
- (۲۹) هه‌له‌بجه - کاره‌ساتی کیمیاباران سالی ۱۹۸۸. دانانی: هه‌ورامان عه‌لی توفیق.
- (۳۰) گالته به‌چه‌ک. رۆمان - نووسینی: جیمس ئۆلدرج. وه‌رگێترانی: د. عه‌زیز گه‌ردی.
- (۳۱) له‌ مۆزکه تاییه‌تبییه‌کانی رێزمانی کوردی. دانانی: د. شێرکۆ بابان.
- (۳۲) به‌ره‌و رێزمانی کوردی، به‌ره‌و زمانی نووسین. دانانی: د. شێرکۆ بابان.
- (۳۳) نادرنامه‌ی ئه‌لماس خانی که‌له‌وێ. ئاماده‌کردنی: شوکور مسته‌فا.
- (۳۴) نظام الأناضول الشرقية. تالیف: اسماعیل بېشکچی. ترجمه: شوکور مصطفی.
- (۳۵) سینتاکسی رسته‌ی کوردی. د. کوردستان موکریانی.
- (۳۶) فه‌ره‌هنگی شاره‌زوور. کوردی- ئینگلیزی. دانانی: د. شه‌فیع قه‌زاز.
- (۳۷) الصراعات الدولية. تالیف: محمد احسان رمضان.
- (۳۸) مه‌لا مه‌حموودی بایه‌زیدی یه‌که‌مین چیرۆکنووس و په‌خشانه‌نووسی کورد. دانانی: د. فه‌ره‌اد پیربآل.
- (۳۹) گیتی زینده‌وهر. دانانی: عه‌لاه‌دین سه‌جادی.
- (۴۰) میتژوی په‌خشانی کوردی. دانانی: عه‌لاه‌دین سه‌جادی.
- (۴۱) دیوانی شیخ ره‌زای تاله‌بانی. ئاماده‌کردنی: شوکور مسته‌فا.
- (۴۲) کردستان ودوامه‌ الحرب. تالیف: محمد احسان رمضان.
- (۴۳) رۆمانی رینگا. دانانی: محمه‌د مه‌ولوود مه‌م.
- (۴۴) مقالات حول القضية الكردية. تالیف: فوزی الأتروشی.
- (۴۵) حیاتی الكردية أو صرخة الشعب الكردي. مذكرات: نورالدين زازا.
- (۴۶) بۆ کوردستان. دیوان: هه‌ژار موکریانی.
- (۴۷) جنوب كردستان في الدراسات الانثروپولوجية. ترجمه: جرجس فتح الله.
- (۴۸) مهد البشرية او الحياة في شرق كردستان. تالیف: دبلیو. آی. وېگرام وادگار. تی. آی. وېگرام. ترجمه: جرجس فتح الله.
- (۴۹) مبحثان على هامش ثورة الشيخ عبیدالله النهري. تالیف: جرجس فتح الله.
- (۵۰) أيامي في ثورة كردستان. مذكرات: یونان هرمنز.
- (۵۱) لقاء الكرد واللان في بلاد الباب وشروان. تالیف: جمال رشید.
- (۵۲) ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی کوردستان له‌ سالی کدا- چالاکییه‌کانی کابینه‌ی چواره‌می حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان له‌ سالی ۱۵۲۰۰۰ و پلانه‌کانی بۆ داهاتوو.
- (۵۳) کۆفاری رووناکی. ئاماده‌کردن و پێشه‌کی: د. کوردستان موکریانی.
- (۵۴) میتژوی ئه‌ده‌بی کوردی. به‌رگی یه‌که‌م. دانانی: د. مارف خه‌زنه‌دار.

- (۱) هه‌له‌که‌وتی دیریکی له‌ کوردستاندا. دانانی: حوسین حوزنی موکریانی.
- (۲) سه‌روا. دانانی: د. عه‌زیز گه‌ردی.
- (۳) ژنی کورد به‌سته‌م ده‌وره‌ دراوه. دانانی: د. کوردستان موکریانی.
- (۴) الحرب الكردية وإنشقاق ۱۹۶۴. تالیف: دیشید ادامسن و جرجیس فتح الله.
- (۵) رحلة الى رجال شجعان في كردستان. تالیف: دانا ادامز شمادت. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۶) جمهورية مه‌باباد - جمهورية ۱۹۴۶ الكردية. تالیف: ولیم ایغلتن الابن. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۷) كردستان أو الموت. تالیف: رینیه موریس. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۸) كرد وترك وعرب. تالیف: سی. جی. ادموندز. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۹) طریق في كردستان. تالیف: آی. ام. هاملتن. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۱۰) ئه‌ده‌بی رووسی و کیشه‌ی پاستیرناک. دانانی: د. مارف خه‌زنه‌دار.
- (۱۱) له‌ پیناوی راستی و کورد و خانیدا. دانانی: محمه‌دی مه‌لا که‌ریم.
- (۱۲) کۆچی سوور. رۆمانی: حه‌مه‌ که‌ریم عارف.
- (۱۳) مساهمة علماء كردستان في الثقافة الاسلامية. تالیف: محمد زکی حسین.
- (۱۴) له‌ کوردستانی عێراقه‌وه‌ هه‌تا ئه‌وه‌یه‌ری چۆمی ئاراس. نووسینی: مورته‌زا زه‌ربه‌خت. وه‌رگێترانی له‌ فارسییه‌وه‌: شه‌وه‌کت شیخ یه‌زیدین.
- (۱۵) فه‌ره‌هنگی کوردستان. دانانی: گیوی موکریانی.
- (۱۶) خاک و کیشه‌ی مان. رۆمان: عه‌زیزی مه‌لای ره‌ش.
- (۱۷) امارة به‌دینان الكردية. تالیف: صدیق الدمولوجی. تقدیم: د. عبدالفتاح علي بوتانی.
- (۱۸) المجتمع البشري لماذا يشبه مستشفى المجانين...؟. تالیف: مسعود محمد.
- (۱۹) جوايه‌ز. به‌ره‌می نۆ شاعیری هه‌ولێری.
- (۲۰) نه‌خشه‌ی رۆنانی رێژه‌ی کار له‌ زمانی کوردیدا. ئه‌ندا زیار د. شێرکۆ بابان.
- (۲۱) زرێزه‌ی زێرین. دانانی: محمه‌د سالح ئیبراهیمی.
- (۲۲) شیخ ره‌زای تاله‌بانی شاعیری گه‌وره‌ی خۆره‌ه‌لاتی ناوه‌راست. دانانی: ئه‌حمه‌د تاقانه‌.
- (۲۳) خۆببوان و شوێشی ناگری. دانانی: رۆهات ئالاکۆم. وه‌رگێترانی: شوکور مسته‌فا.
- (۲۴) عه‌بدوره‌زاق به‌درخان. دانانی: جه‌لیل جه‌لیل. گۆرینی بۆ کوردی باشوور: شوکور مسته‌فا.
- (۲۵) القومية الكردية و د. عبدالله جودت في مطلع القرن العشرين. تالیف: مالمیسائز. ترجمه: شوکور مصطفی.

(٥٥) شازاده چکۆله. رۆمانی میترمنداآن. نووسینی: سەنت ئیگزوپیتیری. وەرگێترانی: ناسۆ عەبدوڵلا حەسەن زاده.

(٥٦) حەمکێ توفی. دانانی: د. مەسعود کتانی.

(٥٧) حەیران. دانانی: غەفوور مەخموری

(٥٨) گەشتیک بە کۆماری مەهابادا. بیرەوهری: رهئیس بەکر عەبدوڵکەریم حەویتی.

(٥٩) نظام الأناضول الشرقية. الجزء الثاني. تالیف: اسماعیل بېشیکچی. ترجمه: شکور مصطفى.

(٦٠) فەرهاد و شیرین. شانۆنامه: نازم حکیمەت. و. له تورکییهوه: ئەحمەد تاقانە.

(٦١) توفیق فیکرەت و شاعیرە نوێخوازەکانی کورد. دانانی: ئەحمەد تاقانە.

(٦٢) گەریان ل بابی بەرزە. رۆمان: ئەنوەر محەمەد تاهیر.

(٦٣) بەرەبەست عابید. فەقیی تەیران. بلاوکردنەوهری: عەبدوڵقەیب یوسف.

(٦٤) احداث عاصرتها. ذکریات محسن دزه بي.

(٦٥) پەروین و دوو سمۆرە بەدەفەر. چیرۆک بۆ مندالان. یوسف عەبدوڵقادر.

(٦٦) کۆمەڵە مشکیک. چیرۆک بۆ مندالان. یوسف عەبدوڵقادر.

(٦٧) رجال و وقائع. جرجیس فتح الله.

(٦٨) الابستاه - كتاب فنديدا الزرادشتية. نقله من الفرنسية: الدكتور دواد الجلي. تقديم جرجیس فتح الله.

(٦٩) بەشتیک لە دیوانی مەجزووب: کۆکردنەوهر و لێکدانەوهری حەکیم مەلا سالح.

(٧٠) گەلاوێژی کوردستان (کەلبە و دینە بە کوردی). وەرگێترانی لە فارسییهوه: حاجی مەلا کەریمی زەنگەنە. پێشەکی: د. محەمەد نووری عارف.

(٧١) مێژووی شانۆ لە ئەدەبیاتی کوردیدا لە کۆنەوهر تا سالی ١٩٥٧، دانانی: د. فەرهاد پیربالی.

(٧٢) درامای کوردی لەناو درامای جیهاندا. دانانی: حەمە کەریم هەورامی.

(٧٣) شیخ رەزای تالەبانی. ژبانی، پەرۆدەوهری، بیروباوەهری و شیعرە. دانانی: د. مەکرەم تالەبانی.

(٧٤) مەحووی لە نێوان زاهیرییهت و باطینییهت و سەرچاوەکانی عیشق و وێنەوهری مەعشوقدا. دانانی: ئەحمەدی مەلا.

(٧٥) مەولەوهری: ژبانی و بەرههەمی. محەمەدی مەلا کەریم.

(٧٦) رحلة الى كردستان في بلاد ما بين النهرين. ترجمه: د. یوسف حبی.

(٧٧) گۆرانپیتۆ نەمرەکان. دانانی: باکوری.

(٧٨) رهشید نهجیب: ژبانی و بەرههەمی. ئومید ئاشنا.

(٧٩) رۆژژمێری رۆمی. دانانی: ئەحمەد تاقانە.

(٨٠) الدولة الدوستکیة في كردستان الوسطی. ج ٢. عبدالقريب یوسف.

(٨١) مأساة بارزان المظلومة. بقلم: معروف چیاووک. تقديم: سامی شورش.

(٨٣) بارزانی: له مەهابادەوهر بۆ ئاراس. وەرگێترانی شەوکهت شیخ یەزدین.

(٨٤) الکاتب الكردي قدري جان (١٩١١-١٩٧٢) قصص ومقالات، شعر وترجمة. جمع واعداد: دلاور زنگي. ترجمه: هورامي يزدي، دلاور زنگي.

(٨٥) ئەشکی باوان: بەرههەمی بلاونەکراوەی کامەران موکری.

(٨٦) پیرەمێرد و پێداچوونەوهریەکی نوێی ژبانی و بەرههەمەکانی. بەرگی یەکەم. ئومید ئاشنا.

(٨٧) پیرەمێرد و پێداچوونەوهریەکی نوێی ژبانی و بەرههەمەکانی. بەرگی دووەم. ئومید ئاشنا.

(٨٨) مەحووی. بەشتیک لە بابەتەکانی فیسستیقای مەحووی. هەولێر ٢٨-٣٠ ئاب ٢٠٠١ ژمارەیهک لێکۆلەوهر و نووسەرەن.

ئەم کتیبە

رۆژی ١/٧/٢٠٠١ دەست کرا بە پیت لێدانی هەردوو بەرگی ئەم کتیبە.

رۆژی ١/٩/٢٠٠١ هەموو شتیک تەواو بوو.

هەردوو بەرگ لە ٨٧٢ لاپەرەو قەوارە گەورەدایە.

دەزگای ئاراس - هەولێر